

Avhjälpande av föroreningsskador

Kvalitetsmanual för användning
och hantering av statlig
finansiering till avhjälpande av
föroreningskador

UTGÅVA 15 | MARS 2022

Kvalitetsmanual för
användning och hantering
av statlig finansiering till
avhjälpande av
föroreningsskador
2022-03-07

Kvalitetsmanualen upprättades 2005 och är ett levande dokument som kontinuerligt uppdateras med nytt material. De senaste revideringarna listas nedan.

För uppdateringar och senaste utgåva, se Naturvårdsverkets webbsida:

www.naturvardsverket.se

Utgåva nr.	Kapitel – avsnitt	Datum
Utgåva 14 och 14.1	<p>Sammanfattning och Summary har lagts till</p> <p>Avsnitt 5.10 Nytt avsnitt om fastighetsvärdering och värdeökning.</p> <p>Avsnitt 6. Inledningen om bidragsansökan och redovisning har utvecklats.</p> <p>Avsnitt 6 Tid och format på ekonomisk redovisning har reviderats.</p> <p>Avsnitt 6.6 Nytt avsnitt om herrelösa fastigheter.</p> <p>Avsnitt 6.7 Vägledning om Statligt stöd för sanering av förorenade områden inför bostadsbyggande, har lagts in som ett separat avsnitt. Reviderad 2021-02-18</p> <p>Avsnitt 7.8 Förtydligande har gjorts i avsnittet om provtagning.</p> <p>Avsnitt 7.10 Nytt avsnitt om tillsynsmyndighetens roll.</p> <p>Avsnitt 7.11 Revidering av Statlig finansiering vid begränsat ansvar.</p> <p>Avsnitt 7.12 Upphandling, revidering av Miljökrav vid bidragsfinansierade åtgärder.</p> <p>Bilaga 2. Revidering av Mall för ansvarsutredning i bidragsprojekt,</p> <p>Bilaga 3. Revidering av Mall för ansökan om bidrag till åtgärdsförberedelser och åtgärder, anpassat till statsstödsreglerna.</p> <p>Bilaga 4. Revidering av Mall för huvudmannens slutrapport av åtgärdsobjekt, specificerat redovisningsparametrar.</p> <p>Bilaga 5. Översyn av Mall för länsstyrelsens slutredovisning av åtgärdsobjekt.</p> <p>Bilaga 6. Kommuner inom olika kommuntyper har lagts till som bilaga. Reviderad 2021-02-18</p> <p>Dokument, tabeller och figurer har tillgänglighetsanpassats.</p>	2021-01-19, 2021-02-18
Utgåva 15	Dokumentet har omarbetats i sin helhet.	2022-03-07

Naturvårdsverket

Tel: 010-698 10 00

E-post: registrator@naturvardsverket.se

Postadress: Naturvårdsverket, 106 48 Stockholm

Internet: www.naturvardsverket.se

© Naturvårdsverket 2022

Omslag: Naturvårdsverkets EBH-grupp: Provtagning vid Ormaryds f.d. impregneringsanläggning i Nässjö kommun.

Förord

Föroreningar är en del av vår industrihistoria och utvecklingen av vårt välfärdssamhälle, det är lämningar från till exempel kemisk industri, träimpregnering, massa- och pappersindustri, varv, glasbruk, gruvhantering och annan industriell verksamhet. Det finns många exempel på att föroreningarna har en negativ påverkan på miljö och hälsa. Förorenade områden kan till exempel utgöra hot mot dricksvattentäkter eller utgöra risk för människors hälsa vid vistelse på platsen. Sjöar och hav kan påverkas negativt av föroreningar och artrikedomen utarmas.

Arbetet med avhjälpande och efterbehandling av föroreningsskadade områden styrs framförallt av miljöbalken och miljö kvalitetsmålen som riksdagen beslutat om. Statlig finansiering kan även ges för andra aktiviteter som har positiva effekter på avhjälpande- och efterbehandlingsarbetet på lokal och regional nivå. Syftet med statlig finansiering i form av statsbidrag och statligt stöd för avhjälpande från det statliga anslaget 1:4 anslagspost 1 (ap.1) Sanering och efterbehandling av förorenade områden, är att avhjälpa föroreningskador till nästa generation. Staten via Naturvårdsverket kan bekosta avhjälpande- och efterbehandling av nationellt prioriterade förorenade områden när ansvar för avhjälpande enligt lag helt eller delvis saknas. Statlig finansiering kan även ges för andra aktiviteter som har positiva effekter på avhjälpande- och efterbehandlingsarbetet på lokal och regional nivå.

Kvalitetsmanualen redogör för den statliga finansieringen i form av statsbidrag och statligt stöd, vad som omfattas, hur statligt finansiering söks, vad som krävs vid ansökan och hur den statliga finansieringen ska användas och redovisas. För att den statliga finansieringen av avhjälpande ska kunna genomföras krävs omfattande samverkan och samarbete mellan Naturvårdsverket, länsstyrelsen, huvudmän och tillsynsmyndigheter. Vi har olika roller i detta arbete där varje del är lika viktig för att vi ska få åtgärderna genomförda i praktiken.

Kvalitetsmanualen är ett levande dokument som kontinuerligt uppdateras.

Stockholm 7 mars 2022

Biträdande avdelningschef:
Johanna Farelus
Samhällsavdelningen

Innehåll

FÖRORD	4
SAMMANFATTNING	9
TERMINOLOGI	10
1 INLEDNING	16
1.1 Syfte och målgrupp	16
1.2 Avhjälpande och efterbehandling	17
1.3 Statsbidrag och statligt stöd	17
2 LÄSANVISNING	18
3 RAMEN FÖR DEN STATLIGA FINANSIERINGEN	20
3.1 Statsbidrag och statligt stöd	20
3.2 Agenda 2030 och globala hållbarhetsmålen	21
3.3 Sveriges miljömål	21
3.4 Miljöbalken	22
3.5 Bidragsförordningen	22
3.6 Stödförordningen	22
3.7 Naturvårdsverkets instruktion	23
3.8 Nationella planen	23
3.9 Naturvårdsverkets regleringsbrev	23
3.10 Särskild finansiering för länsstyrelsernas styrning och administration	24
3.11 Lägesbeskrivning	24
4 ROLLER	25
4.1 Naturvårdsverket	25
4.2 Länsstyrelsen	25
4.3 Huvudmannaskap	25
4.3.1 Huvudmannens roll och ansvar	25
4.3.2 Vem kan vara huvudman	27
4.3.3 Kostnader för huvudmannen	28
4.4 Tillsynsmyndigheten	29
5 AVHJÄLPANDEPROCESSEN	30
5.1 Avhjälpandeprocessens delar	30
5.2 Bedömning av ansvar för utredningar och åtgärder	31
5.2.1 Utredningar till nytta för fastighetsägaren	33
5.3 Registrering av data i EBH-stödet	33
5.4 Initiering av avhjälpandeprocessen	33

5.4.1	Aktiviteter som ska ingå i initieringsskedet	33
5.5	Förstudie	35
5.5.1	Vad som minst bör ingå i förstudien	35
5.6	Huvudstudie	37
5.6.1	Vad som minst bör ingå i en huvudstudie	37
5.7	Åtgärdsförberedelser	41
5.7.1	Aktiveter som bland annat ska ingå i åtgärdsförberedelser	42
5.8	Genomförande av åtgärd	46
5.8.1	Aktiviteter som bland annat kan ingå i genomförandet	46
5.9	Uppföljning och utvärdering	48
5.9.1	Delmoment i uppföljningsskedet:	48
5.10	Slutrapportering och slutredovisning	48
5.11	Certifierad provtagning och certifierad provtagare	50
5.12	Upphandling	51
5.12.1	Entreprenadformer	51
5.12.2	Miljökrav vid statligt finansierade åtgärder	52
5.12.3	Förfrågningsunderlag	53
5.12.4	Ersättning	55
6	ANSÖKAN OM STATS BIDRAG	57
6.1	Statsbidrag	57
6.2	Förändringar i bidragsförordningen den 8 mars 2022	59
6.3	Statsbidrag för utredningar	59
6.3.1	Bakgrund	59
6.3.2	Bidragsansökan	59
6.3.3	Omfördelningar och återbetalningar	63
6.3.4	Utförande och redovisning	63
6.4	Statsbidrag för efterbehandlingsåtgärder	64
6.4.1	Bidragsansökan	65
6.4.2	Fastighetsvärdering och värdeökning vid statsbidrag	66
6.4.3	Ändringar och fördyringar	67
6.4.4	Utförande och redovisning	68
6.4.5	Återställning av natur- och kulturmiljövärden	68
6.5	Statsbidrag för tillsynsprojekt	69
6.5.1	Bakgrund	69
6.5.2	Bidragsansökan	69
6.5.3	Redovisning	69
6.6	Statsbidrag för akutåtgärder	69
6.6.1	Bakgrund	69
6.6.2	När är det möjligt att ansöka om statsbidrag för akutåtgärder?	71
6.6.3	Samråd	72
6.6.4	Bidragsansökan	73
6.7	Förenklat ansökningsförfarande	74

6.7.1	Bakgrund	74
6.7.2	Ansökan om statlig finansiering	75
6.8	Herrelösa fastigheter	76
6.8.1	Statsbidrag för utredning	76
6.8.2	Vad innebär expropriation av en herrelös fastighet?	76
6.8.3	Vad innebär köp av en fastighet som riskerar att bli herrelös?	76
7	ANSÖKAN OM MEDEL OCH STATLIGT STÖD	78
7.1	Vad GBER innebär vid statlig finansiering av efterbehandling	78
7.2	Naturvårdsverkets bedömning av tillämplig förordning	78
7.2.1	Naturvårdsverkets tolkning av begreppet företag	78
7.2.2	Kommun och stat	80
7.2.3	Företag	81
7.2.4	Privatpersoner	82
7.3	Roller samt ärendegång vid statligt stöd	83
7.3.1	Huvudmannen och fastighetsägaren (fastighetsägande företag)	83
7.3.2	Fastighetsvärdering och värdeökning vid statligt stöd	85
7.3.3	Länsstyrelsens prövning om stöd mm	86
7.3.4	Naturvårdsverkets prövning av medel mm	87
7.4	Redovisning, uppföljning och tillsyn	88
7.5	Vad som är stödberättigande	89
7.5.1	Åtgärdsskedet	89
7.5.2	Statsbidrag för att ta fram ansökan och anlita fastighetsvärderare	89
7.6	Återbetalning	89
7.7	Statsbidrag och statligt stöd vid samma förorenade område	90
7.8	Planlagd mark motsvarande industriändamål och andra verksamheter	90
7.9	Övergångsbestämmelser	91
8	STATLIG FINANSIERING VID BEGRÄNSAT ANSVAR	92
8.1	När begränsad finansiering kan bli aktuellt	92
8.2	Val av tillvägagångssätt	92
8.3	Miljömässigt motiverad åtgärd och ansvarsfrågan	93
8.4	Avtal	94
8.5	Föreläggande	95
8.6	Huvudmannaskap vid statlig begränsad finansiering	95
8.7	Förslag till arbetsprocess inför åtgärd	96
9	ÅTGÄRD AV MARK INFÖR BOSTADSBYGGANDE	97
9.1	Allmän information och bakgrund	97
9.2	Mindre känslig markanvändning	98
9.3	Grundkriterier	99
9.4	Indelning i kommuntyper	101
9.5	Prioriteringsgrunder	101

9.6	Tak för den statliga finansieringen	102
9.7	Aktörer och ansvarsfördelning	102
9.8	Återbetalning av statlig finansiering	102
10	SÖKVÄGAR TILL STYRANDE OCH VÄGLEDANDE DOKUMENT SAMT REFERENSER	103
10.1	Styrande och vägledande dokument	103
10.2	Naturvårdsverkets rapporter om avhjälpande och efterbehandling	103
10.3	Ansökan om statlig finansiering	104
10.4	Länsstyrelsernas regionala webbsidor för förorenade områden	104
10.5	Länsstyrelsens projektredovisning till Naturvårdsverket	104
10.6	Redovisning av utredning som ej går vidare till åtgärd	105
10.7	Slutrapportering (från huvudmannen) av åtgärdsobjektet	105
10.8	Slutredovisning (från länsstyrelsen) av åtgärdsobjektet	105
10.9	Övrigt	105
11	REFERENSER	106
	BILAGOR	109
	Bilaga 1. Vad som bör ingå i en ansvarsutredning vid ansökan om statlig finansiering	109
	Bilaga 2. Vad som ska ingå i länsstyrelsens ansökan om medel till statligt stöd	114
	Bilaga 3. Exempel på vad som kan ingå i en ansökan om statligt stöd till länsstyrelsen	117
	Bilaga 4. Vad som ska ingå i länsstyrelsens ansökan om statsbidrag till åtgärdsförberedelser och åtgärder	121
	Bilaga 5. Instruktion för huvudmannens slutrapport av åtgärdsobjekt	126
	Bilaga 6. Instruktion för länsstyrelsens slutredovisning av åtgärdsobjekt	131
	Bilaga 7. Kommuntypsindelning	133

Sammanfattning

Syftet med statlig finansiering i form av statsbidrag och statligt stöd för avhjälpande från det statliga anslaget 1:4 anslagspost 1 (ap.1) Sanering och efterbehandling av förorenade områden, är att avhjälpa föroreningskador till nästa generation. Staten kan bekosta avhjälpande- och efterbehandlingsåtgärder av nationellt prioriterade förorenade områden när ansvar för avhjälpande enligt lag helt eller delvis saknas.

Naturvårdsverket har i uppdrag att administrera den statliga finansieringen, i enlighet med Naturvårdsverkets instruktion (SFS 2012:989). Naturvårdsverket fördelar den statliga finansieringen i form av statsbidrag och statligt stöd för avhjälpande och efterbehandling utifrån en nationell prioritering. Fördelningen är även styrd av behoven på lokal och regional nivå. Inriktningen på det statligt finansierade arbetet med förorenade områden kan variera från år till år. Möjligheten till fördelning av statlig finansiering är beroende av regeringens varierande anslag till området. Sedan 2016 kan en del av anslaget även användas för sanering av mark inför bostadsbyggande och från och med 2018 för åtgärder i sediment.

Kvalitetsmanualen syftar till att ge vägledning i det statligt finansierade avhjälpandearbetet. Det övergripande målet är att kvalitetsmanualen ska utgöra basen för ett kvalitetssäkert och hållbart statligt avhjälpandearbete. Det i sin tur bidrar till att nå det nationella miljökvalitetsmålet Giftfri miljö och även andra miljökvalitetsmål såsom God bebyggd miljö, Grundvatten av god kvalitet och Levande sjöar och vattendrag. Därtill bidrar det till att de nationellt prioriterade förorenade områdena utreds och vid behov åtgärdas. Arbetet med avhjälpande och efterbehandling bidrar även till flera av målen i Agenda 2030.

Naturvårdsverket vägleder länsstyrelsen kring frågor om statlig finansiering vid avhjälpande och efterbehandling. Naturvårdsverkets vägledning kring statsbidrag är mer detaljerad än vägledningen kring statligt stöd. Vägledningen kring statligt stöd ges endast på en övergripande nivå då det är länsstyrelsen som är beslutande myndighet i ärenden om statligt stöd.

Ansökningsprocessen för statsbidrag respektive statligt stöd skiljer sig något åt. En huvudman för utredningar eller åtgärder (kommun eller annan myndighet) ansöker om statsbidrag eller statligt stöd hos länsstyrelsen, som i sin tur ansöker om statsbidrag eller medel till statligt stöd hos Naturvårdsverket. Kvalitetsmanualen omfattar den statligt finansierade avhjälpandeverksamhet som faller inom ramen för 1:4-anslagets anslagspost 1, från initiering till genomförande och uppföljning av enskilda projekt.

Terminologi

Fokus i nedanstående terminologilista är begrepp som är kopplade till hantering av statlig finansiering via anslag 1:4.

Ansvarsbedömning	Förenklad ansvarsutredning för bedömning av ansvar för utredning (vid ansökan om statsbidrag för MIFO fas 2-undersökning och förstudie). En sådan bedömning kan vara översiktlig och anpassas till tillgången på information och utredningsskede. En ansvarsbedömning är ett levande dokument och uppdateras regelbundet genom de olika utredningsskedena.
Ansvarsutredning	Utförlig ansvarsutredning för bedömning av ansvar för utredning (vid ansökan om statsbidrag för huvudstudie) och åtgärder. En ansvarsutredning upprättas av tillsynsmyndigheten, och den är ett levande dokument.
Avhjälpande	Med avhjälpande avses utredning, efterbehandling och andra åtgärder för att avhjälpa en föroreningskada eller en allvarlig miljöskada enligt 10 kap. 1 § tredje stycket miljöbalken.
Bemyndiganderam	Det belopp från sakanslaget (1:4 Sanering och återställning av förorenade områden) som regeringen beslutar om att Naturvårdsverket sammanlagt maximalt får besluta om för nästkommande budgetår och ett angivet antal år framåt därefter.
Bidragsförordningen	Förordning (2004:100) om statsbidrag för avhjälpande av föroreningskador, dvs. den förordning som reglerar statlig finansiering för sådana åtgärder som inte utgör statligt stöd.
Branschlistan	En lista som länsstyrelserna och Naturvårdsverket tillsammans har tagit fram över branscher som ska prioriteras vid inventering av förorenade områden.
EBH-samordnare	Länsstyrelsens handläggare som ansvarar för samordningen av länets statligt finansierade avhjälpande- och efterbehandlingsarbete gentemot Naturvårdsverket.
EBH-portalen	En webbplats avsedd för de som arbetar med vägledning och information inom förorenade områden på länsstyrelser och kommuner. Även andra,

som Naturvårdsverket, SGI, SGU, konsulter eller verksamhetsutövare kan ha nytta av innehållet, <https://www.ebhportal.se/>

EBH-stödet	Länsstyrelsernas databas med uppgifter om förorenade områden i Sverige. Användare är endast länsstyrelserna, som använder sig av EBH-stödet i sitt arbete med avhjälpande och efterbehandling av förorenade områden.
EBH-info	Naturvårdsverkets förenklade läsversion av länsstyrelsernas EBH-stödet. EBH-info omfattar endast objekt som utretts eller åtgärdats med statlig finansiering, samt statistik för samtliga objekt i Sverige.
Efterbehandling	Med hänsyn till GBER begränsas begreppet efterbehandling i detta dokument till att avse åtgärder i åtgärdsfasen. I praktiken handlar det om de åtgärder som syftar till att ta hand om de föroreningar som finns på fastigheten. En åtgärd som syftar till att eliminera eller minska den nuvarande och framtida påverkan på människors hälsa, miljön eller naturresurser från föroreningar i mark, grundvatten, sediment, deponier, byggnader och anläggningar.
Efterkontroll	Uppföljande miljökontroll efter genomförd åtgärd (inom skedet uppföljning och utvärdering) för att verifiera att de mätbara åtgärds målen har uppnåtts.
Fastighetsägande företag	En fysisk eller juridisk person som bedriver ekonomisk verksamhet genom att tillhandahålla varor eller tjänster på en marknad och som äger en fastighet som är föroreningskadad.
Förorenat område	Ett relativt väl avgränsat område (mark- eller vattenområde, byggnader och anläggningar) där en eller flera föroreningar förekommer.
Föroreningskada	En miljöskada som genom förorening av ett mark- eller vattenområde, grundvatten, en byggnad eller en anläggning kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön enligt 10 kap. 1 § första stycket miljöbalken.
Förstudie	Förstudie är det utredningsskede som utförs efter att det finns en konstaterad förorening och en riskklassning som tyder på att området kan innebära en stor till mycket stor risk. Riskklassning enligt MIFO fas 1, och översiktlig undersökning enligt MIFO fas 2 har utförts. Förstudien omfattar en eller

flera stegvisa undersökningar och utredningar med syftet att bekräfta föroreningsbilden och riskklassen.

GBER	Den allmänna gruppundantagsförordningen, GBER (general block exemption regulation). Kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 av den 17 juni 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget. Stöd som uppfyller villkoren i GBER är undantagna från förbudet mot statligt stöd.
Genomförandeskede	Genomförandeskedet följer efter åtgärdsförberedelserna och innebär att de konkreta efterbehandlingsåtgärderna utförs, normalt på entreprenad. Även miljökontroller och besiktningar ingår.
Huvudman	För statsbidrag gäller att det är en kommun, en länsstyrelse eller en annan statlig myndighet som har ansvar för genomförandet av olika åtgärder i ett avhjälpande som statsbidrag ges för. För statligt stöd gäller att det är en kommun eller annan statlig myndighet än länsstyrelsen som har ansvar för budget och för att genomföra och följa upp åtgärder som stöd ges för.
Huvudstudie	Huvudstudien görs efter att riskbilden från förstudien är tillräckligt klar för att gå vidare med undersökningar och utredningar med syftet att välja efterbehandlingsåtgärd. Här görs bland annat riskbedömning, riskvärdering och projekteringsdirektiv.
Initiering	Initiering är det inledande skedet i avhjälpandeprocessen där information eller misstanke kommer fram om att ett område är så förorenat att det kan utgöra en oacceptabel risk för människors hälsa och miljön. Arbetet med identifiering, inventering och riskklassning enligt MIFO fas 1 och MIFO fas 2 hör till detta initieringsskede.
Inventering	Inventeringen är ett arbete som för en grupp objekt innebär genomgång av arkivmaterial och vid behov översiktliga fältundersökningar i syfte att uppskatta den potentiella risken med ett förorenat område. Inventeringen görs i regel utan provtagning i syfte att prioritera objekt för framtida eventuella utredningar eller åtgärder.

Lägesbeskrivningen	Naturvårdsverkets årliga rapportering till regeringen om arbetet med att avhjälpa sådana föroreningskador som avses i 10 kap. miljöbalken enligt 1 d § bidragsförordningen (SFS 2004:100).
MIFO fas 1	Detta är den riskklassning som utförs i initieringsfasen. Den utgår från insamling av information om objektet, t.ex. arkivstudier, intervjuer, granskning av fotografier. Vanligtvis görs inga provtagningar.
MIFO fas 2	Översiktlig undersökning som utförs i initieringsfasen innan det enskilda objektet går in i förstudiefasen. Resultaten ligger till grund för ny riskklassning.
Nationella planen	Naturvårdsverkets Nationella plan för avhjälpande av föroreningskador (Naturvårdsverket, 2020) är upprättad enligt 1 c § bidragsförordningen (2004:100) och 25 § stödförordningen (2022:98).
Nyckeltal	Uppföljande data för arbetet med efterbehandling sker på objektsnivå och på nationell nivå. På objektsnivå avser nyckeltalen miljö och ekonomi. Nyckeltal tas fram i samband med slutredovisning.
Prioriteringslistan	Länsstyrelsens lista över de förorenade områdena i länet som är mest prioriterade att arbeta med, sett ur risksynpunkt. Minst de tio första objekten är rangordnade. Listan uppdateras årligen, och finns även publicerad på länsstyrelsernas regionala webbsidor.
Projektering	Planering och specifikation i detalj för hur en efterbehandlingsåtgärd ska genomföras, samt vilka krav som ska ställas på den entreprenör som genomför åtgärden.
Regionala webbsidor	Länsstyrelsens beskrivning av och plan för arbetet med förorenade områden i länet. De regionala webbsidorna ska i första hand användas i informations syfte, men också delges Naturvårdsverket senast den 15 oktober och den 15 februari varje år. Webbsidorna ses över varje år.
Regleringsbrev	Regeringens årliga regleringsbrev i slutet av december till Naturvårdsverket som bland annat anger ändamål och villkor för anslag 1:4 för sanering och återställning av förorenade områden.
Slutrapport	Huvudmannens slutrapportering efter genomförd åtgärd och/eller uppföljning och utvärdering.

	<p>Slutrapporten ska innehålla beskrivning av projektet med bland annat erfarenhetsåterföring och utvärdering av måluppfyllelse samt ekonomisk redovisning.</p>
Slutredovisning	<p>Länsstyrelsens slutredovisning till Naturvårdsverket när utredning eller åtgärd har slutförts. Med slutredovisningen bifogas huvudmannens slutrapport.</p>
Statliga medel	<p>Statlig finansiering i form av medel till statligt stöd från Naturvårdsverket till länsstyrelserna, i enlighet med stödförordningen.</p>
Statligt stöd	<p>Statlig finansiering i form av statligt stöd från länsstyrelserna till huvudmännen i enlighet med stödförordningen, under förutsättning att ansvarig saknas helt eller delvis. Statligt stöd omfattar åtgärder som inte utgör statsbidrag.</p>
Statsbidrag	<p>Statlig finansiering i form av statsbidrag i enlighet med bidragsförordningen, under förutsättning att ansvarig saknas helt eller delvis.</p>
Stödförordningen	<p>Förordning (2022:98) om statligt stöd till åtgärder för efterbehandling av föroreningskador, dvs. den förordning som reglerar statlig finansiering för sådana åtgärder som utgör statligt stöd.</p>
TAM	<p>EU-databasen State Aid Transparency Award Module (TAM). I den registreras bl.a. organisationsnummer eller eventuellt personnummer, stödmottagarens namn, typ av stödmottagare, stödets syfte och den beviljade myndighetens namn.</p>
Uppföljning	<p>Efter entreprenadens slutbesiktning följer uppföljning och utvärdering av den genomförda åtgärden. Här görs efterkontroller, garantibesiktningar och erfarenhetsåterföring. Det kontrolleras att hälsoriskerna med det förorenade området har avhjälpits i enlighet med uppsatta mål så att genomförandet har nått sitt syfte.</p>
Utredningsskede	<p>I utredningsskedet utförs den utredning som behövs för att avhjälpandeåtgärder ska kunna genomföras. Här ingår MIFO fas 2, förstudie och huvudstudie.</p>
Återställning	<p>Åtgärder som behövs för att återställa området efter ett avhjälpande. Enligt bidragsförordningen ingår även åtgärder som behövs för att bevara eller återställa natur- eller kulturmiljövärden med</p>

anledning av ett avhjälpande, om det finns särskilda skäl.

Åtgärdsförberedelser

Åtgärdsförberedelseskedet följer om huvudstudien har visat på ett åtgärdsbehov. Detta skede omfattar planering och projektering av åtgärderna, samt anmälan eller tillstånd. Syftet är bland annat att minimera osäkerheterna kring den planerade åtgärden.

1 Inledning

1.1 Syfte och målgrupp

Det statligt finansierade arbetet med förorenade områden kan genomföras antingen i form av statsbidrag enligt förordning (SFS 2004:100) om statsbidrag för avhjälpande av föroreningskador (bidragsförordningen) eller i form av statligt stöd i enligt förordning (SFS 2022:98) om statligt stöd till åtgärder för efterbehandling av föroreningskador (stödförordningen). Syftet med denna kvalitetsmanual är att ange riktlinjer och ge vägledning till de som kan söka statlig finansiering via Naturvårdsverket. Kvalitetsmanualen ska utgå från de förordningar och bestämmelser som finns och sammanfatta de viktigaste hållpunkterna i bidrags- och stödförordningen för att underlätta i arbetet med statsbidrags- och stödhantering. Syftet är även att uppnå en så likartad och kvalitetssäker hantering av den statliga finansieringen som möjligt över hela landet.

Naturvårdsverket fördelar statlig finansiering i form av statsbidrag och statligt stöd utifrån en nationell prioritering. Fördelningen är också styrd av behoven på lokal och regional nivå. Även inriktningen på det statligt finansierade arbetet med förorenade områden kan variera mellan åren. Möjligheten till fördelning av statsbidrag och statligt stöd är även beroende av regeringens anslag till arbetsområdet.

Kvalitetsmanualens målgrupp är främst länsstyrelser och kommuner men även fastighetsägare och andra huvudmän för statligt finansierade utredningar och åtgärder av förorenade områden. Naturvårdsverkets finansiering av vissa arbetsuppgifter utgör en förstärkning av länsstyrelsernas resurser inom arbetsområdet.

I syfte att förstå hur statsbidrags- och stödsystemet ser ut och vilka krav som ställs utgör kvalitetsmanualen även ett relevant underlag för de konsulter och entreprenörer som är upphandlade för att genomföra statligt finansierade utredningar och åtgärder. Privata verksamhetsutövare, fastighetsägare och fastighetsägande företag berörs i projekt där de och staten står för varsin del av finansiering. I sådana projekt berörs även tillsynsmyndigheter i viss omfattning liksom i de fall då statsbidrag används för kostnadstäckning vid beslut om verkställighet eller rättelse. I begränsad mån berörs även tillsynsmyndigheter som utövar tillsyn av den verksamhet som själva utförandet av en utredning eller avhjälpandeåtgärd innebär.

Då den övergripande avhjälpande- och efterbehandlingsprocessen i princip är densamma oavsett finansieringsform kan kvalitetsmanualen i tillämplig omfattning ge viss vägledning för tillsynsmyndigheternas egna bedömningar och avväganden i

tillsynsdrivna och helt privatfinansierade projekt. Kvalitetsmanualen i sin helhet är dock enbart avsedd för statligt finansierat avhjälpande och efterbehandling.

1.2 Avhjälpande och efterbehandling

Naturvårdsverket anser att begreppen avhjälpande och efterbehandling har olika innebörd. Avhjälpande är ett bredare begrepp än efterbehandling. I kvalitetsmanualen kommer vi använda begreppen på följande sätt:

Avhjälpande omfattar allt från utredning vidare till efterbehandling och andra åtgärder för att avhjälpa en föroreningskada eller en allvarlig miljöskada. I åtgärd ingår även uppföljning och utvärdering av den genomförda efterbehandlingen eller avhjälpandet.

Efterbehandling är begränsat till att endast omfatta åtgärdsskedet av avhjälpandet. I praktiken handlar det om de åtgärder som syftar till att ta hand om de föroreningar som finns på en specifik plats.

1.3 Statsbidrag och statligt stöd

Statlig finansiering för avhjälpandeåtgärder från det statliga anslaget 1:4 kan beviljas antingen som statsbidrag eller statligt stöd. Statsbidrag kan omfatta hela avhjälpandeprocessen medan statligt stöd är begränsat till efterbehandlingsfasen av avhjälpandeprocessen.

Det som avgör vilken form av statlig finansiering som kan vara aktuell är om den statliga finansieringen kan anses gynnande för den som slutligen är mottagare av finansieringen, utifrån EU:s statsstödsregler. I dessa fall är stödförordningen aktuell. I övriga fall bör statlig finansiering i form av statsbidrag vara aktuellt, vilket regleras i bidragsförordningen.

2 Läsanvisning

Nedan beskrivs innehållet i kvalitetsmanualens kapitel översiktligt i syfte att underlätta för läsaren att hitta rätt information:

Inledning (Kapitel 1)

Det inledande kapitlet anger i stora drag vad kvalitetsmanualen omfattar. Syfte och målgrupp beskrivs. Naturvårdsverkets tolkning av begreppen avhjälpande och efterbehandling redogörs. Det ges även en introduktion till finansieringsformerna statsbidrag och statligt stöd.

Ramen för den statliga finansieringen (kapitel 3)

Den statliga finansieringen av avhjälpande- och efterbehandlingsåtgärder av föroreningskadade områden finansieras via det statliga anslaget 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden, anslagspost 1. Det här kapitlet anger ramen för den statliga finansieringen i form av bland annat miljöbalken, bidragsförordningen, stödförordningen och andra för Naturvårdsverket styrande dokument.

Roller (kapitel 4)

Det här kapitlet beskriver rollerna för Naturvårdsverket, länsstyrelsen, huvudmän och tillsynsmyndigheter inom den statliga finansieringen av avhjälpandeåtgärder vid föroreningskadade områden. Rollen för en part kan skilja sig åt beroende på vilken typ av statlig finansiering det handlar om, vilket beskrivs i detta kapitel.

Avhjälpandeprocessen (kapitel 5)

Avhjälpandeprocessens olika delar beskrivs både schematiskt och i text i det här kapitlet. Även övergången mellan olika skeden framgår genom beskrivningar av vad initiering, förstudie, huvudstudie, åtgärdsförberedelse-, genomförande- och uppföljningsskedena ska omfatta. Här beskrivs kort vad som gäller för upphandling i allmänhet och avhjälpandeprojekt i synnerhet. Det finns även information om certifierad provtagning och certifierad provtagare samt hänvisningar till vidare läsning.

Ansökan om statsbidrag (Kapitel 6)

När det är möjligt att ansöka om statsbidrag utifrån bidragsförordningen och hur en ansökan ska utformas finns beskrivet i det här kapitel. Kapitlet omfattar statsbidrag för hela avhjälpandeprocessen, statsbidrag för tillsynsprojekt, akuta åtgärder samt förenklat ansökningsförfarande. Kapitlet innehåller även ett avsnitt om Herrelösa fastigheter.

Ansökan om medel och statligt stöd (Kapitel 7)

Det här kapitlet beskriver arbetet samt förutsättningarna för länsstyrelsernas ansökan om medel för statligt stöd enligt stödförordningen. Kapitlet beskriver även

bakgrunden till stödförordningen, Naturvårdsverkets bedömning av stödförordningens tillämplig, ärendegången vid ansökan om medel till statligt stöd samt vad som är stödberättigat och inte.

Statlig finansiering vid begränsat ansvar (Kapitel 8)

I detta kapitel beskrivs statlig finansiering där ansvarig part och staten tillsammans finansierar varsin begränsad del av ett avhjälpande, när det kan vara aktuellt och hur man i så fall går tillväga. Kapitlet innehåller en beskrivning av viktiga moment vid begränsat ansvar samt ett förslag på arbetsprocess inför en åtgärd.

Åtgärd av mark inför bostadsbyggande (Kapitel 9)

Det här kapitlet beskriver förutsättningar för statlig finansiering av efterbehandlingsåtgärder inför bostadsbyggande.

Sökvägar till styrande och vägledande dokument (Kapitel 10)

I det här kapitlet finns sammanställningar av sökvägar till styrande och vägledande dokument, rapporter om avhjälpande och efterbehandling samt instruktioner av olika slag.

Referenser (Kapitel 11)

I det här kapitlet finns de referenser som kvalitetsmanualen refererar.

Bilagor

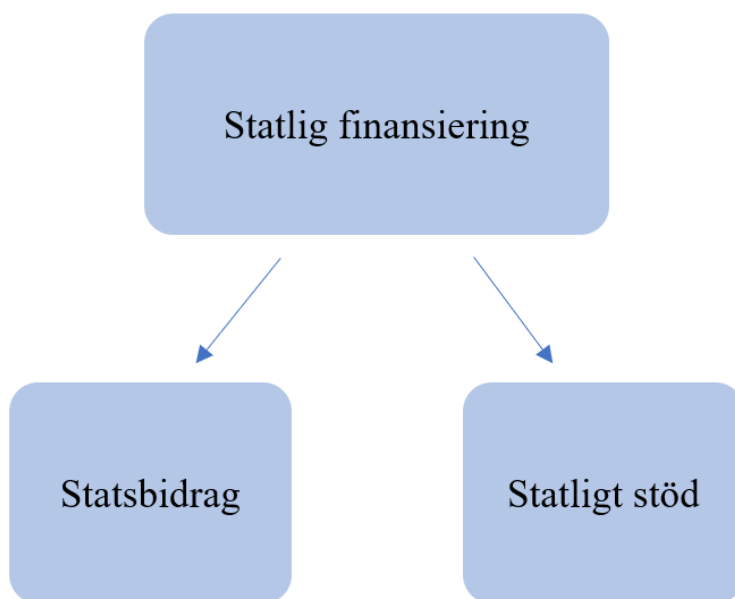
I bilagor finns instruktioner i syfte att uppnå en så likartad och kvalitetssäker hantering av den statliga finansiering som möjligt över hela landet.

3 Ramen för den statliga finansieringen

Miljökvalitetsmålet Giftfri miljö är det övergripande vägledande målet för det statligt finansierade arbetet med förorenade områden i Sverige. För att nå dit finns både ett regelverk och ett antal vägledande dokument. De viktigaste förutsättningarna beskrivs i detta kapitel.

3.1 Statsbidrag och statligt stöd

Den statliga finansieringen av avhjälpande- och efterbehandlingsåtgärder av föroreningskaddade områden finansieras via det statliga anslaget 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden, anslagspost 1. Den statliga finansieringen delas upp i statsbidrag och statligt stöd, se figur 1. Statlig finansiering i form av statsbidrag regleras i bidragsförordningen och statlig finansiering i form av statligt stöd regleras i stödförordningen. Naturvårdsverkets och länsstyrelsens roller skiljer sig åt beroende på om det gäller statsbidrag, medel eller statligt stöd, vilket beskrivs mer ingående i avsnitt 4.1 och 4.2 och i kapitel 7.

Figur 1. Figuren illustrerar hur den statliga finansieringen för avhjälpande och efterbehandling delas upp i statsbidrag och statligt stöd.

För att bedöma om en statligt finansierad efterbehandlingsåtgärd är att se som ett statsbidrag eller ett statligt stöd är det nödvändigt att beakta vem som står som ägare till den föroreningskaddade fastigheten samt i fall det kan kopplas någon ekonomisk verksamhet till fastigheten.

Det är sannolikt frågan om statsbidrag om:

- 1) den föroreningsskadade fastigheten ägs av en privatperson och ingen ekonomisk verksamhet kan kopplas till fastigheten.
- 2) den föroreningsskadade fastigheten ägs av en kommun som bedriver sådan verksamhet på fastigheten som faller inom ramarna för vad som kan anses utgöra myndighetsutövning (se avsnitt 7.2.2).
- 3) den föroreningsskadade fastigheten ägs av en kommun som inte bedriver någon ekonomisk verksamhet på fastigheten eller avser att bedriva ekonomisk verksamhet på fastigheten. Detta kommer beslutande myndighet att säkerställa löpande och vid varje beslutstillfälle. Fastighetsägaren behöver avstå från att vidta sådana åtgärder som kan medföra att förutsättningarna för ett eventuellt statsbidrag för åtgärder kan ifrågasättas.

I alla övriga fall är det sannolikt att en statlig finansiering skulle utgöra ett statligt stöd.

3.2 Agenda 2030 och globala hållbarhetsmålen

Agenda 2030 för hållbar utveckling består av sjutton globala mål för en bättre värld. Det är en handlingsplan för en hållbar framtid för människor och för vår jord. Arbetet med avhjälpande och efterbehandling av förorenade områden har tydliga kopplingar till vissa delmål inom de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030. Det gäller delmålen 3.9, 6.3, 11.6, 16.1 och 15.3, som ligger inom God hälsa och välbefinnande, Rent vatten och sanitet för alla, Hållbara städer och samhällen, samt Ekosystem och biologisk mångfald.

Aktuell information om Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen finns på webbplatsen Globala målen (<https://www.globalamalen.se/>).

3.3 Sveriges miljömål

Sveriges miljömål beskriver vilka utmaningar som finns på nationell nivå när det gäller just miljömässig hållbarhet. De består av ett generationsmål, sexton miljökvalitetsmål och ett antal etappmål.

Förorenade områden och åtgärderna för att hantera dem påverkar i förlängningen flera miljökvalitetsmål. Ett miljökvalitetsmål som är av särskild betydelse för förorenade områden är Giftfri miljö.

Miljökvalitetsmålet Giftfri miljö: ”Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrunds nivåerna” (Riksdagens definition av miljökvalitetsmålet).

Följande precisering av miljökvalitetsmålet Giftfri miljö gäller för förorenade områden: ”Förorenade områden är åtgärdade i så stor utsträckning att de inte utgör något hot mot människors hälsa eller miljön.” (Beslutad av regeringen 26 april 2012).

Aktuell information om miljökvalitetsmålen finns på webbplatsen om Sveriges miljömål (www.sverigesmiljomal.se).

3.4 Miljöbalken

Efterbehandlingsansvaret grundar sig i 2 kap. 8 § och ansvaret regleras sedan i 10 kap. miljöbalken. Det berör indirekt det statligt finansierade arbetet med förorenade områden, då staten kan vara aktuell som finansiär för de delar där ansvar inte kan utkrävas. Den 1 augusti 2007 genomfördes förändringar i miljöbalkens 10 kapitel. Dessa innebar bland annat att terminologin förändrades och termen avhjälpande infördes. På grund av övergångsbestämmelserna till 10 kap. Miljöbalken är det dock huvudsakligen kapitlets äldre lydelse som kommer att tillämpas i praktiken under en lång tid framöver. I avsnitt 1.2, Avhjälpande och efterbehandling, framgår Naturvårdsverkets syn på begreppen avhjälpande och efterbehandling.

3.5 Bidragsförordningen

I bidragsförordningen återfinns bestämmelserna om statsbidrag till avhjälpande av förorenade områden. Förordningen anger vad statsbidrag kan beviljas för, vem som gör ansökan, vad ansökan och beslut ska innehålla samt hur utbetalning, vidareförmedling och eventuell återbetalning ska ske. Enligt förordningens 12 § får inte Naturvårdsverkets beslut överklagas.

3.6 Stödförordningen

I stödförordningen återfinns bestämmelserna om statligt stöd till efterbehandling av förorenade områden. Förordningen anger vad medel och statligt stöd kan beviljas för, vem eller vilka som gör ansökan, vad ansökan och beslut ska innehålla samt hur utbetalning, vidareförmedling och eventuell återbetalning ska ske.

EU-kommissionen har 2019–2021 genomfört en granskning av stödet till avhjälpande av förorenade områden och dess förhållande till GBER

(Kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget). Kommissionens slutsats är att fastighetsägare ska betraktas som stödmottagare enligt artikel 45 i GBER. Vilket innebär att när fastigheter ägs av företag utifrån den betydelse som avses i GBER, så behöver stödsystemet bättre anpassas till GBER. Därför har en ny förordning tagits fram av regeringen som ska omfatta de projekt som utgör statligt stöd (stödförordningen). Den nya förordningen kommer att gälla parallellt med bidragsförordningen som fortsatt omfattar de fastigheter där fastighetsägaren inte bedöms vara ett företag utifrån den betydelse som avses i GBER och istället omfattas av statsbidrag. Enligt förordningens 47 § får endast beslut enligt 31 och 32 §§ överklagas.

3.7 Naturvårdsverkets instruktion

I Naturvårdsverkets instruktion (SFS 2012:989) 3 § punkten 13 framgår att Naturvårdsverket särskilt ska ansvara för administration, uppföljning och utvärdering av statsbidrag som omfattas av bidragsförordningen. Vidare framgår det i 3 § punkten 12 att Naturvårdsverket särskilt ska ansvara för nationell samordning och prioritering när det gäller avhjälpande av sådana föroreningsskador och allvarliga miljöskador som avses i 10 kap. miljöbalken.

3.8 Nationella planen

Naturvårdsverket har tagit fram den nationella planen för avhjälpande av föroreningsskador som vägledning för att statligt finansierade åtgärder ska genomföras vid de mest prioriterade förorenade områdena i landet (Naturvårdsverket, 2020). Den nationella planen är styrande för hur Naturvårdsverket beslutar om statsbidrag respektive beviljar om medel om statligt stöd, samt vägledande för länsstyrelser som söker statsbidrag och statligt stöd. Nationella planen är upprättad enligt 1 c § bidragsförordningen och 25 § stödförordningen. Senaste versionen av den nationella planen finns på Naturvårdsverkets webbplats (se Nationell plan för avhjälpande av föroreningsskador på www.naturvardsverket.se).

3.9 Naturvårdsverkets regleringsbrev

Regeringens regleringsbrev för Naturvårdsverket anger för vilka ändamål, anslag 1:4 (Sanering och återställning av förorenade områden) får användas, där anslagspost 1 (sanering och efterbehandling av förorenade områden) disponeras av Naturvårdsverket. I regleringsbrevet som kommer i slutet av december, fastställs storlek på och villkor för anslag inför nästkommande budgetår. Här anges också beloppen och slutår för bemyndiganderamen.

3.10 Särskild finansiering för länsstyrelsernas styrning och administration

Det finns en överenskommelse mellan Naturvårdsverket och länsstyrelserna daterad 21 december 2000, som är gemensam för många sakanslag på miljösidan. Grunden till överenskommelsen var bland annat regeringens budgetproposition 2001 och MARS-projektet (Miljöarbete i regional samverkan) på Naturvårdsverket.

Särskild finansiering för länsstyrelsernas styrning och administration av respektive sakverksamhet fördelades efter överenskommelsen centralt från Naturvårdsverket sedan 2001, och det bestämdes då att sakanslagen endast skulle belastas med direkta kostnader.

Regeringen flyttade senare i budgetpropositionen för 2002 (prop. 2001/02:1) över dessa särskilda medel (20 miljoner kronor för efterbehandling) för administration m.m. från dåvarande sakanslag 34:4 (numera 1:4) direkt till länsstyrelsernas förvaltningsanslag 32:1 (numera 5:1). Det motiv som angavs var ”för att underlätta länsstyrelsernas långsiktiga planering av miljöarbetet”. I propositionen hänvisade man också till miljömålspropositionen (2000/01:130) där det redogörs för behovet av sådana medel. Statsbidragen fördelas fortfarande på länsstyrelsernas förvaltningsanslag utifrån en nyckel framtagen av länens miljövårdsdirektörer.

I samband med ett höjt sakanslag 2022 budgeterades dock för ytterligare högst tjugofem miljoner kronor för visst arbete vid länsstyrelserna för hantering av statsbidraget, på anslag 1:4, anslagspost 6. Anslagsposten disponeras av Länsstyrelsen i Örebro län för fördelning till samtliga länsstyrelser 2022.

3.11 Lägesbeskrivning

Naturvårdsverket ansvarar för att följa upp och utvärdera effekterna av det statligt finansierade avhjälpandet på nationell nivå. Det sker bland annat genom att Naturvårdsverket årligen rapporterar till regeringen om arbetet med att avhjälpa sådana föroreningskador som avses i 10 kap. miljöbalken i en lägesbeskrivning enligt 1 d § bidragsförordningen.

Naturvårdsverket inhämtar även uppgifter om hur arbetet går från Länsstyrelserna, Försvarmakten, Fortifikationsverket, SGU, SGI, Trafikverket och Havs- och vattenmyndigheten, samt från EBH-info (Naturvårdsverkets version av EBH-stödet).

Se Lägesbeskrivningen på webbsidan Utredning och efterbehandling av förorenade områden ger resultat (www.naturvardsverket.se).

4 Roller

Det här kapitlet beskriver rollerna för de olika parter inom den statliga finansieringen av avhjälpandeåtgärder vid föroreningsskadade områden. Rollen för en part kan även skilja sig beroende på vilken typ av statlig finansiering det handlar om, vilket beskrivs i detta kapitel.

4.1 Naturvårdsverket

Naturvårdsverket har olika roller beroende på om den statliga finansieringen är i form av statsbidrag eller statligt stöd. För statsbidrag är Naturvårdsverket beslutande myndighet vilket gör att Naturvårdsverket prövar länsstyrelsens ansökan om statsbidrag. Se kapitel 6, Ansökan om statsbidrag.

Vid statligt stöd har Naturvårdsverket en mer övergripande roll och ett ansvar för granskning som är begränsat till länsstyrelsens ansökan om medel och tillgängliggörande av medel. Vad som ingår i Naturvårdsverkets prövning om medel framgår av avsnitt 7.3.4.

4.2 Länsstyrelsen

Länsstyrelsens roll vid statligt stöd skiljer sig från rollen vid statsbidrag. Vid statligt stöd har länsstyrelsen ett särskilt ansvar för granskning av ansökan och beslut. Vad ansökan om statligt stöd till länsstyrelsen ska omfatta framgår av 18 § stödförordningen liksom vilka övriga uppgifter som länsstyrelsen behöver ha för sin granskning. Vad som ingår i Länsstyrelsens prövning av statligt stöd framgår av avsnitt 7.3.3.

4.3 Huvudmannaskap

Den juridiska person (kommun, länsstyrelse eller annan statlig myndighet) som ansvarar för genomförandet av avhjälpandeprocessens olika delar kallas för huvudman. Huvudmannens ansvar är detsamma oavsett vilket typ av statlig finansiering som är aktuell i ett projekt.

Vid statlig finansiering i form av statligt stöd ska länsstyrelsen för ansökan om stöd utse en huvudman, detta enligt 16 § stödförordningen.

4.3.1 Huvudmannens roll och ansvar

Huvudmannen har det övergripande ansvaret för projektets genomförande. Huvudmannens ansvar inkluderar både det finansiella ansvaret och beställaransvaret. Huvudmannen är lika med projektets verksamhetsutövare och

byggherre med tillhörande yttersta ansvar enligt miljöbalken, arbetsmiljölagen, plan- och bygglagen samt annan relevant lagstiftning. Ansvaret lämnas över från länsstyrelsen till huvudmannen genom ett beslut om statsbidrag eller statligt stöd med villkor, och inget ytterligare avtal behövs.

Huvudmannaskapet kan omfatta både utredningar och åtgärder. Det är en fördel om huvudmannaskapet omfattar projektet som helhet. I ett tidigt skede kan det dock vara svårt att bedöma projektets omfattning och det kan därför vara aktuellt att fatta beslut om huvudman i flera steg. Huvudmannaskapet för utredningar omfattar alla eller återstående utredningar fram till och med färdig huvudstudie och kan även inkludera delar av förberedelseskedet. Huvudmannaskapet innebär ett omfattande ansvar och vid behov kan externt projektledarstöd eller expertstöd i specifika delar vara lämpligt att handla upp.

I de fall huvudmannen kommer in i ett senare skede och inte har haft inflytande över utredningarna är det viktigt att huvudmannen granskar och tar ställning till underlaget. Två särskilt viktiga delar för huvudmannen att ställa sig bakom är de övergripande åtgärdsmålen och resultatet av riskvärderingen, det vill säga vilken åtgärdsmetod som förordas. Kan huvudmannen inte stå bakom förordad åtgärd kan riskvärderingsprocessen behöva göras om. Kvaliteten på utredningarna är generellt viktig, så att de fungerar som ett underlag för fortsatt projektering och genomförande.

Det är mycket viktigt att huvudmannen tidigt hanterar eventuella förändringar eller avvikelser i projektet. De kan i sin tur ofta innebära att tidsplaner eller kostnader påverkas. Huvudmannen ska i ett så tidigt skede som möjligt kontakta länsstyrelsen för diskussion om eventuella förändringar eller avvikelser av betydelse. Exempel på betydande förändringar i åtgärdsskedet kan vara efterbehandlingsåtgärdens omfattning (en större mängd förorening än beräknat påträffas, ytterligare förorening påträffas mm), behov av ändrad ambitionsnivå, omprioritering av förorenade medier eller skyddsobjekt samt att åtgärdstekniken inte fungerar. Vidare ska förändringar eller avvikelser, i ett så tidigt skede som möjligt, förankras hos och godkännas av länsstyrelsen. Länsstyrelsen kan i sin tur behöva ha en kontakt och avstämning med Naturvårdsverket.

Det ligger också på huvudmannen att se till att uppföljning och utvärdering av genomfört åtgärdsprojekt utförs och att eventuella åtgärder med anledning av kontrollens resultat genomförs.

Vanligtvis upphör huvudmannans ansvar för utredningar när dessa är avslutade. För åtgärder upphör som regel huvudmannans ansvar efter godkänd garantibesiktning, utförd uppföljning och utvärdering tillsammans med att projektet är slutredovisat av länsstyrelsen och godkänt av Naturvårdsverket.

Om det efter att åtgärden har genomförts uppstår ett behov av kompletterande insatser, kan det bli aktuellt att söka om statlig finansiering för dessa.

Huvudmannaskapsfrågan avgörs då i varje enskilt fall. Om det däremot uppstått brister till följd av felaktigt utförande, har huvudmannen ett ansvar att verka för att dessa åtgärdas. I de fall ytterligare krav på kontroll/uppföljning eller åtgärder ställs av tillsynsmyndigheten, har Naturvårdsverket möjlighet att finansiera dessa kostnader under förutsättning att kraven är miljömässigt motiverade samt att huvudmannen uppfyllt sina åtaganden som huvudman. Naturvårdsverkets grundprincip är att huvudmannen ska vara skadeståndsfri.

Det finns mer att läsa om huvudmannens roll i Naturvårdsverkets rapport 5978.

4.3.2 Vem kan vara huvudman

För avhjälpande- eller efterbehandlingsprojekt som finansieras med statsbidrag kan en kommun, en länsstyrelse eller en annan statlig myndighet vara huvudman, enligt 1 b § bidragsförordningen. För projekt som finansieras med statligt stöd kan en kommun eller annan statlig myndighet än länsstyrelsen vara huvudman, enligt 5 § stödförordningen.

I normalfallet är en kommun huvudman, men om den aktuella kommunen av någon anledning saknar möjlighet till detta, har Sveriges geologiska undersökning (SGU) som myndighetsuppgift att kunna vara huvudman för statligt finansierade avhjälpande- eller efterbehandlingsprojekt. Enligt 9 § förordningen (2008:1233) med instruktion för Sveriges geologiska undersökning kan SGU på begäran av en kommun vara huvudman för ett projekt i kommunens ställe, se information på SGU:s webbplats (www.sgu.se). I de fall andra myndigheter har värdefulla kunskaper eller intressen i det aktuella området kan även dessa komma ifråga som huvudman, till exempel myndigheter för kulturmiljövård, trafikfrågor och havsmiljöfrågor.

Länsstyrelsens uppgift i det nationella avhjälpande- och efterbehandlingsarbetet är främst samordning och planering på regional nivå. Länsstyrelsen kan själv vara huvudman för utredningar, men bör som utgångspunkt inte vara det om det riskerar att försvara möjligheten att lämna över huvudmannskapet för kommande åtgärder. Länsstyrelsen bör därför så snart som det är möjligt, och senast inför riskvärderingen i huvudstudieskedet, ha lämnat över ansvaret för ett avhjälpande- eller efterbehandlingsprojekt till kommun eller annan huvudman. Anledningen till detta handlar om aktörernas olika roller. Den som ska vara huvudman för åtgärden bör även ansvara för riskvärderingen. Eftersom länsstyrelsen senare ska granska, och besluta om projektet bör länsstyrelsen därför samtidigt inte vara för ingående involverad i riskvärderingen. Oavsett huvudman är ett aktivt deltagande av kommunen i ett tidigt skede alltid värdefullt. Det skapar lokal förankring och ett engagemang inför kommande åtgärdsfas.

EU:s statsstödsregler innebär ett principiellt förbud mot statligt stöd som gynnar vissa företag och snedvrider konkurrensen mellan medlemsländer. Kommunala

bolag, fastighetsägare och ansvariga verksamhetsutövare (andra än kommuner och statliga myndigheter) kan därför inte vara huvudman för statligt finansierade projekt. I de fall statlig finansiering av en åtgärd sker genom statligt stöd, behöver huvudmannen ha en överenskommelse med det fastighetsägande företaget, se avsnitt 7.3.1.

Ibland finns det en eller flera efterbehandlingsansvariga som ska stå för en begränsad del av kostnaden för en efterbehandling, medan staten ska finansiera den resterande delen. Delad finansiering mellan staten och ansvarig part ställer stora krav på samordning. Se kapitel 8 Statlig finansiering vid begränsat ansvar.

4.3.3 Kostnader för huvudmannen

I den utsträckning det finns medel och ansvar inte kan utkrävas, kan upp till 100 procent av kostnaderna för en efterbehandling finansieras med statsbidrag eller statligt stöd. Den kommun, länsstyrelse eller annan myndighet som tar på sig ett huvudmannaskap behöver i normalfallet inte stå för någon egeninsats. Kostnader för arbetsuppgifter såsom ekonomihantering, administration och fastighetsfrågor kan inte finansieras av statliga medel. Beviljade medel betalas ut till länsstyrelsen som kan besluta om att överlämna dessa till en kommun eller annan myndighet. I de fall det rör sig om statligt stöd beslutar länsstyrelsen om att sådant ska beviljas eller inte, varefter de betalar ut stödet till huvudmannen.

Om huvudmannen också arbetar som projektledare ingår detta arbete i utrednings- eller åtgärdskostnaderna och är i rimlig omfattning berättigat till statsbidrag eller statligt stöd. Andra uppgifter som huvudmannen kan söka finansiering för är arbete med upphandling, informations- och kommunikationsinsatser samt eget arbete med miljökontroll i de fall det är aktuellt. Kostnaderna för projektledning och eventuella andra kostnader ska specificeras separat i ansökan.

Grundprincipen är att huvudmannen inte ska tjäna pengar på ett statligt finansierat avhjälpande- eller efterbehandlingsprojektet, utan bara ha kostnadstäckning. Vad gäller egen nedlagd arbetstid kan denna kostnad beräknas som lönekostnaden plus overheadkostnader (OH-kostnader). Huvudmannen kan få ersättning för upparbetade kostnader för projektledning, upphandling, information och kommunikation, miljökontroll och framtagande av slutredovisning.

Oavsett vilken form av statligt finansiering ett projekt finansieras med kan statsbidrag sökas för att anlita en auktoriserad fastighetsvärderare enligt 2 § 5 bidragsförordningen, för mer information om fastighetsvärdering och värdeökning se avsnitt 7.3.2. Statsbidrag kan sökas för att täcka huvudmannens kostnader för att ta fram en ansökan om både statsbidrag och statligt stöd, enligt 2 § 4 bidragsförordningen.

4.4 Tillsynsmyndigheten

Tillsynsmyndigheten enligt miljöbalken har en något annorlunda roll i projekt med statlig finansiering än i projekt som privatfinansieras eller finansieras på annat sätt. I projekt som är helt statligt finansierade finns inte någon som tillsynsmyndigheten kan avkräva ansvar för att åtgärda föroreningen enligt 2 kap. eller 10 kap. miljöbalken. Istället går staten in och bekostar åtgärden. Det blir då staten och i förlängningen Naturvårdsverket, som nationellt vägledande och ansvarig för finansieringen, som slutligt avgör åtgärdens omfattning. Tillsynsmyndigheten bör däremot vara en av aktörerna som deltar i diskussionerna om övergripande åtgärds mål m.m. Tillsynsmyndigheten har som i andra utrednings- och åtgärdsprojekt ansvaret att bedriva tillsyn i syftet att utredningen eller åtgärden utförs på ett miljömässigt acceptabelt sätt, genom t.ex. handläggning av den § 28 anmälan om avhjälpandeåtgärd enligt förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd som huvudmannen ska lämna in.

Huvudmannen för utredningen och åtgärden är att betrakta som verksamhetsutövare enligt 9 kap. miljöbalken. Tillsynsmyndigheten kan ta ut tillsynsavgift för det arbete som läggs ner på handläggningen av ärendet. Denna tillsynsavgift kan i skäligen utsträckning finansieras med statsbidrag eller statligt stöd.

5 Avhjälpandeprocessen

I detta kapitel beskrivs avhjälpandeprocessens olika delar både schematiskt och i text. Även gränssnittet mellan olika skeden framgår genom beskrivningar av vad initiering, förstudie, huvudstudie, åtgärdsförberedelse-, genomförande- och uppföljningsskedena ska omfatta. Här beskrivs kort vad som gäller för upphandling i allmänhet och avhjälpandeprojekt i synnerhet.

Naturvårdsverket ställer krav på certifierad provtagning och certifierad provtagare vid provtagningar (i jord, grundvatten, ytvatten och sediment) som finansieras via det statliga anslaget 1:4 för sanering och återställning av förorenade områden. För mer info se avsnitt 5.11.

5.1 Avhjälpandeprocessens delar

Avhjälpande av förorenade områden är ofta komplexa projekt som behöver genomföras stegvis. Vid varje steg utvecklas den konceptuella modellen och problemformuleringen för det förorenade området. Utifrån detta ökar kunskapen om vilken efterbehandlingsåtgärd som är lämplig för platsens specifika förhållanden.

Innehåll och redovisning av de statligt finansierade avhjälpandeåtgärderna bör utformas likartat. Det underlättar handläggningen och säkrar kvaliteten. Som regel kan projekten inordnas i projektskedena initiering, förstudie, huvudstudie, åtgärdsförberedelser, genomförande och uppföljning. Projektskedena utgör tillsammans den avhjälpandeprocess som Naturvårdsverket, länsstyrelserna och kommunerna eller andra huvudmän normalt ska arbeta efter.

Inför varje nytt projektskede bör huvudmannen granska hela projektet för att ta beslut om att avbryta eller gå vidare till nästa skede utifrån hur kännedomen om riskerna om objektet ser ut. Om det finns tillräckligt med underlag för att bedöma att eventuella risker är acceptabla bör projektet avslutas. I de fall det saknas tillräcklig kunskap om riskerna vid objektet bör huvudmannen söka statsbidrag för ytterligare utredningar för att stänga kunskapsluckorna.

Avhjälpandeprocessen och dess ingående skeden och aktiviteter bör utföras utifrån vad som bedöms vara mest effektivt utifrån förutsättningarna i det enskilda projektet. I tabell 1 finns en översikt över projektskedena och tillhörande aktiviteter. I vissa fall kan olika skeden eller aktiviteter slås samman eller utföras parallellt. I andra kan skedena behöva delas upp ytterligare. Tidigare antaganden och hur och när olika aktiviteter ska utföras ska alltid omprövas utifrån ny information som framkommer.

Riskbedömning ska göras inom varje utredningsskede i avhjälpandeprocessen, men även i samband med genomförandet av åtgärden utifrån ny kunskap som tillkommer. I de tidigare skedena bör riskbedömningen identifiera konstaterade risker, samt potentiella risker som behöver undersökas vidare.

Tabell 1. Beskrivna projektskeden och tillhörande övergripande aktiviteter (Naturvårdsverket 1997a).

Aktiviteter	Initiering	Förstudie	Huvudstudie	Åtgärdsförberedelser	Genomförande	Uppföljning
Identifiering	X					
Inventering	X					
Riskklassning	X					
Upphandling		X	X	X	X	X
Utredning		X	X	X		
Anmälan, tillstånd m.m.		X*	X*	X		
Projektering				X	X	
Utförande					X	X
Miljökontroll				X	X	X
Information		X	X	X	X	X

* Om undersökningen bedöms kunna medföra mer än ringa risk för ökad föroreningsutbredning eller exponering.

Genom hela processen behöver osäkerheter hanteras både vad gäller till exempel risker, metodval, genomförande och kostnader. Inledningsvis, när underlaget är litet, bör antaganden göras med försiktighet. När säkerheten i dataunderlaget ökar kan bedömningen göras mer konkret. Vidare bör en strukturerad dokumentation påbörjas tidigt i processen. Alla inblandade och andra intresserade måste kunna förstå och följa beslutsprocessen samt projektets målsättningar, genomförande och resultat. Dokumentationen är värdefull när erfarenheterna av projektet ska slutrapporteras. Lika viktigt som att dokumentera från start är det att initialt analysera och planera för vilka informations- och kommunikationsinsatser som kan bli aktuella i olika projektskeden.

5.2 Bedömning av ansvar för utredningar och åtgärder

Syftet med ansvarsutredningen är att klargöra om det finns ett utredningsansvar eller åtgärdsansvar enligt 2, 9 eller 10 kap. miljöbalken. Arbetet med att utreda ansvaret påbörjas redan under initieringsskedet och fortsätter sedan löpande under utredningsskedet och blir mer avancerad och utförlig allteftersom fram till åtgärd. Vidare ska det också göras en bedömning av vem som är tillsynsmyndighet.

I förstudieskedet såsom vid en MIFO fas 2-undersökning kan en redovisning av ansvaret ske genom en kort text med utdrag från exempelvis Näringslivsregistret och fastighetsregistret i en enklare ansvarsbedömning. Syftet är att hitta en ansvarig som kan stå för utredningskostnaderna. Redovisningen ska även omfatta fastighetsägarens nytta av utredningar. Enligt 10 kap. miljöbalken ska fastighetsägaren stå för sådana utredningskostnader som är till nytta för fastighetsägaren i den omfattning som bedöms skälig.

Inför en huvudstudie ska en utförligare ansvarsutredning vara klar, både avseende ansvar för utredningar och åtgärder, och bifogas en ansökan om statsbidrag till Naturvårdsverket. Vid ansökan om åtgärdsförberedelser och åtgärder (genomförandet), ska ansvarsutredningen uppdateras med eventuell ny information och bifogas ansökan om statlig finansiering.

Observera att statlig finansiering endast kan ges i de fall då det inte finns en ansvarig verksamhetsutövare eller fastighetsägare enligt 10 kap. miljöbalken. För de fall det finns en ansvarig verksamhetsutövare ska denne stå för utredningskostnaderna. När projektet framöver kommer in i åtgärdsfas kan denna kostnad avräknas från totalbeloppet. Se mer information om begränsat ansvar i kapitel 8, Statlig finansiering vid begränsat ansvar.

Ansvarsutredningen är ett levande dokument som ska ses över och uppdateras under processens gång. I Naturvårdsverkets rapport 6501 (Naturvårdsverket, 2012), ges vägledning i bedömningen av ansvaret för utredning och efterbehandling. Senaste gällande lagstiftning och rättspraxis ska dock alltid beaktas. Observera att bilaga 2 i rapport 6501 inte ska användas som mall för ansvarsutredning vid ansökan om statlig finansiering då den inte innehåller alla fakta som behöver ingå vid ansökan om statlig finansiering. För utförliga ansvarsutredningar i samband med ansökan om statlig finansiering för huvudstudier, åtgärdsförberedelser och åtgärder, ska istället bilaga 1 i kvalitetsmanualen, Vad som bör ingå i en ansvarsutredning vid ansökan om statlig finansiering, användas.

En ansvarsutredning som skickas in till Naturvårdsverket ska uppfylla följande:

- får inte vara äldre än tolv månader och innehållet ska vara aktuellt,
- ska skickas in samtidigt med den tillhörande ansökan (den kommer inte att granskas förrän ansökan har inkommit),
- fastigheterna som utretts i ansvarsutredningen ska överensstämma med fastigheterna som ingår i den tillhörande ansökan.

Om länsstyrelsen ansöker om finansiering för exempelvis ny etapp eller förstärkning inom ett pågående projekt, och det har gått mer än tolv månader sedan ansvarsutredningen senast granskades av Naturvårdsverket, behöver tillsynsmyndigheten göra en översyn av den senast upprättade ansvarsutredningen för att utreda ifall det skett eventuella förändringar av omständigheter och/eller ansvar avseende de aktuella fastigheterna.

5.2.1 Utredningar till nytta för fastighetsägaren

Vid ansökan om statsbidrag för utredningar kan fastighetsägare, trots att de inte har ansvar för att utföra utredningar, bli skyldig att svara för kostnader för utredningar enligt 10 kap. 8 § miljöbalken (i dess lydelse före 1 augusti 2007). Detta ska beaktas vid ansökan om statsbidrag och det ska framgå i ansökan om utredningar som fastighetsägaren har nytta av föreligger.

Naturvårdsverkets handläggning av ansökan sker i enlighet med bestämmelserna i förvaltningslagen (2017:900), FL.

5.3 Registrering av data i EBH-stödet

Länsstyrelserna äger och förvaltar gemensamt en databas för förorenade områden, EBH-stödet. I EBH-stödet samlas uppgifter om områden som är eller kan vara förorenade. Ett syfte med EBH-stödet är att informationen ska vara lättillgänglig och kunna utgöra ett underlag för det statligt finansierade arbetet med förorenade områden. Det är även avsett att vara underlag för arbete med annat avhjälpande- och efterbehandlingsrelaterat arbete såsom tillsynsärenden, tillståndsprövning, fysisk planering och fastighetsöverlåtelse.

För att EBH-stödet ska kunna fylla sitt syfte är det viktigt att nya uppgifter, resultat och handlingar från avhjälpandeprocessens olika skeden, förs in i EBH-stödet, se vidare i riktlinjerna och rekommendationerna i EBH-stödets manual.

5.4 Initiering av avhjälpandeprocessen

Initiering av avhjälpandeprocessen uppstår genom att ett misstänkt förorenat område identifieras efter att det framkommer information eller misstanke om att det kan vara så förorenat att det utgör en oacceptabel risk för människors hälsa eller miljön. Initieringen omfattar identifiering, inventering och riskklassning i syfte att ta fram underlag för prioritering och beslut om eventuella vidare utredningar och åtgärder.

I det fall ett misstänkt eller konstaterat förorenat område bedöms vara prioriterat för vidare utredning och åtgärder, görs en bedömning av vem som kan bära ett ansvar för detta utifrån de uppgifter som framkommit.

5.4.1 Aktiviteter som ska ingå i initieringsskedet

- **Identifiering**

Syftet med identifieringen är att utifrån branschklasser ta fram ett första prioriteringsunderlag för beslut om vilka förorenade områden som är motiverade att ta vidare för vidare inventering och riskklassning.

Identifieringen utgår från branschlistan (se Inventering på www.naturvardsverket.se avsnitt 10.1). Ett objekt anses identifierat när uppgifter om objektnamn, bransch, fastighetsbeteckning och koordinater fastställts. Utifrån branschtillhörighet tilldelas sedan objektet en branschklass (BKL 1–4). Om möjligt ska även verksamhetstid, storlek på verksamheten samt verksamhetsutövare anges.

Om ett misstänkt förorenat område utifrån identifieringen bedöms vara prioriterat att inventera och riskklassificera inleds dessa steg.

- **Inventering och riskklassning**

Syftet med inventering och riskklassning är att ta fram underlag för prioritering av vidare utredningar och så småningom åtgärder utifrån hur stora riskerna med de förorenade områdena bedöms kunna vara. Detta underlag tas fram i två huvudsakliga steg som benämns MIFO fas 1 respektive MIFO fas 2 undersökningar. Det första steget ger en första riskklass som utifrån fördjupade miljötekniska undersökningar verifieras eller omprövas i det andra steget, se nedan. Närmare information finns att läsa i rapport 4918 Metodik för inventering av förorenade områden (Naturvårdsverket, 1999).

Det bidragsfinansierade identifierings- och inledande inventeringsarbetet (MIFO fas 1) slutfördes vid årsskiftet 2015/2016. Detta arbete fortsätter dock genom pågående tillsynsarbete och därmed tillkommer fortfarande objekt till det nationella EBH-stödet. Naturvårdsverket finansierar vidare genomförande av MIFO fas 2 undersökningar, i syfte att ge bättre underlag för prioritering av vidare åtgärder.

- **MIFO fas 1**

Syftet med detta steg är att ge en preliminär riskklassning och bedömning av föroreningarnas farlighet, föroreningsnivån, spridningsförutsättningar, känslighet och skyddsvärde samt riskklassning. Detta för att ge underlag för prioritering inför nästa inventeringssteg. Ofta är underlag om faktisk förekomst av föroreningar inom det förorenade området obefintligt eller begränsad, och den riskklassning som kan göras utgår från möjliga risker i det fall området är förorenat.

- **MIFO fas 2**

Syftet med detta steg är att ta reda på om området är förorenat eller inte och att göra en fördjupad riskklassning enligt MIFO fas 2. Detta ger underlag för bedömning av om det är prioriterat med fortsatta utredningar.

Här anges vilka föroreningar som hittats och om analyser, tester och fältnoteringar indikerar ytterligare föroreningar. Föroreningar karaktäriseras så långt det är möjligt avseende föroreningarnas farlighet, föroreningsnivån, påverkan, spridning. Bedömningar och riskklassning utförs enligt Naturvårdsverkets rapport 4918 (Naturvårdsverket, 1999). Riskklassningen utgör ett beslutsunderlag av vilka objekt som ska prioriteras för fortsatta utredningar. Om det inte är prioriterat med fortsatta

utredningar avbryts finansieringen och status i EBH-stödet uppdateras samt framtagna rapporter laddas upp.

- **Preliminär bedömning av ansvar för utredningar.**

Om objektet är prioriterat för fortsatta utredningar görs en preliminär bedömning av utredningsansvaret (se avsnitt 5.2) och huruvida vidare arbete ska finansieras genom statsbidrag eller av en part som har ett ansvar för föreningen.

- **Förslag till innehåll i och kostnader för en förstudie.**

När det är aktuellt att ansöka om statlig finansiering anges de aktiviteter som ska genomföras under förstudieskedet och kostnaderna för dessa.

5.5 Förstudie

Om det finns en konstaterad förorening och riskklassningen tyder på att området kan innebära stor till mycket stor risk för människors hälsa eller miljön genomförs en förstudie på det förorenade området. Förstudiens syfte är att ge en initial bedömning av potentiella risker och eventuellt åtgärdsbehov som beskrivs i en problembeskrivning och konceptuell modell. I vissa fall kan resultaten av MIFO fas 2 undersökningarna ge tillräckligt underlag för att utforma en huvudstudie, och då är det inte säkert att en förstudie behövs.

I det fall problembeskrivning och konceptuell modell visar att området är prioriterat för vidare utredning, beskrivs vilka kunskapsluckor som huvudstudien ska hantera. I det fall området inte bedöms vara prioriterat för vidare utredning och åtgärder, upphör den statliga finansieringen och status i EBH-stödet uppdateras samt framtagna rapporter laddas upp.

Redan i förstudieskedet bör huvudmannen göra en första bedömning av huruvida finansiering av en eventuellt kommande åtgärd är att anses som statligt stöd eller statsbidrag. I de fallet det skulle kunna vara statligt stöd bör en första kontakt tas med fastighetsägaren för att informera om åtgärden och fastighetsägarens roll som medsökande i en statsstödsåtgärd. För vidare information gällande statligt stöd se kapitel 7.

5.5.1 Vad som minst bör ingå i förstudien

- **Inventering av ytterligare faktauppgifter**

Vid behov förbättras underlaget när det gäller verksamhetshistoriken för att kunna planera miljötekniska undersökningar bättre och för att bedömningen av ansvarsfrågorna ska bli säkrare.

- **Miljöteknisk undersökning, provtagning och analys**

Miljötekniska undersökningar utförs med en ambitionsnivå som kan ge underlag för att formulera en initial konceptuell modell och problembeskrivning. Utifrån vilka det ska framgå om det finns behov av att gå vidare med en mer omfattande huvudstudie eller ej. Detta kan i vissa fall behöva kompletterande utredningar stegvist. Provtagningar utförs enligt instruktioner i avsnitt 5.11.

- **Problembeskrivning och konceptuell modell**

Den kunskap som erhållits om föroreningssituationen och potentiella risker sammanställs och sammanfattas i en första problembeskrivning inklusive konceptuell modell för området. Se Naturvårdsverkets vägledande rapport 5977 om riskbedömning, bland annat avsnitt 3.3 och bilaga 1.

- **Preliminär formulering av övergripande åtgärds mål**

I förstudien formuleras övergripande åtgärds mål, vilka sätter ramarna som potentiella risker ska bedömas utifrån.

De övergripande åtgärds målen anger vilken funktion som ett område ska kunna ha efter genomförd åtgärd och vilken påverkan och störning på miljön som kan vara acceptabel eller inte. Detta omfattar även områden som ligger utanför det förorenade området och som påverkas eller riskerar påverkas negativt, så som yt- och grundvattenförekomster.

Under huvudstudien preciseras och beslutas såväl övergripande som mätbara åtgärds mål.

Läs mer om övergripande åtgärds mål i Naturvårdsverkets rapport 5978, kapitel 2.

- **Riskbedömning och bedömning av åtgärds behov**

I detta steg bedöms i ett första steg risker med att inte vidta någon åtgärd, i ett såväl kort som långt tidsperspektiv. Denna bedömning görs utifrån en problembeskrivning med konceptuell modell, vilket tillsammans med riskklassningen ger underlag för beslut om att utreda åtgärds behovet vidare i en huvudstudie och eventuellt efterbehandling. Detta blir aktuellt om det bedöms kunna finnas oacceptabla risker inom området utan åtgärder, och att riskerna är stora eller mycket stora. I annat fall upphör statlig finansiering av vidare utredningar och åtgärder.

- **Bedömning av aktiviteter, resurser och kostnader för fortsatt arbete under huvudstudien**

De aktiviteter som ska utföras under huvudstudien anges. För varje aktivitet görs en kostnadsuppskattning.

- **Bedömning av osäkerheter**

En bedömning av osäkerheterna i hittills framtaget underlag, så långt det är möjligt, görs i detta skede.

- **Ansvarsbedömning**

Bedömning av ansvaret för utredningar (se avsnitt 5.2).

5.6 Huvudstudie

I de fall resultat och slutsatser i förstudien visar på att det kan finnas ett åtgärdsbehov utreds objektet vidare inom ramen för en huvudstudie. Målet med en huvudstudie är att ge underlag för beslut om bästa möjliga efterbehandlingsåtgärd, genom att beskriva de risker som medför ett åtgärdsbehov samt hur dessa på bästa sätt avhjälpas. Huvudstudien genomförs med fördel i två huvudsakliga steg, där man först utreder riskerna med det förorenade området var efter man utreder olika åtgärdsalternativ i en åtgärdsutredning och riskvärdering.

Länsstyrelsen ansvarar för att innehållet i genomförd huvudstudie omfattar vad som anges i detta avsnitt och i ansökan samt att den uppfyller de krav som ställs i beslut om statlig finansiering.

Om projektet avbryts utifrån att riskklassen sänks eller i det fall det inte bedöms finnas ett åtgärdsbehov ska det skriftligen redovisas till Naturvårdsverket i samband med att utredningen färdigställs (se avsnitt 6.3.4).

Beslut om att avsluta ett projekt i detta skede fattas normalt i de fall kompletterande information visar att objektet är i en riskklass som inte är prioriterad, eller att riskerna förknippade med objektet utifrån tillräckligt underlag bedöms acceptabla och inte medföra åtgärdsbehov.

5.6.1 Vad som minst bör ingå i en huvudstudie

Utredningsdelar

- **Allmänna uppgifter om fastigheten**

Administrativa uppgifter såsom storlek, fastighetsbeteckning, kommun, län och tillsynsmyndighet. Fastighetsägare och verksamhetsutövare idag. Hänvisning till tidigare utförda utredningar och efterbehandlingsåtgärder.

- **Områdes- och omgivningsbeskrivning**

Beskrivning av nuvarande och historiska verksamheter, gärna med hjälp av historiska flygfoton och kartor. Nuvarande och planerad markanvändning. Geografiska, hydrogeologiska och geologiska förhållanden. Recipienter och utspädningsförhållanden samt bakgrundshalter.

- **Problembeskrivning och konceptuell modell**

Problembeskrivningen och den konceptuella modellen uppdateras utifrån den kunskap som tillkommit. Se Naturvårdsverkets vägledande rapport 5977 om riskbedömning, bland annat avsnitt 3.3 och bilaga 1.

- **Miljötekniska undersökningar (provtagning, analys, försök)**

Syftet med miljötekniska undersökningar i huvudstudieskedet är i första hand att ta fram rätt underlag till riskbedömning, åtgärdsutredning och riskvärdering. Det underlag som krävs framgår av Naturvårdsverkets rapport 5978 och 5977.

De miljötekniska undersökningarna planeras utifrån den problembeskrivning med konceptuell modell som tagits fram i förstudien. Undersökningarna genomförs med fördel stegvis, och anpassas utifrån tillkommande information i problembeskrivning, konceptuell modell och riskbedömning.

Provtagningar utförs enligt instruktioner i avsnitt 5.11.

- **Övergripande åtgärds mål**

De övergripande åtgärds målen från förstudien uppdateras utifrån tillkommande kunskap om området och dess åtgärdsbehov. Läs mer om Övergripande åtgärds mål i Naturvårdsverkets rapport 5978, kapitel 2.

- **Riskbedömning**

I huvudstudien ska riskbedömningen bör risker och belastning för människors hälsa och miljö och åtgärdsbehov vara utredda så långt att betydande osäkerheter och kunskapsluckor inte finns och att åtgärdsbehovet är tillräckligt beskrivet för att kunna utforma åtgärdsalternativ. Riskbedömningsmetodikerna i Naturvårdsverkets rapport 5977 ska följas.

Underlag till riskbedömningen inhämtas med fördel stegvis, enligt beskrivning av miljötekniska undersökningar ovan.

I huvudstudieskedet ska riskbedömningen, utifrån de övergripande åtgärds målen, kunna svara på frågorna:

- Vilka risker och vilken belastning innebär föroreningsituationen idag och i framtiden? Detta omfattar dels det förorenade området, men även omkringliggande miljö så som närliggande grund- och ytvattenförekomster som kan påverkas av föroreningsituationen.
- Hur mycket behöver risker och belastning minska för att oacceptabla effekter på miljö, hälso- och naturresurser inte ska uppstå?

- **Åtgärdsutredning**

Huvudstudiens åtgärdsutredning ska resultera i ett antal åtgärdsalternativ som är utformade för att kunna ingå i en riskvärdering. Åtgärdsutredningen ska vara systematiskt utförd, transparent och resultera i ett mindre antal alternativ som går vidare till riskvärderingen. Omfattningen anpassas utifrån projektets komplexitet och förutsättningar. Kopplingen mellan åtgärdsutredningens och riskbedömningens resultat om behov av riskreduktion ska vara tydlig.

Innan åtgärdsutredningen påbörjas, ska man kontrollera att det underlag som krävs för att utvärdera olika åtgärdsalternativ och metoder finns tillgängligt från tidigare utredningar. Detta omfattar exempelvis en tillräcklig avgränsning för att bedöma risker och åtgärdsbehov, geokemiska förutsättningar, geotekniska förutsättningar etc. I det fall det inte finns tillräckligt med information för att utvärdera olika åtgärdstekniker och åtgärdsalternativ, kan utredningen behöva kompletteras med detta.

I åtgärdsutredningen ska minst ett noll- och ett maxalternativ samt ett alternativ för bästa tillgängliga teknik beskrivas. Nollalternativet är ett referensalternativ och inte ett realistiskt åtgärdsalternativ. Maxalternativet bör också betraktas som ett referensalternativ, även om det under vissa förutsättningar skulle kunna utgöra ett valbart alternativ. Övriga alternativ som utformas inför riskvärderingen behöver säkerställa att de övergripande åtgärds målen kan uppnås, då detta är ett krav i riskvärderingen. Vid formulering av åtgärdsalternativ bör hänsyn tas till följande principer:

- Val av efterbehandlingsåtgärd bör utgå från vad som är miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbart.
- Andra åtgärds metoder än schakt och deponi ska beaktas vid val av åtgärd, och förordas i de fall det är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt.
- Åtgärderna bör vara av engångskaraktär. Det vill säga, åtgärden bör säkra att acceptabla risker kan upprätthållas utifrån det markanvändning som området efterbehandlades till. Återkommande åtgärder ska inte behövas, annat än underhåll och skötsel som behövs för att följa upp effekterna av åtgärden.
- Skador som kan uppstå under genomförandet ska vara mindre än de skador som totalt kan komma att orsakas av det förorenade området.
- Åtgärder bör väljas och genomföras så att intrånget i andra intressen blir så litet som möjligt, till exempel vad gäller kulturminnesvården.
- Återställning efter avslutad åtgärd av det förorenade området bör göras på ett sätt som stödjer ekosystemtjänster och naturvärden i så stor utsträckning som möjligt, utifrån dess koppling till avhjälpandeåtgärder inom området.

Läs mer om åtgärdsutredning i kapitel 5 i Naturvårdsverkets rapport 5978.

Därutöver utkommer under 2022 Statens geotekniska institut med vägledning om riskvärdering, där formulering av åtgärdsalternativ inför riskvärdering utvecklas ytterligare.

För huvudstudier som ligger till grund för en ansökan om statlig finansiering av åtgärd av förorenad mark inför bostadsbyggande accepterar Naturvårdsverket att en åtgärdsutredning inte är fullt lika omfattande.

- **Riskvärdering**

I riskvärderingen utvärderas de alternativ som tagits fram i åtgärdsutredningen. Viss justering av alternativ kan i vissa fall behövas. Riskvärderingens syfte är att ge underlag för beslut om den sammantaget lämpligaste och mest hållbara åtgärden för att reducera riskerna vid ett enskilt förorenat område. Processen innebär att åtgärdsalternativens positiva och negativa effekter värderas, jämförs och dokumenteras på ett strukturerat sätt, bland annat ur ekologisk, social och ekonomisk synvinkel.

Läs mer om riskvärdering i kapitel 6 i Naturvårdsverkets rapport 5978. Ytterligare vägledning kommer under 2022 publiceras av SGI.

- **Mätbara åtgärds mål**

För den valda efterbehandlingsåtgärden behöver minst ett och ofta flera mätbara åtgärds mål tas fram för att möjliggöra utvärdering av åtgärdernas effekt. Dessa ska ha en tydlig koppling till de övergripande åtgärds målen.

Läs mer om mätbara åtgärds mål i kapitel 7 i Naturvårdsverkets rapport 5978.

Övriga delar

- **Projekteringsdirektiv**

Krav och regler för hur projekteringen ska genomföras anges lämpligen uttryckta som preliminära åtgärds krav. Det kan gälla vissa åtgärds krav som redan är bestämda och som projektören inte får avvika från eller särskild hänsyn som utgör en förutsättning för projekteringen.

- **Förberedelser och strategier för anmälningar och tillstånd**

En komplett genomgång av vilka tillstånd, anmälningar m.m. som behövs för att genomföra efterbehandlingsprojektet utförs. De identifieras och läggs in i projektplanen som styrande händelser för det fortsatta arbetet. Möjligheterna till samordning av olika prövningsförfaranden ska ses över och diskuteras med berörda myndigheter.

- **Planering och strategi för uppföljning och utvärdering**

Direktiv för miljökontrollen (tekniska och naturvetenskapliga aspekter) ska upprättas. Direktivet ska omfatta vilka mål som ska gälla för miljökontrollen före, under och efter åtgärden och vilka huvudsakliga moment som ska ingå. Referensundersökningarna, som delvis kan behöva påbörjas innan projekteringen, bör preciseras noggrant. Vidare ska planerad uppföljning av ekonomi och andra aspekter (t.ex. myndighetsbeslut, kommunikation och information) beskrivas.

- **Planering och strategi för framtida förvaltning av området**

Beskrivning av hanteringen av området efter genomförd efterbehandlingsåtgärd. Det kan handla om behov av framtida skötsel och hur den ska förvaltas, administrativa åtgärder såsom restriktioner i markanvändningen och hur informationen om kvarlämnade föroreningar bevaras.

- **Osäkerheter och projektrisker**

Osäkerheterna i hittills framtaget underlag samt bedömning av projektrisker så långt det är möjligt i detta skede ska redovisas. En mer detaljerad analys av projektrisker för genomförandeskedet görs i förberedelseskedet.

- **Underlag för information till berörda**

När huvudstudien börjar bli klar bör resultatet sammanställas i en icke-teknisk sammanfattning om högst tio sidor. Sammanfattningen ska lämpa sig för presentation för exempelvis fastighetsägare, allmänhet, media och andra berörda, men ska även kunna användas av tillsynsmyndigheten och Naturvårdsverket. Det bör tydligt framgå vilket åtgärdsalternativ som förordas, men för- och nackdelar med andra alternativ bör också redovisas.

- **Ansvarsutredning**

En aktuell ansvarsutredning med bedömning av ansvar för åtgärder ska finnas med i huvudstudien. I detta skede ska ansvarsutredningen vara grundligt utförd med så få osäkerheter som möjligt. De utförda utredningar som fram till huvudstudien gjorts av projektet, bör ha utökad underlaget för bedömningen av ansvaret.

- **Andra utredningar**

Ytterligare utredningar utöver ovan beskrivna kan behövas antingen i huvudstudieskedet eller i ett åtgärdsförberedande skede. Dessa utredningar beskrivs inte närmare här, men kan handla om:

- geoteknik, exempelvis stabilitet
- förprojektering som underlag för detaljprojekteringen
- hälsa och säkerhet vid arbetenas genomförande
- byggkontroll
- informations- och kommunikationsinsatser

5.7 Åtgärdsförberedelser

När huvudmannen har bestämt sig för att genomföra det i huvudstudien föreslagna åtgärdsalternativet vidtar fasen för åtgärdsförberedelser. Den omfattar bland annat planering och projektering av åtgärderna samt framtagande av en anmälan om efterbehandling eller en tillståndsansökan. Syftet med åtgärdsförberedelseskedet är bland annat att kartlägga och minimera osäkerheterna kring den planerade åtgärdens miljömässiga och ekonomiska resultat.

I åtgärdsförberedelseskedet bör det underlag som tagits fram i huvudstudien är aktuellt och tillräckligt för att gå vidare till beslut om åtgärd. Bland annat är det viktigt att kontrollera att resultaten av åtgärdsutredning och riskvärdering fortfarande är relevant, eller om det finns behov av att komplettera dessa beslutsunderlag utifrån resultaten som kommer fram i åtgärdsförberedelserna. Detta då man i de åtgärdsförberedande undersökningarna ofta kan få fram kompletterande underlag som ger förutsättningar för bättre förankrade beslut än i huvudstudieskedet. Ett sådant förfarande bör stämmas av mellan länsstyrelsens och Naturvårdsverkets handläggare innan länsstyrelsen lämnar in ansökan om statlig finansiering.

Projekteringen innebär att det underlag som tagits fram i projektet beskrivs kalkylerbart och systematiskt i olika handlingar, så att dessa kan fungera som förfrågningsunderlag för en entreprenadupphandling. I vissa fall, till exempel då delar av förberedelseskedet utförts inom ramen för tidigare utredningar, kan en förprojektering vara tillräckligt underlag för en anmälan eller tillståndsansökan.

5.7.1 Aktiveter som bland annat ska ingå i åtgärdsförberedelser

- **Upphandling av konsult**

En eller flera konsulter behöver handlas upp för exempelvis projektledning och projektstöd, eventuella åtgärdsförberedande undersökningar, specialistgranskning samt projektering. Det kan även vara lämpligt med option på byggledning till genomförandeskedet. Vidare behöver en byggarbetsmiljösamordnare för planering och projektering (BAS-P) respektive en för utförandet (BAS-U) upphandlas. Se vidare avsnitt 5.12 om upphandling.

- **Åtgärdsförberedande undersökningar och åtgärder**

I åtgärdsförberedelseskedet kan ytterligare detaljerade undersökningar vara motiverade med syftet att minska osäkerheterna kring moment som kan komma att påverka kostnaderna eller resultatet av efterbehandlingsåtgärderna mycket. Det kan handla om pilotförsök av en behandlingsmetod eller en geoteknisk utredning för att få svar på frågor rörande blockighet, markens bärighet för tunga transporter, upplag eller skredrisker m.m. Det kan också handla om byggnadstekniska utredningar i de fall det förekommer byggnader eller andra konstruktioner.

I vissa fall är det nödvändigt att byggnader rivs för att möjliggöra de förberedande undersökningarna och avhjälpandeåtgärderna. Ett sådant beslut och formerna för detta måste förankra med Naturvårdsverket.

Provtagningar utförs enligt instruktioner i avsnitt 5.11.

- **Andra utredningar**

Andra utredningar som kan behöva genomföras i åtgärdsförberedelseskedet kan exempelvis avse planering av större informations- och kommunikationsinsatser under genomförandet eller detaljplanering av framtida skötsel.

- **Projektering och förfrågningsunderlag**

Oavsett vilka efterbehandlingsåtgärder som beslutas behövs en projektering av åtgärderna och en beskrivning av deras konsekvenser. Detta som grund för anmälan eller eventuell tillståndsprövning samt för upphandlingen och själva genomförandet.

I projekteringen utarbetas handlingar där tidigare framtaget underlag omsätts i kalkylerbara termer. Utformning av åtgärderna i detalj uttrycks som åtgärdskrav (se nedan). Resultatet redovisas på ritningar och i beskrivande texter. Omfattningen av projekteringen kan vara olika beroende på vald entreprenadform; utförande- eller totalentreprenad. Totalentreprenad kallas ibland även för funktionsentreprenad.

I vissa fall kan det behövas en förprojektering innan detaljprojekteringen genomförs. Inför en entreprenadupphandling upprättas ett förfrågningsunderlag inklusive bland annat:

- Administrativa föreskrifter för entreprenadarbeten.
- Teknisk beskrivning för samtliga kontraksarbeten inklusive hjälparbeten och skyddsåtgärder (utförandeentreprenad) eller kalkylerbar funktionsbeskrivning (total/funktionsentreprenad).
- Kontrollplan för entreprenadarbeten eller kontrollfunktion för totalentreprenad (produktionsanpassad besiktning).
- Arbetsmiljöplan i vilken en riskanalys ska ingå, liksom planerade försiktighetsmått och skyddsåtgärder. Planen tas lämpligen fram av BAS-P.

Vägledning avseende hälsa och säkerhet vid arbeten inom förorenade områden finns i Svenska Geotekniska Föreningens rapport Marksanering - Om hälsa och säkerhet vid arbete i förorenade områden (SGF, 2022). Det finns även något som kallas AMP-guiden vilket är ett webbaserat verktyg och hjälpmedel för att ta fram arbetsmiljöplaner (AMP).

- **Formulering av åtgärdskrav (del av projekteringen)**

Utifrån de mätbara åtgärdsmålen, och eventuella preliminära åtgärdskrav från huvudstudien, fastställs projektets åtgärdskrav. Åtgärdskraven är de mätbara åtgärdsmålen som är omsatta i praktiska termer. De ska vara kalkylerbara och uppföljningsbara. Åtgärdskraven bör också ta hänsyn till hur eventuella oförutsedda händelser ska hanteras. Åtgärdskraven beaktas sedan i förfrågan, upphandling, uppföljning av entreprenad samt vid miljökontrollen.

Läs mer om åtgärdskrav i kapitel 8 och bilaga 6 i Naturvårdsverkets rapport 5978. Se även Naturvårdsverkets rapport 4807 (Naturvårdsverket, 1997b), som handlar om att säkerställa acceptabla resthalter och hur detta ska beskrivas beroende på entreprenadform, samt Klassning av förorenade jordmassor in situ, Information och råd (SGI, 2018).

- **Miljökontroll**

I detta skede utformas miljökontrollprogram som beskriver hur miljökontroll ska genomföras för att följa upp åtgärdernas effekt och kontrollera risk för spridning i samband med utförande. Miljökontrollprogrammet ska förankras med tillsynsmyndigheten och är ett lämpligt underlag till anmälan och/eller tillstånd om efterbehandling.

I förberedelseskedet påbörjas insamling av referensdata som krävs för miljökontrollen.

Läs mer om kontrollprogram i kapitel 7 i Naturvårdsverkets rapport 5978.

- **Anmälan om efterbehandling eller tillståndsansökan**

Huvudmannen ska upprätta och lämna in en anmälan eller tillståndsansökan till tillsynsmyndigheten eller tillståndsgivande myndighet. Enligt 28 § i förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd är det anmälningsplikt för utredningar och efterbehandlingsåtgärder, som kan medföra mer än ringa risk för ökad risk för spridning eller exponering av föroreningar. Anmälan bör minst innehålla information om åtgärdsområde, åtgärdsmetod, risker och försiktighetsmått, egenkontroll och miljökontroll, ritningar och planer samt planerad uppföljning och redovisning.

Efterbehandlingsåtgärder är i princip alltid anmälningspliktiga. Det kan också krävas tillstånd för efterbehandlingsåtgärder, till exempel om åtgärden omfattar vattenverksamhet eller behandling. Tillstånd eller anmälan kan behövas för ett behandlingsförsök i pilot- eller fullskala. Den tekniska beskrivningen är ett bra underlag.

- **Överenskommelse med det fastighetsägande företaget i det fall det är statligt stöd**

I det fall åtgärden finansieras genom statligt stöd, behöver en överenskommelse om planerade åtgärder upprättas med det fastighetsägande företaget. Huvudmannen bör inleda en dialog med det fastighetsägande företaget tidigt i förberedelserna, om denna inte inletts tidigare.

Som en del av överenskommelsen behöver huvudmannen ta fram värdering av fastigheten med en bedömning av eventuell värdeökning som kan komma att uppstå som en följd av åtgärden. Värderingen ska göras av en auktoriserad värderingsman. Mer om detta finns i avsnitt 7.3.1.

- **Dialog, samråd och information**

Samråd eller dialog med tillsynsmyndigheten om efterbehandling kan med fördel inledas i god tid innan anmälan eller tillståndsansökan lämnas in. Fortsätt också dialogen från riskvärderingsskedet i huvudstudien med myndigheter, fastighetsägare, verksamhetsutövare och andra berörda i det specifika fallet. Dokumentera dialog, samråd och övriga kontakter kontinuerligt.

Information till och kommunikation med allmänhet och andra berörda kan också vara viktigt i detta skede och bör planeras i god tid.

- **Beaktande av tillstånd och beslut i förfrågningsunderlaget**

Då det är huvudmannens ansvar att villkor i domar eller beslut följs när entreprenaden är igång, är det viktigt att dessa förutsättningar framgår av förfrågningsunderlaget. Generellt är entreprenören, enligt gällande byggregler, skyldig att hitta den billigaste lösningen för beställaren. Om de villkor som gäller för efterbehandlingen inte är tydliga i förfrågningsunderlaget finns det en risk för att entreprenaden inte går att genomföra enligt entreprenörens anbud. Exempel på villkor som kan påverka entreprenörens möjlighet att genomföra sitt uppdrag är krav på transportvägar, begränsning i arbetstider, utsläppspunkter och begränsningsvärden för renat länshållningsvatten.

- **Extern granskning av förfrågningsunderlaget**

Inför upphandling av stora eller komplicerade entreprenader kan det vara lämpligt att låta en entreprenadjurist eller motsvarande specialist gå igenom förfrågningsunderlaget innan det skickas ut. Utöver generell genomgång kan det vara värdefullt att få eventuella projektrisker värderade i tid, pengar, goodwill eller annat. En komplicerad entreprenad behöver inte alltid vara tekniskt komplicerad, utan kan till exempel vara juridiskt komplicerad på grund av att många underleverantörer och sakägare blir berörda.

- **Osäkerheter och projektrisker**

I detta skede bör den genomgång av osäkerheter och projektrisker som utförts i huvudstudieskedet utvecklas vidare. Till exempel kan åtgärdsförberedande undersökningar utgöra underlag för att minska osäkerheter. I alla projekt ska man analysera eventuella projektrisker och moment som är beroende av varandra. Ambitionsnivån kan variera beroende på projektets komplexitet. Exempel på projektrisker kan vara att huvudmannen inte kan leva upp till villkor som meddelas med anledning av en anmälan eller ett tillstånd, eller att tillträde till fastigheten inte tillåts. Det kan också vara särskilt riskfyllda arbeten, som kan innebära kostsamma skyddsåtgärder eller långa genomförandetider.

- **Detaljerad kostnadskalkyl**

Huvudmannen tar fram en detaljerad kostnadskalkyl för arbetena. En sådan får även inkludera eventuella oförutsedda kostnader, som ska vara baserad på en genomgång av osäkerheter och projektrisker. Kalkylen utgör underlag till beslut om finansiering av utförandet eller eventuell justering av tidigare beslut.

- **Uppdaterad ansvarsutredning (se avsnitt 8.1.1)**
- **Bilaga A, ansökningsformulär**

För ansökningar som avser finansiering av åtgärd av förorenad mark inför bostadsbyggande, ska bilaga A bifogas (se avsnitt 7.7.1).

5.8 Genomförande av åtgärd

I genomförandeskedet utförs de beslutade efterbehandlingsåtgärderna. Syftet är att nå de övergripande åtgärds målen som satts upp i projektet. Skedet inleds med entreprenadupphandling med hjälp av förfrågningsunderlaget som togs fram under förberedelseskedet. Avhjälpandeprocessens åtgärdsdel är den del som kallas efterbehandling.

5.8.1 Aktiviteter som bland annat kan ingå i genomförandet

- **Entreprenadupphandling**

Entreprenör för genomförandet handlas upp med hjälp av framtaget förfrågningsunderlag. Om en avstämning bör ske mellan länsstyrelsens och Naturvårdsverkets handläggare innan förfrågningsunderlaget skickas ut, avgörs i varje enskilt fall.

- **Upphandling/avrop av konsultinsatser**

En eller flera konsulter behöver handlas upp (eller avropas, om upphandlingen skedde i förberedelseskedet) för bygglledning till genomförandet av efterbehandlingsåtgärden. Vidare behöver en byggarbetsmiljösamordnare för utförandet (BAS-U) handlas upp eller avropas.

- **Revidering av handlingar eller detaljprojektering**

Revidera handlingar om det behövs (avser utförandeentreprenad) alternativt så utför entreprenören sin projektering (avser i första hand totalentreprenad).

- **Entreprenadarbeten**

Entreprenören genomför arbetena enligt kontrakt. I entreprenörens arbete ingår såväl egenkontroll som kvalitetsansvar. I undantagsfall kan arbete utföras i huvudmannens egen regi (och entreprenadupphandlingen enligt ovan utgår då). Ett sådant undantag skulle kunna vara om en kommun har egna resurser för genomförandet av åtgärderna.

- **Huvudmannens byggledning**

Huvudmannens byggledning innefattar miljökontroll, arbetsmiljökontroll, mängdreglering m.m. Vid genomförandet av en entreprenad har huvudmannens projektledare eller byggleddare en nyckelroll. Det är därför väsentligt att den personen har tillräckliga befogenheter för att ta beslut.

- **Miljökontroll och efterkontroll**

Miljökontroll och efterkontroll utförs efter samråd och godkännande av tillsynsmyndigheten och omfattar både entreprenörens egenkontroll och huvudmannens miljökontroll enligt miljökontrollprogrammet.

Miljökontrollens syfte är att kontrollera att genomförandet av åtgärderna inte medför spridning till omgivningen i samband med genomförandet.

Efterkontrollens syfte är att utvärdera och dokumentera att genomförda åtgärder uppnår de övergripande och mätbara åtgärds mål som satts upp. Effekterna i miljön kan inte alltid avläsas direkt efter genomförda efterbehandlingsåtgärder, utan mer långsiktig kontroll kan vara nödvändig.

Mer om miljökontroll och kontrollprogram står att läsa i kapitel 7 i Rapport 5978, Att välja efterbehandlingsåtgärd (Naturvårdsverket, 2009a).

- **Arbetsmiljökontroll**

BAS-U ansvarar för att arbetsmiljöplanen finns tillgänglig på arbetsplatsen och att den anpassas i den mån det behövs beroende på hur arbetet fortskrider. Skyddsåtgärder följs och eventuella kontrollmätningar utförs enligt planen och dokumenteras. För mer information se Arbetsmiljöverkets webbplats www.av.se.

- **Uppdaterad ansvarsutredning** (se avsnitt ovan)

- **Upprätta relationshandling**

Under entreprenadens genomförande arbetar entreprenören efter bygghandlingarna, som revideras efter behov och i överenskommelse med huvudmannen. När entreprenaden är slutförd ska entreprenören upprätta så kallade relationshandlingar över resultat av arbetet. De bör visa till exempel exakt vilka ytor som har åtgärdats, läget för eventuella bottentätningar, dräneringssystem och övertäckningar samt hur dessa är gjorda, hur ytvatten avleds och hur skydd mot omgivningspåverkan m.m. har utförts. Redovisningen bör ske med ritningar, tabeller, figurer eller kartor och dylikt.

- **Slutbesiktning**

Entreprenadarbetena avslutas med en slutbesiktning där det konstateras om entreprenören uppfyllt sina åtaganden eller om fel finns. Entreprenören åtgärdar eventuella fel och åtgärderna dokumenteras (se avsnitt 8.7 om uppföljning).

5.9 Uppföljning och utvärdering

En entreprenad avslutas med en slutbesiktning, där även ett godkännande av efterbehandlingen med avseende på åtgärdskraven ingår. Efter slutbesiktningen följer uppföljningsskedet med en utvärdering av den genomförda efterbehandlingen. Då kontrolleras att genomförandet av efterbehandlingen har nått sitt syfte, det vill säga att miljö- eller hälsoriskerna med det förorenade området avhjälpits i enlighet med uppsatta mål.

5.9.1 Delmoment i uppföljningsskedet:

- Eventuell fortsatt efterkontroll under längre tid för att kunna följa upp effekten av åtgärden.
- Garantibesiktning, åtgärdande av eventuella besiktningssanmärkningar samt godkännande av efterbehandlingen. Inom normalt fem år efter att en efterbehandlingsåtgärd blivit slutbesiktigad och godkänd genomförs en garantibesiktning. Huvudmannen ansvarar för att den blir genomförd. Vid tidpunkten för garantibesiktningen har det ofta gått så lång tid att man kan få en uppfattning av om den genomförda entreprenaden haft avsedd verkan vad gäller riskreduktion och uppfyllelse av åtgärds mål och åtgärdskrav, om kompletterande insatser behöver handlas upp eller om det har uppstått brister efter det att slutbesiktningen gjordes på grund av felaktigt utförande.

5.10 Slutrapportering och slutredovisning

Efter att ett avhjälpande- eller efterbehandlingsprojekt genomförts är det viktigt att det som utförts noga dokumenteras och att erfarenheter återförs. Ett led i detta är huvudmannens slutrapportering. I slutrapporteringen ingår bland annat beskrivning av hela projektets genomförande med erfarenhetsåterföring, ekonomisk redovisning, uppföljning inklusive efterarbete och sammanställda nyckeltal för ekonomi och miljö. Syftet med slutrapporteringen är att sammanställa och utvärdera efterbehandlingsåtgärden med en bedömning av riskreduktion, uppnådda hälso- och miljöeffekter samt om uppsatta åtgärds mål uppnåtts. Det är även viktigt att dela erfarenheter och annan information med andra huvudmän, länsstyrelserna, Naturvårdsverket och andra aktörer för att bidra till att utveckla och effektivisera avhjälpandearbetet i stort. Vidare är det viktigt att för framtiden dokumentera vad som gjorts, till exempel med tanke på eventuell framtida förändrad markanvändning. Slutrapporteringen har även ett formellt administrativt syfte kopplat till finansieringen.

Det är huvudmannen som ansvarar för att slutrapporten med tillhörande nyckeltal färdigställs och lämnas in till länsstyrelsen.

Länsstyrelsen lämnar sedan in sin slutredovisning tillsammans med de av länsstyrelsen kompletterade nyckeltalen av initierat ärende till Naturvårdsverket med huvudmannens kompletta slutrapport som bilaga.

En slutrapport (från huvudmannen) ska bestå av följande delar:

- Beskrivning av efterbehandlingsgenomförande; en beskrivning av projektet, vilken eller vilka åtgärdsmetoder som använts, etc. Beskrivningen ska inkludera erfarenhetsåterföring av de positiva och negativa erfarenheter som erhållits i projektet.
- Ekonomi; en slutlig ekonomisk redovisning av åtgärdsfasen, däremot inte utredningsfas.
- Beskrivning av uppföljning och annat efterarbete; en beskrivning av uppföljningens genomförande, resultat med avseende på övergripande och mätbara åtgärds mål, riskreduktion och uppnådda hälso- och miljöeffekter.
- Nyckeltal för ekonomi och miljö.

Slutrapporten ska omfatta en erfarenhetsåterföring där det framgår vad som fungerat bra respektive mindre bra i projektet. För att återkopplingen ska bli betydelsefull är det centralt att även ge förslag på hur det som har fungerat mindre bra istället borde ha hanterats.

Länsstyrelsen granskar huvudmannens slutrapport och sätter samman slutredovisningen. Innan länsstyrelsen skickar in slutredovisningen (inkl. samtliga bilagor) till Naturvårdsverket ska länsstyrelsen uppdatera EBH-stödet genom att fylla i fältet ”kostnader” under ”åtgärd” där åtgärdens totala kostnad anges. Länsstyrelsen ska även efter Naturvårdsverkets godkännande av slutredovisning ändra objektets status till ”Åtgärd avslutad – uppföljning genomförd” eller ”Åtgärd avslutad – uppföljning ej klar”, om det återstår efterkontroll. Objekt med status ”åtgärd avslutad – uppföljning genomförd” är en status för helt färdiga objekt med en genomförd efterkontroll och en slutredovisning som är godkänd av Naturvårdsverket. Ändring av status möjliggör nationella statistiska utdrag. Framtagna handlingar inom åtgärdsskedet (samtliga delar av slutrapporteringen, inklusive alla bilagor) ska laddas upp och sparas i EBH-stödet i enlighet med riktlinjerna och rekommendationerna i EBH-stödets manual. All dokumentation bör även bevaras hos huvudmannen och länsstyrelsen.

Efterkontrollen ska redovisas så långt den kommit och det ska tydligt framgå om och i så fall när det kommer att ske ytterligare efterkontroll. Om efterkontrollen inte slutrapporteras med övriga delar ska en komplettering till tidigare inlämnad slutrapport lämnas senast sex månader efter att efterkontrollen avslutats.

För mindre projekt, eller där behovet av en längre tids uppföljande efterkontroll av andra skäl är litet, bör slutrapportering av samtliga delar ske vid ett och samma tillfälle. För projekt med lång tid för efterkontroll är det lämpligt att lämna in övriga delar av slutrapporteringen i samband med att projektet avslutats, men avvakta med redovisningen av efterkontrolldelen och komplettera med den senare.

En tidsplan för när detta kommer att ske bör framgå av slutrapporteringen (det kan handla om många år i vissa fall).

Se vidare instruktioner för huvudmannens slutrapportering i bilaga 5 och länsstyrelsens slutredovisning i bilaga 6. Om något eller några delmoment i slutrapporten eller nyckeltalen utesluts eller ska kompletteras senare ska detta kommenteras och motiveras.

5.11 Certifierad provtagning och certifierad provtagare

Certifierad provtagning krävs vid provtagningar (i jord, grundvatten, ytvatten och sediment) som finansieras via det statliga anslaget 1:4 för sanering och återställning av förorenade områden. Certifieringen ska avse det eller de media som ska provtas i undersökningen. Certifierad provtagning enligt Nordtests kravspecifikation NT ENVIR 008 2.1 (Nordtest, 2015) ska säkerställa en känd kvalitet på provtagningen och analyserna på laboratorium.

Provtagningar, så kallade miljötekniska undersökningar, utförs i flera steg inom avhjälpandeprocessen.

Provtagning, provhantering och laboratorieanalyser ska utföras genom certifierad provtagning. Provtagningen bör i övrigt utföras enligt Svenska Geotekniska Föreningens rapporter Certifierad provtagning i praktiken - Handbok i certifierad provtagning enligt NT Envir 008 (SGF, 2021), Fälthandbok för undersökningar av förorenade områden (SGF, 2013) och Hantering och analys av prover från förorenade områden (SGF, 2011a). Laboratorierna ska vara ackrediterade, så länge det finns att tillgå i Sverige för aktuella ämnen.

Sammanfattningsvis:

- Certifierad provtagning avser provtagning utförd av en certifierad provtagare i enlighet med certifikatets certifieringsordning.
- Certifierad provtagare avser en person som innehar giltigt certifikat enligt NT ENVIR 008 2.1 (Nordtest, 2015) eller likvärdig certifieringsordning för miljöprovtagning av ett eller flera av provtagningsmedierna jord, grundvatten, ytvatten och sediment.
- Certifikatets certifieringsordning innebär att den metodik och de rutiner som beskrivs i NT ENVIR 008 2.1 (Nordtest, 2015) gäller både vid provtagning, provhantering och vid analys av proverna på laboratorium.

Certifikatet kan endast utfärdas av certifieringsorgan som är ackrediterat för personcertifiering. Eventuell likvärdighetsbedömning utförs av certifieringsorganet för NT ENVIR 008.

5.12 Upphandling

Här beskrivs kort vad som gäller för upphandling i allmänhet och efterbehandlingsprojekt i synnerhet. Mer fördjupad information återfinns i annan litteratur.

Naturvårdsverket uppmuntrar de som ska gå in i en upphandling av en statligt finansierad efterbehandlingsåtgärd att ta kontakt med Upphandlingsmyndigheten via dess frågeportal (www.upphandlingsmyndigheten.se).

Upphandlingsmyndigheten tillhandahåller där stöd inom upphandlingens regelverk, praktik och hållbarhetsaspekter samt statligt stöd. Upphandlingsmyndigheten ger dock inte vägledning i enskilda fall.

Avsnitt som specifikt rör upphandlingsfrågor i efterbehandlingsprojekt finns i litteratur från andra aktörer. Exempel på detta finns i Svenska Geotekniska Föreningens rapporter Klorerade lösningsmedel i mark och grundvatten – Att tänka på inför provtagning och upphandling (SGF, 2011b) och Marksanering - Om hälsa och säkerhet vid arbete i förorenade områden (SGF, 2022).

Utredningar och åtgärder av förorenade områden är ofta komplexa projekt som bör genomföras stegvis. Det kan också innebära att flera olika upphandlingar behövs. Det är därför bra att initialt planera för samtliga förutsägbara insatser. Om behovet av konsulttjänster är återkommande kan upphandling av tjänsterna som ramavtal förenkla och effektivisera det totala upphandlingsarbetet.

Upphandling av åtgärdsentreprenader kan ske som tidigast då ansökan om finansiering beviljats för den planerade entreprenaden. Om åtgärdsmedel bara har beviljats för åtgärdsförberedelser kan avtal med entreprenören slutas först när medel har beviljats för hela åtgärden.

5.12.1 Entreprenadformer

Efterbehandlingen kan utföras i egen regi eller på entreprenad. Om en entreprenad ska handlas upp så finns det i princip två former av entreprenader att välja mellan. Dessa benämns utförandeentreprenad och total- eller funktionsentreprenad.

Oavsett val av entreprenadform bör huvudmannen ta hjälp vid framtagandet av förfrågningsunderlaget av en sakkunnig konsult. Inför större entreprenader kan det också vara lämpligt att en entreprenadjurist granskar underlaget innan upphandlingen påbörjas.

Vid en utförandeentreprenad fastställer huvudmannen vad som ska göras under entreprenaden och hur det ska göras. Detta klargörs i projekteringshandlingarna i form av åtgärdskrav såsom schaktdjup, acceptabla resthalter, m.m. Huvudmannen anger också på vilket sätt entreprenaden ska genomföras, till exempel hur eventuell schaktning ska ske och var en fordonstvätt ska anläggas.

Vid en total-/funktionsentreprenad bestämmer huvudmannen den funktion som ska uppnås med entreprenaden. Detta funktionskrav kan exempelvis uttryckas i form av acceptabel resthalt, i likhet med en utförandeentreprenad. Skillnaden är att entreprenören ansvarar för projekteringen och därmed i huvudsak tillvägagångssättet för att uppnå den efterfrågade funktionen. Vid en funktionsentreprenad är det viktigt att huvudmannen formulerar den efterfrågade funktionen så att entreprenaden kan bedrivas på ett rationellt och effektivt sätt, som också innebär att alla miljövillkor uppfylls.

I en utförandeentreprenad kan delar utgöras av funktionsentreprenader, om huvudmannen bedömer att entreprenören har mest kännedom om eller har störst möjlighet att lösa en del av entreprenaden. Det kan till exempel vara ett vattenreningssteg där huvudmannen kan ange funktionen en viss acceptabel halt i utgående vatten.

5.12.2 Miljökrav vid statligt finansierade åtgärder

Från och med 2019 har Naturvårdsverket introducerat krav på miljöprestanda i åtgärder som finansieras via anslag 1:4, anslagspost 1. Från 2020 inkluderar Naturvårdsverket villkor om att åtgärderna ska genomföras i enlighet med miljökraven i beslut om att finansiera efterbehandlingsåtgärder med stöd av bidragsförordningen eller stödförordningen. För statlig finansiering av åtgärder beslutade innan 2019 tillkommer inte villkor om att dessa genomförs i enlighet med miljökraven. Dock är de fortfarande relevant och eftersträvansvärt att ställa miljökraven på frivillig basis, trots att det inte är ett beslutsvillkor, i de fall åtgärderna inte redan planerats eller påbörjats. Vägledning och detaljer om kravställning på miljöprestanda finns på Naturvårdsverkets webbplats (webbsidan Krav på miljöprestanda vid efterbehandlingsåtgärder, www.naturvardsverket.se). De generella miljökraven behandlar miljöaspekter vid utförandet av åtgärdsentreprenaden. De behandlar inte vad som ska utföras, utan vad som gäller när arbetet bedrivs. De generella miljökraven ska tillämpas i den utsträckning det är möjligt och ändamålsenligt med hänsyn till den typ av åtgärd som genomförs.

Vid upphandling av en åtgärd gäller kraven för entreprenörens organisation och den verksamhet som entreprenören bedriver på uppdrag av beställaren. Kraven gäller också samtliga underentreprenörer, i alla led, deras organisationer och den verksamhet som underentreprenörerna bedriver inom ramen för den verksamhet som uppdraget från beställaren gäller. I de fall en åtgärd genomförs i huvudmannens egen regi med egna resurser, gäller kraven den kommunala huvudmannens projektorganisation och samtliga underentreprenörer, i alla led, deras organisationer och den verksamhet som underentreprenörerna bedriver inom ramen för den verksamhet som uppdraget gäller.

Naturvårdsverket ser att de statligt finansierade efterbehandlingsprojekten generellt är att likställa med Trafikverkets investeringsprojekt som uppgår till mindre än 50

miljoner kronor vad avser de miljökrav som ställs vid upphandling. Dessa krav finns att finna på Trafikverket websida för Miljökrav där Stockholm, Göteborg eller Malmö är beställare. De går också att nå via länk på webbsidan Krav på miljöprestanda vid efterbehandlingsåtgärder, www.naturvardsverket.se. Därmed är utgångspunkten att motsvarande krav gäller vid genomförande av åtgärder med statlig finansiering. Dock bedöms i normalfallet de kompletterande kraven som rör Trafikverket som beställare specifikt inte vara relevanta. Dess relevans bör avgöras av respektive upphandlande organisation inför upphandling.

5.12.3 Förfrågningsunderlag

Förfrågningsunderlaget är beställarens (huvudmannens) underlag till leverantörens (konsultens eller entreprenörens) anbud. Här ska beskrivas vad som ska upphandlas och vilka krav som ställs på leverantören. Förfrågningsunderlaget ska också beskriva hur anbuden kommer att utvärderas och vilka andra villkor som kommer att gälla. Alla krav och villkor måste vara förenliga med de EG-rättsliga grundprinciperna. Det innebär bland annat att de måste vara rimliga och anpassade till uppdragets syfte. Kraven bör för tydlighetens skull anges samlat i ett särskilt avsnitt i förfrågningsunderlaget. Alla leverantörer ska ges lika förutsättningar och upphandlingen ska publiceras öppet.

Det är viktigt att formulera förfrågningsunderlaget så att det blir fullständigt och tydligt från början. Det får som huvudregel inte ändras under upphandlingens gång. Om kraven väsentligt behöver ändras måste upphandlingen normalt göras om från början. Ett förfrågningsunderlag består av:

- krav på leverantören
- tekniska specifikationer
- administrativa föreskrifter
- kriterier för bedömning av anbud (tilldelningskriterier)
- kommersiella villkor
- särskilda kontraktsvillkor

Vad gäller förfrågan om entreprenadarbeten bör byggsektorns beskrivningssystem AMA användas så långt som det är möjligt vid upprättande av förfrågningsunderlag för efterbehandlingsprojekt. AMA står för Allmän Material- och Arbetsbeskrivning. Det är koder och rubriker med tillhörande föreskrifts- och rådtexter för administrativa föreskrifter och tekniska beskrivningar, framtagna för hela byggprocessen (www.byggjtjanst.se). I Råd och anvisningar (RA) finns kommentarer till texterna i AMA och information om hur beskrivningarna ska utformas för att bli tillräckligt fullständiga och kalkylerbara.

Förfrågningsunderlaget kan delas upp i administrativa föreskrifter, teknisk beskrivning, à-prislista och mall för utvärdering, vilka kommenteras nedan. Uppdelningen kan också ske i fler eller färre dokument, men ska sammantaget innehålla de punkter som anges i punktlistan här ovan. En viktig grundprincip är att information bara anges på ett ställe för att undvika motstridigheter.

Till entreprenadupphandlingen upprättas ett förfrågningsunderlag som ska vara entydigt och kalkylerbart. Det ska också redovisa förutsättningar, omfattning, utförande- och godkännandekrav på arbetena.

- **Administrativa föreskrifter**

I de administrativa föreskrifterna anges allmän information och krav gällande för upphandlingen och utförandet av uppdraget. Det kan till exempel avse krav på anbud och anbudsgivare, anbudstid och fakturering. I AMA AF Konsult 10 finns en mall med anvisningar som kan vara till hjälp vid upprättandet av administrativa föreskrifter i konsultupphandlingar (www.bygg tjänst.se). AMA AF 12 är motsvarande administrativa föreskrifter med råd och anvisningar för byggnads- och anläggningsarbeten.

- **Teknisk beskrivning**

I den tekniska beskrivningen beskrivs efterfrågat arbete så att leverantörerna förstår vad som ska göras och har en möjlighet att prissätta det. Uppdragets genomförande bör beskrivas på en övergripande nivå och endast med detaljerade anvisningar där det är motiverat. Som vägledning kan beställaren ange syftet och de frågor uppdraget ska ge svar på. För delar kan det vara lämpligt att ställa krav genom att hänvisa till specifika delar i befintliga handböcker, vägledningar eller kvalitetsmanualen.

Relevant underlagsmaterial i form av tidigare undersökningar, kartor, ritningar m.m. bifogas. I den tekniska beskrivningen ska också kvalitetskrav framgå, exempelvis vad gäller rapporteringsgräns för analyser, hygien vid borrning, miljökrav, osv. Det är vidare viktigt att behovet av de skyddsåtgärder som måste vidtas under entreprenaden framgår. Det kan avse skydd mot spridning av föroreningar till omgivningen, exempelvis genom damning, läckage och utsläpp. Behovet av skyddsåtgärder är alltid beroende av platsens specifika förutsättningar och typ av åtgärd.

Vidare behöver den tekniska beskrivningen omfatta information om aspekter som kan påverka kalkylen. Detta kan exempelvis röra sig om olika typer av miljökontroll som behöver genomföras samtidigt som efterbehandlingen. Detta kan leda till väntetider som kan påverka kalkylen.

En tänkt tidsplan för uppdragets genomförande bör redovisas. Det är möjligt att ange ett tak för vad uppdraget får kosta. Moment som man i förväg inte vet om de ska ingå kan anges som en option. Det kan till exempel avse en åtgärdsutredning och riskvärdering, då resultatet av riskbedömningen avgör om de behöver utföras eller inte. I genomförandeskedet kan optionen handla om efterbehandling av ett delområde, som inte ingår i ett första skede.

- **À-prislista/mängdbeskrivning**

En à-prislista i en konsultförfrågan innehåller uppgifter såsom timarvode, kostnader för aktuella analyser, etablering av provtagningsutrustning, installation per grundvattenhåll, osv. Den underlättar bland annat senare reglering av avgående och tillkommande arbeten under uppdragets gång.

Om à-prislistan kompletteras med mängder får anbudsgivaren möjlighet att redovisa hur samtliga resurser fördelas inom uppdraget. Beställaren kan själv också ange vissa mängder på förhand (t.ex. antal projektmöten eller timmar för utvärdering). Det syftar till att likställa anbud sinsemellan och därigenom förenkla anbuds- och upphandlingsprocessen.

Motsvarande dokument i en entreprenadförfrågan benämns mängdförteckning.

- **Mall för utvärdering**

En utvärderingsmall kan gärna redovisas som en egen del av förfrågningsunderlaget med syftet att vara öppen med hur utvärderingen kommer att gå till. Vanligt förekommande värderingsgrunder är företagets och/eller den föreslagna organisationens erfarenhet (referenser), föreslaget genomförande och pris. Även andra relevanta värderingsgrunder kan användas, såsom föreslagna entreprenadarbetens beräknade utsläpp av växthusgaser via ett generellt och allmänt tillgängligt beräkningsverktyg. Möjligheten att använda referenser i utvärderingen har varit föremål för prövning vid ett antal rättsliga avgöranden. Ställs relevanta krav på referenser vid kvalificering av anbudsgivare, kan man istället överväga att helt utesluta referenser vid utvärderingen.

I förfrågningsunderlaget för en entreprenad ingår även kontrollplan och arbetsmiljöplan.

Vid genomförande av en entreprenad har huvudmannens projektledare en nyckelroll. Det är därför väsentligt att projektledaren ges tillräckliga befogenheter att ta beslut och tillräckligt stöd vad gäller kontroll och miljötekniska avgöranden.

Efter att kontrakt slutits med en entreprenör om arbetenas utförande ändras förfrågningsunderlagets status till bygghandling. I bygghandlingarna för man in de eventuella ändringar som avtalas under entreprenadens genomförande.

5.12.4 Ersättning

Ersättningsformen i konsultuppdrag kan vara fast eller rörligt arvode med budgetpris. Konsulten är bunden av sitt pris oavsett ersättningsform. Vid budgetpris ska beställaren underrättas om budgeten inte kan hållas, i enlighet med 6 § 6 kap. ABK 09.

Ersättning i entreprenader kan också ske med fast pris eller på löpande räkning mot budget, med mängdreglering enligt överenskomna å-priser för utfört arbete. Incitamentsavtal är möjligt. Val av ersättningsform är viktig i efterbehandlingsprojekt eftersom det är svårt att i detalj specificera omfattningen av alla arbeten i förväg. De osäkerheter och ekonomiska risker detta för med sig kan delvis hanteras genom valet av entreprenadform och ersättningsform.

6 Ansökan om statsbidrag

Det är möjligt att ansöka om statsbidrag för samtliga delar av avhjälpandeprocessen utifrån bidragsförordningen, med undantag för efterbehandlingsåtgärder som bedöms utgöra grund för statligt stöd. Det är även möjligt att ansöka om statsbidrag för tillsynsprojekt, akuta åtgärder och åtgärder som faller inom förenklat ansökningsförfarande.

När det är möjligt att ansöka om statsbidrag och hur en ansökan ska utformas finns beskrivet i detta kapitel.

6.1 Statsbidrag

Länsstyrelserna kan ansöka om statsbidrag för utredningar, åtgärdsförberedelser och åtgärder hos Naturvårdsverket. Kommunerna eller någon annan förvaltningsmyndighet, gör först en lokal prioritering av vilka objekt som är mest angelägna att utreda eller åtgärda och ansöker om statsbidrag hos länsstyrelserna. Länsstyrelserna gör därefter en regional prioritering av vilka objekt som ska gå vidare till ansökan hos Naturvårdsverket. Som utgångspunkt för prioriteringarna bör Naturvårdsverkets nationella plan användas (Naturvårdsverket, 2020), där det framgår vilka grundförutsättningar och urvalskriterier Naturvårdsverket tillämpar vid den nationella prövningen av länsstyrelsens ansökningar om statsbidrag för åtgärder.

Ansökan om statsbidrag för åtgärder kan ske löpande till Naturvårdsverket och samlas ihop vid ett antal fördelningstillfällen då det sker en prioritering av vilka projekt som ska beviljas statsbidrag.

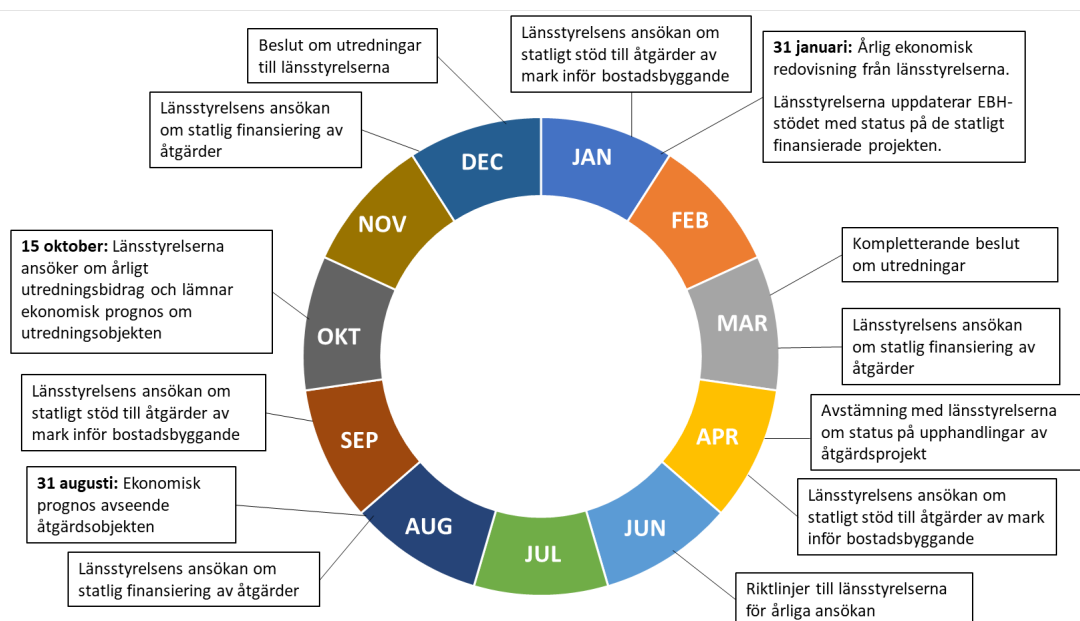
Statsbidrag för utredningar söks samlat två gånger om året, senast den 15 oktober (huvudtillfället) och den 15 februari (kompletteringstillfället). Naturvårdsverket gör en prioritering av inkomna ansökningar och fattar ett samlingsbeslut i slutet av december respektive i april om vilka utredningar som beviljas statsbidrag. Länsstyrelserna har även möjlighet att ansöka om statsbidrag för tillsynsprojekt, vilka kan syfta till att förbättra tillsynsvägledningen gentemot tillsynsmyndigheterna på kommunerna.

När statsbidrag beviljas krävs det att användningen av statsbidraget redovisas till Naturvårdsverket. Dels en ekonomisk redovisning av kostnader i projektet, och dels en naturvetenskaplig/teknisk redovisning av hur till exempel åtgärder utförts och vilket resultat som åtgärden medförde.

Årlig ekonomisk redovisning av samtliga projekt som beviljats statsbidrag redovisas av länsstyrelsen den 31 januari, till Naturvårdsverket. Instruktion och uppdaterad Excelmall för den årliga redovisningen skickas ut till länsstyrelsen årligen under april. Länsstyrelsen lämnar även en ekonomisk prognos över förbrukningen av statsbidrag i åtgärdsprojekt till Naturvårdsverket den 31 augusti och en ekonomisk prognos för utredningsprojekt den 15 oktober i samband med ansökan om statsbidrag för utredningar. Se figur 2 för när olika moment sker under ett år.

Statsbidrag ska användas under det kalenderår som beslutet avser. Statsbidraget betalas ut av Naturvårdsverket till länsstyrelsens bankgirokonto. Utbetalning av statsbidrag från länsstyrelsen till huvudman ska ske i nära anslutning till att statsbidragen används. De statsbidrag som länsstyrelsen beviljats ska sättas in på ett icke räntebärande konto (statsverkets checkräkning) så att statens räntekostnader minimeras.

Om länsstyrelsen bedömer att åtgärden inte hinner genomföras under året ska länsstyrelsen informera Naturvårdsverket om detta så tidigt som möjligt. Naturvårdsverket tar därefter ställning i frågan.

Figur 2. Naturvårdsverkets årscykel, som visar när under året olika moment sker.

6.2 Förändringar i bidragsförordningen den 8 mars 2022

Genom att en ny förordning om statligt stöd införts den 8 mars 2022, stödförordningen, har bidragsförordningen omarbetats och några tillägg har även gjorts utifrån Naturvårdsverkets önskemål.

Eftersom den nya förordningen om statligt stöd, har utformats för att anpassas till EU:s statsstödsregler har de paragrafer i bidragsförordningen som haft kopplingar till EU:s statsstödsregler helt tagits bort. Det innebär att till exempel beslut enligt bidragsförordningen inte får överklagas. Statlig finansiering för åtgärder av mark inför bostadsbyggande bedöms utgöra statligt stöd och omfattas därför inte längre av bidragsförordningen utan av den nya stödförordningen.

Förutom att en del paragrafer tagits bort har andra bestämmelser tillkommit. Hit hör att det tydliggörs att statsbidrag kan sökas för återställning efter åtgärd samt att statsbidrag kan sökas för att bevara eller återställa natur- eller kulturmiljövärden med anledning av ett avhjälpande, om det finns särskilda skäl. Huvudmannen kan också söka statsbidrag för att ta fram en ansökan om statsbidrag eller en ansökan om statligt stöd. Statsbidrag kan även sökas för att anlita en oberoende fastighetsvärderare.

6.3 Statsbidrag för utredningar

6.3.1 Bakgrund

Enligt 2 § 3 bidragsförordningen får statsbidrag, i den utsträckning det finns medel, ges för att finansiera de utredningar som behövs för att avhjälpandeåtgärder ska kunna genomföras.

Statsbidrag kan inte sökas för endast genomgång och uppdatering av äldre material (jmf 2 och 3 §§ bidragsförordningen).

Nedan anges huvuddragen av omfattning och utformning för statsbidrag för utredningar. Mer detaljerade uppgifter specificeras i Naturvårdsverkets årliga instruktioner inför ansökan av årligt statsbidrag för utredningsprojekt i maj varje år, samt inför ekonomisk redovisning. Med de årliga instruktionerna bifogas även särskilda ansökningsblanketter som länsstyrelsen ska skriva sin ansökan i.

6.3.2 Bidragsansökan

Länsstyrelserna kan söka statsbidrag för utredningar hos Naturvårdsverket som oftast bygger på en kommuns eller annan huvudmans ansökan till länsstyrelsen. Generellt gäller att utredningarna i projekt som sannolikt kommer att leda till

åtgärder bör utföras av den som senare ska vara huvudman för genomförandet. Länsstyrelsen har dock ansvaret för att genomförda utredningar håller god kvalitet.

Statsbidraget omfattar utredningar från översiktliga till detaljerade miljötekniska undersökningar, samt vid behov upphandlat expert- eller projektledarstöd kopplat till utredningarna. Den enklaste utredningen är en undersökning enligt MIFO fas 2 (Naturvårdsverket, 1999) och den mest omfattande en fullständig huvudstudie. Statsbidraget för utredningar omfattar inte den efterföljande projekterings-/åtgärdsförberedelsefasen eller åtgärdsfasen.

Ansökan om statsbidrag för utredningar kan bara beviljas om inventering enligt MIFO fas 1 är genomförd för det förorenade området och om objektet är prioriterat utifrån dess riskklassning och placering på länets prioriteringslista (se avsnitt 5.4.1). Vidare är det en förutsättning att det förorenade området motsvarar MIFO riskklass 1 eller 2 utifrån det senast tillgängliga underlaget.

Generellt bör utredningar utföras stegvis. Det är lämpligt att länsstyrelsen söker statsbidrag för utredningar i tre skeden enligt nedan:

1. MIFO fas 2
2. förstudie
3. huvudstudie

I vissa fall kan MIFO fas 2 och förstudie göras samlat i ett steg.

Lämplig ambitionsnivå för utredningar kan variera mellan olika områden, beroende på tillgängligt underlag och syfte. Såväl en förstudie som en huvudstudie kan innehålla flera miljötekniska undersökningar, vars inriktning och omfattning utformas efterhand. Inom varje skede kan därför statsbidrag vid behov sökas i omgångar.

Naturvårdsverket har från 2021 infört två ansökningstillfällen för statsbidraget för utredningar, ett huvudtillfälle (15 oktober) och ett kompletteringstillfälle (15 februari). Med kompletteringstillfället ges en möjlighet att kunna öka åtgärdstakten, genom att MIFO fas 2-objekt eller förstudier som slutförs kring årsskiftet då snabbare kan gå in i nästa skede utan att behöva göra något längre uppehåll, vilket innebär att fler huvudstudier kan slutföras i ökad takt.

Vid respektive ansökningstillfälle skickar länsstyrelsen in sin ansökan digitalt till registrator på Naturvårdsverket. Ansökan ska avse utredningar för nästkommande år (huvudtillfället i oktober) alternativt samma år (kompletteringstillfället i februari). Eventuella kvarvarande statsbidrag för utredningar per den 31 december, som inte är in-tecknade för några specifika utredningar, ska redovisas i ansökan. Vad ansökan ska innehålla framgår av de instruktioner som Naturvårdsverket skickar ut till länsstyrelserna i maj varje år.

För att få till ett jämnt flöde av åtgärder prioriteras både utredningar som leder till större och mer kostsamma åtgärdsprojekt och sådana som leder till mindre åtgärder. Statsbidrag tilldelas i första hand de objekt som länsstyrelserna rangordnat högst för de respektive länen. Detta i den mån det varit möjligt med hänsyn till befintlig budget och att objekten ifråga är nationellt prioriterade samt i enlighet med vad som angivits i instruktionerna för ansökan om statsbidrag. Färdigställande av redan pågående utredningar prioriteras före nya utredningar. Vid beslut om tilldelning av statsbidrag beaktas också hur många pågående utredningar som finns på respektive länsstyrelse, då kapacitet behöver finnas för att projekt ska kunna slutföras under beslutat år så att förseningar undviks.

Arbetet med att ta fram ansvarsutredningar kan endast beviljas statsbidrag för utredningar om särskilda skäl finns, enligt 3 § i bidragsförordningen. Ett exempel på särskilda skäl kan vara ett förorenat område över vilket kommunen är tillsynsmyndighet, samtidigt som kommunen har ett efterbehandlingsansvar och då ett jävsförhållande kan uppstå för den handläggare eller kommunjurist som i normala fall bistår miljöförvaltningen vid arbete med ansvarsutredning och skälighetsbedömning. Särskilda skäl kan även i specifika fall avse små kommuner med många förorenade områden i högre riskklasser. För ansvarsutredningar som avser länsstyrelsernas tillsynsobjekt kan länsstyrelsernas finansiering via anslaget 1:4 Sanering och återställning av förorenade områden, anslagspost 6, användas.

Vid ansökan om utredningar i MIFO fas 2 och förstudie ska länsstyrelsen tillsammans med ansökan upprätta en enklare preliminär bedömning av ansvaret. En sådan bedömning kan vara översiktlig och anpassas till tillgången på information och utredningsskede, och innebär en enklare kontroll av om det kan finnas någon ansvarig. Ansvarsbedömningen skrivs in i ansökningsblanketten som bifogas utskicket av instruktionerna i maj varje år.

Vid ansökan om statsbidrag för utredningar som omfattar huvudstudie behöver ansökan fördjupas och kompletteras med en fullständig ansvarsutredning. Ansvarsutredningen har upprättats av tillsynsmyndigheten. Om länsstyrelsen inte är tillsynsmyndighet ska det framgå av (ansöknings-)handlingarna att länsstyrelsen har granskat ansvarsutredningen och delat tillsynsmyndighetens bedömning. Ansvarsutredningen bifogas ansökan. Ansvarsutredningen bör upprättas enligt instruktionerna i bilaga 2 ”Vad som bör ingå i en ansvarsutredning vid ansökan om statsbidrag och statligt stöd”. Beskriv förutsättningarna i enlighet med rubrikerna i instruktionen. Notera att det ska föras resonemang kring förvaringsfall och nyttan med utredningen. Vid ansökan om huvudstudie föreligger inget behov av att föra resonemang kring eventuell värdeökning enligt 10 kap. 9 § miljöbalken (10 kap. 5 § miljöbalken i dess lydelse före den 1 augusti 2007). Värdeökningsfrågan aktualiseras först i åtgärdsskedet. Naturvårdsverket vill dessutom uppmärksamma länsstyrelsen på att även i de fall det redan finns en upprättad ansvarsutredning som Naturvårdsverket granskat (och delat bedömningen) som är äldre än tolv månader, måste den uppdateras. Anledningen till krav på uppdatering är att det tillkommer ny praxis kontinuerligt, samt att bolagsstrukturer, ägarförhållanden till marken och

det förorenade områdets avgränsning kan ha förändrats. En ansvarsutredning är således ett levande dokument.

Observera att i utredningsskedet jämkas som huvudregel inte utredningskostnaderna (MÖD 2014:2 och Mark- och miljööverdomstolens avgörande den 11 december 2017 mål nr M 682-17 och 683-17), vilket innebär att det endast är möjligt att söka statsbidrag för utredningar om det inte finns någon som är ansvarig verksamhetsutövare. Om ansvarig verksamhetsutövare finns, ska vederbörande stå för utredningskostnaderna. När projektet framöver kommer in i åtgärdsfas kan erlagda utredningskostnader avräknas från totalbeloppet. Kostnader för juridiskt stöd exempelvis vid överklagande av beslut och liknande, avräknas däremot inte.

Med ansökan om statsbidrag för utredningar ska länsstyrelsen även ange webbadress till de regionala webbsidorna, både vid huvudtillfället den 15 oktober samt vid kompletteringstillfället den 15 februari.

Prioriteringslistan ska dras ut med hjälp av EBH-stödets nyutvecklade verktyg för prioriteringslistan, och bifogas med länsstyrelsens ansökan till huvudtillfället den 15 oktober.

I vissa fall kan behov av kompletteringar av ansökan göra att Naturvårdsverket i undantagsfall skjuter på beslutet för ett enskilda objekt. Detta beslut kan då fattas vid ett senare tillfälle.

Statsbidrag för utredningar kan inte sökas som en allmän förstärkning, utan ansökan inklusive kostnadsuppskattning samt motiv till förstärkningen görs på objektsnivå.

I samband med ansökan om statsbidrag för utredningar kan länsstyrelserna även ansöka om statsbidrag för att anordna en årlig länsträff (t.ex. Sydlänsträffen, Mälarlänsträffen och Norrlänsträffen). Träffarnas innehåll behöver ha en tydlig EBH-koppling (t.ex. erfarenhetsåterföring, studiebesök på relevanta projekt finansierade av statsbidrag, kompetensutveckling, demonstration av ny teknik eller annan EBH-relaterad information) så att de främjar kunskapsuppbyggnad och kunskapsöverföring inom området.

Kostnader för resor, logi och middag får då inte ingå i ansökan utan bekostas av deltagarna själva. Träffarna ska hållas det år som statsbidrag söks för. Naturvårdsverket ska erbjudas möjlighet att delta på dessa träffar eftersom Naturvårdsverket finansierar dem, och det därmed innebär förbättrad samverkan mellan myndigheter. Programförslag ska bifogas med ansökan till huvudtillfället den 15 oktober.

6.3.3 Omfördelningar och återbetalningar

Om tidplanen förändras i en pågående utredning som beviljats statsbidrag under innevarande budgetår ska länsstyrelsen ansöka om att få omfördela den del av statsbidraget som behöver flyttas till ett annat år. Denna ansökan görs lämpligen i nästkommande samlade ansökningstillfälle för statsbidrag för utredningar. I de särskilda ansökningsblanketter för statsbidrag för utredningar som länsstyrelsen får utskickade årligen ingår även en tabell som är avsedd för denna typ av omfördelningsansökan.

Om länsstyrelsen under innevarande budgetår behöver justera behovet av statsbidrag mellan pågående utredningar som beviljats statsbidrag ska länsstyrelsen kommunicera detta till Naturvårdsverket. Länsstyrelsen ansöker därefter hos Naturvårdsverket om vilka statsbidrag som behöver omfördelas och vilka utredningar detta avser (från vad till vad), samt att länsstyrelsen i sin ansökan motiverar behovet av omfördelningen. Om omfördelning är möjlig beslutar Naturvårdsverket om detta, där det i beslutet framgår mellan vilka objekt statsbidragen ska omfördelas.

Om länsstyrelsen bedömer att utredningen inte hinner genomföras under året ska länsstyrelsen informera Naturvårdsverket så tidigt som möjligt. I de särskilda ansökningsblanketter för statsbidrag för utredningar som länsstyrelsen får utskickade årligen ingår även en tabell som är avsedd för att lämna denna typ av ekonomisk prognos för pågående utredningar och där detta ska fyllas i.

Länsstyrelserna ska årligen även redovisa oförbrukat statsbidrag till Naturvårdsverket senast den 31 januari i den ekonomiska årsredovisningen. Redovisat oförbrukat statsbidrag för utredningar återbetalas till Naturvårdsverket genom att det därefter dras av från det belopp som utbetalas för utredningar nästkommande år.

6.3.4 Utförande och redovisning

Utredningar utförs i tillämplig omfattning enligt avsnitt 5.4–5.6. Erhållna statsbidrag för utredningar ska användas enligt de villkor som ställs i Naturvårdsverkets bidragsbeslut. Uppföljning av genomförda utredningar redovisas enligt nedan.

Objektens status och ekonomisk redovisning avseende utredningar i länet redovisas till Naturvårdsverket i samband med ansökan om statsbidrag för utredningar den 15 oktober samt i den årliga ekonomiska redovisningen den 31 januari. Uppgifter om objekt som fått statsbidrag till utredningar ska också vara uppdaterade i länsstyrelsernas databas över förorenade områden (EBH-stödet) senast den 31 januari varje år, enligt villkor i bidragsbeslutet. Se även årscykeln i figur 2.

Om ett utredningsprojekt (huvudstudie) inte drivs vidare till åtgärd ska det skriftligen redovisas till Naturvårdsverket i samband med att utredningen färdigställs. Den redovisningen ska innehålla:

- Ekonomisk slutredovisning,
- Kort motivering till varför projektet inte drivs vidare.

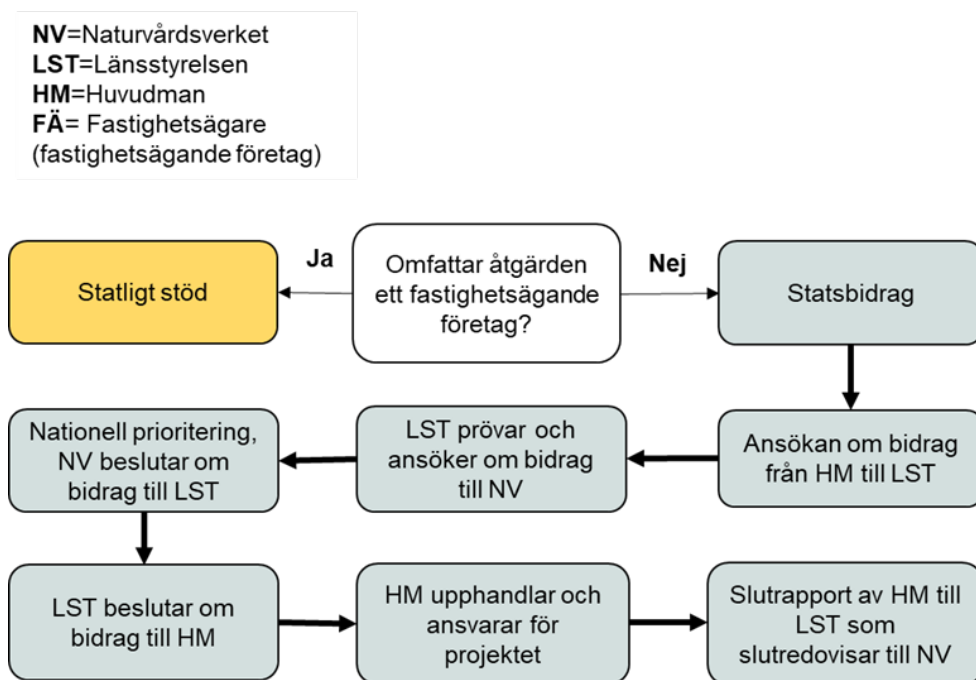
6.4 Statsbidrag för efterbehandlingsåtgärder

Enligt 2 § bidragsförordningen får statsbidrag, i den utsträckning det finns medel, användas för att finansiera åtgärder som på grund av föroreningar behövs för att avhjälpa skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön eller för att förebygga, hindra eller motverka att sådan skada eller olägenhet uppstår.

Statsbidraget kan också användas för att följa upp och utvärdera efterbehandlingsåtgärder.

Sedan stödförordningen trädde i kraft behöver statsfinansierade projekt vid åtgärdskedet hanteras som ärenden för statligt stöd i de fall en ekonomisk verksamhet kan kopplas till den föroreningsskadade fastigheten. För dessa ärenden är den beslutande myndigheten länsstyrelsen i det aktuella länet. I de fall ekonomisk verksamhet inte kan kopplas till den föroreningsskadade fastigheten kan efterbehandlingsåtgärden drivas som ett statsbidragsärende i enlighet med bidragsförordningen med Naturvårdsverket som beslutande myndighet.

Ärendegången för hur statsbidrag för åtgärder söks visas i figur 3.

Figur 3. Ärendegång vid statsbidrag för efterbehandlingsåtgärder.

För att bedöma om en statligt finansierad efterbehandlingsåtgärd är att se som ett statligt stöd eller ett statsbidrag är det nödvändigt att beakta vem som står som ägare till den föroreningsskadade fastigheten, samt i fall det kan kopplas någon ekonomisk verksamhet till fastigheten. Hur bedömningen av om åtgärden är att betrakta som statligt stöd eller statsbidrag utvecklas ytterligare i avsnitt 7.2 om Naturvårdsverkets bedömning av tillämplig förordning.

6.4.1 Bidragsansökan

Länsstyrelserna kan söka statsbidrag till efterbehandlingsåtgärder hos Naturvårdsverket. Naturvårdsverket har för avsikt att i första hand fatta beslut om statsbidrag till åtgärder på bemyndigande. Ansökningarna prövas nationellt av Naturvårdsverket med den nationella planen för avhjälpande av föroreningsskador som utgångspunkt, enligt bidragsförordningen 1 c § (Naturvårdsverket, 2020).

Naturvårdsverket tar emot ansökningar löpande under hela året, men har fördelningstillfällen tre gånger per år. I januari, april och september är fördelningstillfällena för vanliga åtgärder och i februari, maj och oktober för åtgärder av mark inför bostadsbyggande. Samtliga inkomna ansökningar om statsbidrag prövas vid fördelningstillfällena. Önskvärt är att länsstyrelserna skickar in sina ansökningar med god framförhållning innan fördelningstillfällena, så att eventuella kompletteringar hinner bli klara inför Naturvårdsverkets fördelningstillfällen. Sista ansökningsdag anges på Naturvårdsverkets webbsida om nationell plan för avhjälpande av föroreningsskador på www.naturvardsverket.se.

Naturvårdsverket kan fatta beslut om hela åtgärden eller delar av den. Om Naturvårdsverket tar beslut om statsbidrag till åtgärdsförberedelser eller endast delar av åtgärdena kan beslut fattas om fortsatt statsbidrag utifrån en ny eller kompletterande ansökan.

Ansökan kan omfatta åtgärdsförberedelser till efterbehandlingsåtgärder, genomförande av efterbehandlingsåtgärder eller båda projektskedena gemensamt samt uppföljning och utvärdering. Det kan vara lämpligt att vid kostsamma och komplicerade projekt dela in projektet och ansökan i etapper. I vissa fall kan det även vara aktuellt att ange flera olika alternativ på etappindelning i ansökan. Om det finns stora osäkerheter vad gäller åtgärdsmetod, kostnader och/eller andra osäkerheter bör endast statsbidrag för åtgärdsförberedelser till efterbehandlingsåtgärder sökas i ett första skede. En ansökan kan även omfatta oförutsedda kostnader. En sådan ska vara baserad på och motiverad av resultat från analys av osäkerheter och projektrisker. Innan ansökan tas fram ska huvudstudien för projektet ha slutförts och vid behov ha kommunicerats med Naturvårdsverket. I huvudstudien ska det ingå en ansvarsutredning avseende efterbehandlingsåtgärder finansierade genom statsbidrag enligt bilaga 1 ”Vad som bör ingå i en ansvarsutredning vid ansökan om statlig finansiering”. En kommun eller annan huvudman (t.ex. SGU, se avsnitt 4.3.2) ansöker om statsbidrag för en

efterbehandlingsåtgärd hos länsstyrelsen. Länsstyrelsen granskar underlaget och tar ställning till underlaget och ansvarsutredningen (om någon annan än länsstyrelsen utfört den) och begär eventuella kompletteringar eller revideringar av huvudmannen. När länsstyrelsen anser att underlaget är komplett skickar länsstyrelsen en ansökan till Naturvårdsverket. Ansökan ska skickas digitalt till registrator på Naturvårdsverket.

Vad en ansökan om statsbidrag för avhjälpandeåtgärder minst ska innehålla framgår av bilaga 3 ”Vad som ska ingå i länsstyrelsens ansökan om statsbidrag till åtgärdsförberedelser och åtgärder”.

Ansökans olika delar kan redovisas som ett samlat eller flera separata dokument.

Om en ansvarig verksamhetsutövare eller fastighetsägare finansierar en begränsad del av åtgärden i och med att det finns ett begränsat ansvar för föroreningsskadan ska det myndighetsbeslut som bekräftar fördelningen bifogas ansökan. Den begränsade finansieringen kan baseras på frivilliga överenskommelser eller föreläggande/dom. I det fall ett myndighetsbeslut blivit överklagat är utgångspunkten att beslutet ska ha vunnit laga kraft innan statlig finansiering kan bli aktuell. Se även kapitel 8, Statlig finansiering vid begränsat ansvar.

Det bör vidare tilläggas att Naturvårdsverket inte beviljar statsbidrag för de delar det finns ett efterbehandlingsansvar enligt 10 kap. miljöbalken. Om det sker en förändring avseende efterbehandlingsansvaret under pågående åtgärd, ska detta omgående kommuniceras med Naturvårdsverket. Det kan till exempel handla om ett fastighetsköp.

Statsbidrag för åtgärd kan inte sökas som en allmän förstärkning, ansökan kan endast göras på objektsnivå. Naturvårdsverket beviljar därutöver inte statsbidrag för avhjälpandeåtgärder retroaktivt. Vid mer brådskande eller akuta fall kan det under särskilda förutsättningar vara möjligt att få statsbidrag för verkställighet eller rättelse på den felandes bekostnad.

För de åtgärdsprojekt som söker statlig finansiering och där stödförordningen bedömts vara tillämplig, finns särskilda bestämmelser (se kapitel 7).

6.4.2 Fastighetsvärdering och värdeökning vid statsbidrag

I ansökan om statlig finansiering ska det ingå en bedömning av fastigheten/fastigheternas värdeökning till följd av den statligt finansierade efterbehandlingen, enligt 10 kap. 5 § miljöbalken (i dess lydelse före 1 augusti 2007) och bidragsförordningen respektive stödförordningen.

Bedömningen av värdeökningen ska ske för alla projekt där statsbidrag söks för åtgärder. Huvudmannen ansvarar för att en bedömning av värdeökningen ingår som underlag i ansökan. Vid granskningen av huvudmannens ansökan ska tillsynsmyndigheten och länsstyrelsen i ett första steg bedöma om fastigheter köpts till marknadsmässigt pris eller om priset justerats med avseende på föreningen.

Bedöms fastigheten ha köpts till reducerat pris är det nödvändigt att utreda om det enligt 4 § bidragsförordningen uppstått en värdeökning som ska dras av från det belopp som ansökan om statsbidrag omfattar. En utredning av värdeökningen behöver då ske av en oberoende och auktoriserad värderare på samma sätt som vid statligt stöd (se avsnitt 7.3.2 Fastighetsvärdering och värdeökning vid statligt stöd). Med den oberoende värderingen som underlag ska tillsynsmyndighet och länsstyrelsen redovisa om det uppstår en värdeökning och, i förekommande fall, göra en bedömning av om fastighetsägaren kan förpliktas att svara för den värdeökning som åtgärderna medför utifrån 10 kap. 5 § miljöbalken (i dess lydelse före 1 augusti 2007). Kostnaden för att anlita en fastighetsvärderare med hjälp av statsbidrag är berättigad enligt 2 § 5 bidragsförordningen och kan antingen ingå i ansökan om statsbidrag för åtgärdsförberedelser, alternativt sökas i samband med ansökan som omfattar både åtgärdsförberedelse och åtgärd. Värderingsdokumentet ska bifogas ansökan.

Har fastigheten inte köpts till ett reducerat pris (köpeskillingen inte reducerats) med anledning av föreningen bör bedömningen av tillsynsmyndighet och länsstyrelsen utifrån 10 kap. 5 § miljöbalken (i dess lydelse före 1 augusti 2007), utom i undantagsfall, resultera i att det inte är skäligt att fastighetsägaren ska belastas med den kostnaden.

6.4.3 Ändringar och fördyringar

Kostnadsberäkningen i ansökan bör revideras efter momenten projektering och upphandling samt löpande under genomförandet. Om ett åtgärdsprojekt fördyras jämfört med den kalkyl som gällde när projektet beviljades statsbidrag för åtgärder eller den av Naturvårdsverket senast godkända kalkylen, ska länsstyrelsen genast meddela Naturvårdsverket detta. Detta förutsätter i sin tur att huvudmannen håller länsstyrelsen informerad om budgetavvikelser. Länsstyrelsen gör en bedömning i varje enskilt fall hur en fördyring ska hanteras. Det kan bli fråga om att till exempel ändra åtgärdens omfattning, ambitionsnivå i åtgärden, eller revideringar i tidsplaner. Naturvårdsverket tar sedan ställning till förslag från länsstyrelsen. I de fall det är aktuellt med ytterligare statsbidrag, ska länsstyrelsen komma in med en tilläggsansökan om förstärkning av statsbidraget där orsakerna till fördyringen redovisas och motiveras.

Andra ändringar avseende statsbidrag för åtgärder som länsstyrelsen vill göra ska godkännas av Naturvårdsverket. Det behövs en formell ansökan och ett särskilt beslut av Naturvårdsverket för detta.

6.4.4 Utförande och redovisning

Erhållna statsbidrag för efterbehandlingsåtgärder får användas enligt de villkor som ställs i Naturvårdsverkets beslut om statsbidrag. Uppföljning av genomförd efterbehandlingsåtgärd redovisas enligt nedan.

Ekonomiska redovisningar av aktuella projekt görs till Naturvårdsverket i prognosen den 31 augusti samt vid den årliga redovisningen den 31 januari. Länsstyrelsen ska också meddela Naturvårdsverket om förändringar och avvikelser av betydelse för projektets genomförande eller omfattning. Det kan till exempel vara ändringar i tidplan eller uppfyllelse av mål. Indikationer på fördringar ska omedelbart meddelas Naturvårdsverket. Därutöver ska objektens status (dvs. hur långt man kommit) redovisas årligen genom att senast den 31 januari uppdatera detta i EBH-stödet, enligt villkor i bidragsbesluten. Mer detaljerade uppgifter specificeras i Naturvårdsverkets villkor i besluten. Se även årscykeln i figur 2.

När ett efterbehandlingsprojekt är utfört och avslutat ska det redovisas. Huvudmannen ansvarar för slutrapporteringen till länsstyrelsen. Länsstyrelsen ska sedan bifoga huvudmannens slutrapport digitalt som en bilaga till länsstyrelsens slutredovisning till Naturvårdsverket senast sex månader efter slutbesiktningen.

Redovisningen omfattar både en ekonomisk redovisning och en redovisning av resultatet av åtgärden i form av bl.a. erfarenhetsåterföring, och vilka resthalter av föroreningar som kan finnas kvar. Vad en slutrapport från huvudmannen ska innehålla framgår av bilaga 5, Instruktion för huvudmannens slutrapport av åtgärdsobjekt och vad en slutredovisning från länsstyrelsen ska innehålla framgår av bilaga 6, Instruktion för länsstyrelsens slutredovisning av åtgärdsobjekt.

6.4.5 Återställning av natur- och kulturmiljövärden

I enlighet med 2 § 7 bidragsförordningen får statsbidrag enligt denna förordning gå till sådana åtgärder som behövs för att bevara eller återställa natur- eller kulturmiljövärden med anledning av ett avhjälpande. Även om kostnaderna för dessa återställningsåtgärder inte får vara kostnadsdrivande för ett projekt så kommer Naturvårdsverket acceptera rimliga merkostnader för projekten för återställningsåtgärder som syftar till att återställa livsmiljöer och ekosystem, till åtgärder som genomförs i syfte att skydda eller återställa den biologiska mångfalden eller till åtgärder som syftar till att skydda värdefull kulturmiljö. Dessa återställningsåtgärder behöver vara lämpliga för det aktuella området, vara av begränsad omfattning och inte medföra några förbindelser i form av exempelvis underhålls- och skötselavtal.

För att avgöra vilka återställningsåtgärder som kan komma att beviljas statsbidrag enligt 2 § 7 kommer Naturvårdsverket göra en bedömning i varje enskilt fall, där särskild hänsyn kommer att fästas vid det aktuella områdets specifika förutsättningar.

6.5 Statsbidrag för tillsynsprojekt

6.5.1 Bakgrund

Tillsynsprojekten syftar till att ta fram ny information om ett specifikt ämnesområde och sprida kunskapen inom förorenade områden samt till olika tillsynsvägledande aktiviteter mot kommunerna. Tillsynsprojekten bidrar till att öka antalet tillsynsdrivna undersökningar och åtgärder med inriktning på de nationellt mest prioriterade förorenade områdena.

6.5.2 Bidragsansökan

Ansökningar om statsbidrag för tillsynsprojekt skickas till länsstyrelsernas tillsynssamordnare där all beredning sker, innan ansökan skickas till Naturvårdsverket av tillsynssamordnaren. Beslutet för utbetalning fattas sedan av Naturvårdsverket.

Tillsynsprojekten bör kunna främja arbetet även i andra län och kan lämpligen utföras i samverkan mellan flera län. Projekten ska vara avgränsade i tid. Exempel på projekt kan vara tillsynsvägledande utbildningsinsatser, framtagande av informationsfoldrar till olika grupper av mottagare och metodutveckling. Ett annat exempel är tillsynsinsatser och expertstöd i samband med ärenden som kan leda fram till ytterligare praxis och där man har ett stort behov av expertstöd. I vissa fall kan projekt sökas för fler år om det bedöms lämpligt.

6.5.3 Redovisning

Ekonomisk redovisning av tillsynsprojekten görs i den årliga ekonomiska redovisningen som länsstyrelserna skickar in till Naturvårdsverket senast den 31 januari. De genomförda tillsynsprojekten ska vara uppdaterade på EBH-portalen senast den 31 januari varje år.

6.6 Statsbidrag för akutåtgärder

Statsbidrag för akutåtgärder innefattar statsbidrag för verkställighet, rättelse på den felandes bekostnad eller särskilt angelägna objekt.

6.6.1 Bakgrund

Miljöbalken erbjuder två möjligheter för tillsynsmyndigheter att få åtgärder genomförda när den ansvarige inte har möjlighet att göra det så skyndsamt som situationen kräver:

- Verkställighet enligt 26 kap. 17 § miljöbalken
- Rättelse på den felandes bekostnad enligt 26 kap. 18 § miljöbalken.

Bakgrunden till att den ansvarige inte kan vidta åtgärder kan t.ex. vara en inledd (men inte avslutad) konkurs. Ansvar för att förelagda åtgärder genomförs skiljer sig beroende på vilken av de två möjligheterna som beslutet avser. För rättelse är det tillsynsmyndigheten som säkerställer att förelagda åtgärder genomförs. Vid verkställighet är det istället Kronofogdemyndigheten efter en begäran av tillsynsmyndigheten.

Utöver dessa möjligheter som miljöbalken ger, kan även Naturvårdsverkets regleringsbrev användas, dvs för särskilt angelägna objekt.

Verkställighet enligt 26. Kap 17 § miljöbalken

Mer uppgifter om verkställighet och rättelse på den felandes bekostnad finns i Naturvårdsverkets allmänna råd om tillsyn (NFS 2001:3) angående 26:17 miljöbalken, Naturvårdsverkets handbok om tillsyn (2001:4), författningskommentarerna till 26:17 och 26:18 i miljöbalkspropositionen samt Naturvårdsverkets vägledning om efterbehandlingsansvar rapport 6501 (Naturvårdsverket, 2012). För mer information om verkställighet hänvisas till Kronofogden.

Rättelse på den felandes bekostnad enligt 26 kap. 18 § miljöbalken

Rättelse på den felandes bekostnad kan vara aktuellt om det finns skäl att anta att ett föreläggande eller förbud inte skulle följas, eller att åtgärden inte tillräckligt snabbt skulle leda till det önskade resultatet. Beslut om rättelse får meddelas utan föregående föreläggande eller förbud, om tillsynsmyndigheten med hänsyn till risken för allvarliga skador finner att rättelse bör göras genast eller det finns andra särskilda skäl. En förutsättning för att kunna verkställa eller utföra rättelse på den felandes bekostnad för ett överklagat beslut är att beslutet förenats med ett verkställighetsförordnande. Annars måste ett lagakraftvunnet beslut avvaktas. Om det finns anledning att misstänka att det kan bli problem med delgivningen kan beslut även i dessa fall behöva förenas med verkställighetsförordnande.

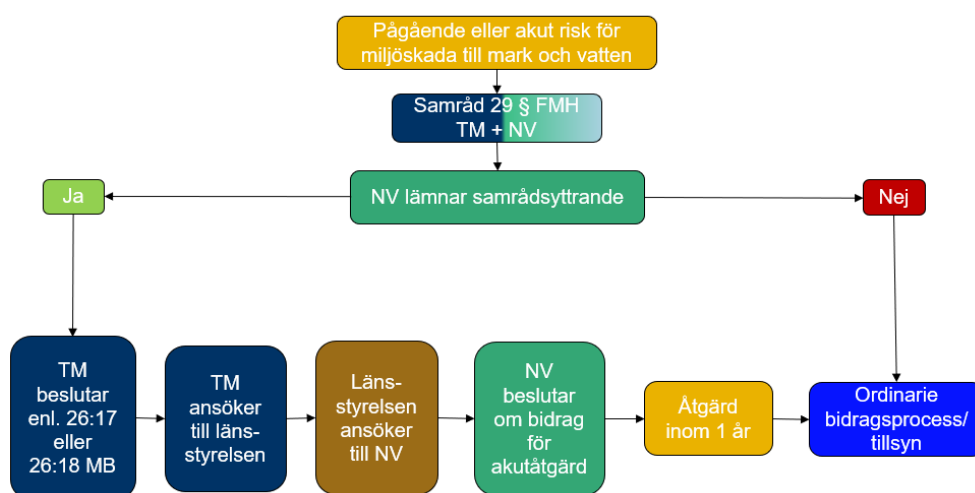
Särskilt angelägna objekt

Naturvårdsverket har även möjlighet att i vissa fall ge statsbidrag till särskilt angelägna objekt där beslut om verkställighet enligt 26 kap. 17 § miljöbalken eller beslut om rättelse på den felandes bekostnad enligt 26 kap. 18 § miljöbalken inte är möjligt. Enligt Naturvårdsverkets regleringsbrev med villkor för anslag 1:4 (anslagspost 1) får statsbidrag användas till att åtgärda föroreningsskador enligt 10 kap. miljöbalken som är särskilt angelägna från risksynpunkt i de fall 6 a § bidragsförordningen inte är tillämplig.

Till skillnad från verkställighet och rättelse utgörs särskilt angelägna objekt av förorenade områden utan en utpekad verksamhetsutövare eller annan ansvarig, och bedöms som särskilt brådskande eller kritiska.

6.6.2 När är det möjligt att ansöka om statsbidrag för akutåtgärder?

Statsbidraget avser endast åtgärder för att förhindra eller stoppa en pågående föroreningsskada eller akut risk att sådan kan uppstå och ska inte ses som en fullständig åtgärd. Eftersom statsbidrag för verkställighet, rättelse på den felandes bekostnad eller angelägna objekt, inte hanteras inom den ordinarie processen för statsbidrag från det statliga anslaget 1:4 ställs höga krav på hur akuta åtgärderna bedöms vara. Det som menas med akut i detta avseende är där det är så pass bråttom att åtgärden inte kan vänta på den ordinarie fördelningsprocessen, och att föroreningarna behöver åtgärdas inom högst ett år. Se figur 4 för ansökningsprocessen för statsbidrag för akutåtgärder.

Figur 4. Schematisk bild över processen för ansökan om statsbidrag för akutåtgärder.

Efter att de första akuta riskerna är åtgärdade ska objektet återgå till den ordinarie statsbidragsprocessen eller drivas via tillsynen. Ansökan om statsbidrag kan omfatta nedanstående typer av objekt:

- Objekt där en åtgärd bedöms så brådskande att den inte kan hanteras inom ramen för den ordinarie statsbidragsprocessen.
- Objekt med pågående föroreningsspridning där spridningsproblematiken riskerar att förvärra situationen inom ett större påverkansområde, eller där risk för permanent skada föreligger.
- Objekt i närheten av bebyggelse där vistelse på det förorenade området kan förväntas och där detta innebär akuta risker för allvarliga skador vid direktexponering av föroreningar.
- Objekt som nu eller på kort sikt (inom ett till tre år) innebär risk för allvarliga skador på vattenförekomster (och kan äventyra god status enligt miljökvalitetsnormerna) eller värdefulla vattentäkter (sammantagen vattenförsörjning nu eller i framtiden för mer än 50 personer eller ett dygnsuttag på mer än 10 m³).
- Objekt som nu eller på kort sikt (inom ett till tre år) innebär risk för allvarliga skador på värdefulla naturområden (skyddade områden,

riksintresse, Natura 2000-områden). Med allvarliga skador menas att de skyddsvärden som motiverar skyddet eller klassningen helt eller i betydande omfattning förstörs, till exempel att arter eller biotoper försvinner.

Inom detta område för statsbidrag ingår däremot inte:

- Kostnader för långsiktiga kontinuerliga åtgärder så som skyddspumpning m.m. Åtgärder av sådan karaktär ansöks inom ramen för ordinarie anslag, eller
- kostnader för mindre åtgärdslösningar så som staket, varningsskyltar, bevakning m.m.

6.6.3 Samråd

Innan en ansökan om statsbidrag för statlig finansiering skickas till länsstyrelsen, ska aktuell tillsynsmyndighet ha samråd med Naturvårdsverket enligt 29 § förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, innan miljöbalkens 26 kap. 17 § eller 18 § tillämpas. Enligt miljöbalken behöver dock inte tillsynsmyndigheten ha ett samråd med länsstyrelsen. Naturvårdsverket ser dock positivt på att tillsynsmyndigheten informerar länsstyrelsen om samrådet med Naturvårdsverket. Samrådets syfte är att ge tillsynsmyndigheten möjlighet till avstämning om förutsättningar för finansiering genom statsbidrag.

Då dessa ärenden brådskar skickar tillsynsmyndigheten inför samråd lämpligen ett e-postmeddelande till Naturvårdsverket, med beskrivning av ärendet och tänkt tillsynsåtgärd med rättelse på den felandes bekostnad eller verkställighet, samt bifogar relevanta förelägganden och beslut. För särskilt angelägna objekt ska samråd ske på samma sätt som för verkställighet och rättelse.

Naturvårdsverket gör en bedömning av förutsättningarna för finansiering av åtgärder vid objektet baserat på informationen som presenteras under samrådet eller tidigare inlämnat samrådsunderlag per e-post. Skulle förutsättningarna förändras efter ett första samråd kan ytterligare samråd behövas. Om Naturvårdsverket inte anser att föreslagen åtgärd är befogad eller tillräcklig kan kompletteringar krävas inför en ansökan om statsbidrag.

Om risken för negativa konsekvenser är så pass överhängande att samråd inte hinner ske innan en avhjälpandeåtgärd påbörjas kan tillsynsmyndigheten ansöka om statsbidrag i efterhand. Samråd mellan tillsynsmyndighet och Naturvårdsverket kan i det fallet ske efter att åtgärden är påbörjad eller vidtagen. Naturvårdsverket kan dock inte ge några garantier att åtgärden kan finansieras med statsbidrag efter att åtgärden påbörjats, vilket kan medföra att kostnaderna för åtgärder tillfaller tillsynsmyndigheten.

6.6.4 Bidragsansökan

Efter ett inledande samråd enligt 29 § förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd lämnar Naturvårdsverket skriftligen ett samrådsyttrande till tillsynsmyndigheten med en bedömning om det finns förutsättningar för en ansökan. Efter det kan en ansökan om statsbidrag för akutåtgärder påbörjas. Länsstyrelsen kan söka statsbidrag för de avhjälpandeåtgärder som finns med i tillsynsmyndighetens beslut om verkställighet eller rättelse. Förutsättningarna för statsbidraget framgår av 6 a § bidragsförordningen. Om kommunen är huvudman för åtgärden ansöker de om statsbidrag hos länsstyrelsen som i sin tur ansöker hos Naturvårdsverket.

Naturvårdsverket prioriterar att i första hand bevilja statsbidrag för förebyggande åtgärder med syftet att förhindra en akut risk för förorening till mark och vatten. Det kan till exempel handla om att omhänderta miljöfarliga kemikalier, farligt avfall, eller övertäckning av särskilt riskfyllda massor på olämpliga platser. Skadan kan också redan ha skett, till exempel genom en olycka såsom ett oljeläckage och där beslut om rättelse på den felandes bekostnad för att förebygga vidare spridning (efter Räddningstjänstens första insats) kan komma att bli nödvändigt. Åtgärderna genomförs för att förhindra/stoppa den akuta risken och ska inte ses som en fullständig åtgärd. Efter att de första akuta riskerna är åtgärdade ska objekt hanteras enligt den ordinarie processen för statsbidrag, om föroreningar kvarstår efter den utförda akutåtgärden.

Statsbidraget avser endast åtgärder, men ett visst mått av uppföljande miljökontroll kan ingå som en naturlig del för att verifiera kvaliteten av genomförd åtgärd. Provtagningen ska dock vara av begränsad karaktär och inte utgöra en huvudsaklig kostnad i ansökan. En bedömning av vad som anses skäligt görs i varje enskilt fall.

Statsbidrag för åtgärder av föroreningar i mark, grundvatten, ytvatten, sediment, byggnader och anläggningar som inte är av samma brådskande karaktär bör hanteras inom ramen för statsbidragsfinansierade utredningar och åtgärder eller via tillsyn. I fall då det är aktuellt med verkställighet, bör Kronofogdens arbete med att söka efter utmätningsbara tillgångar avvaktas innan beslut om statsbidrag kan fattas. Även statsbidrag för rättelse på den felandes bekostnad i de fall där det finns flera ansvariga har låg prioritet.

I ansökan om statsbidrag ska det tydligt framgå vilken av de tre olika omständigheterna som ansökan avser:

- Verkställighet,
- Rättelse på den felandes bekostnad, eller
- Särskilt angelägna objekt.

Ansökan för särskilt angelägna objekt kan endast göras om omständighet 1 och 2 inte är tillämpliga för objektet. Notera att statsbidrag för särskilt angelägna objekt också söks enligt 6 a § bidragsförordningen.

Enligt 6 a § bidragsförordningen ska ansökan innehålla:

- samtliga förelägganden/beslut som meddelats verksamhetsutövaren avseende den aktuella föroreningsskadan,
- uppgift om huruvida avhjälpandet brådskar och de omständigheter som i så fall gör att avhjälpandet brådskar,
- en beskrivning av vilka hälso- och miljörisker som föroreningsskadan kan innebära,
- en beskrivning av de avhjälpandeåtgärder som vidtagits eller avses att vidtas,
- en kostnadskalkyl,
- en beskrivning av hur uppföljning och utvärdering av åtgärderna avses att genomföras samt en redogörelse för vilka fortsatta insatser som kan komma att behövas.

Om aktuellt bör ansökan också innehålla:

- uppgift som styrker att bolaget/konkursboet saknar tillgångar (t.ex. redovisning från konkursförvaltaren),
- kopia på tillsynsmyndighetens ansökan om verkställighet till kronofogden samt uppgift om kronofogdemyndighetens ärendenummer (om 26 kap. 17 § miljöbalken avses).

Slutrapportering och slutredovisning

- Slutrapportering och slutredovisning av statsbidrag för akutåtgärder genomförs som andra statligt finansierade objekt. Se avsnitt 5.10 om Slutrapportering och slutredovisning samt Vad en slutrapport från huvudmannen ska innehålla framgår av bilaga 5, Instruktion för huvudmannens slutrapport av åtgärdsobjekt och vad en slutredovisning från länsstyrelsen ska innehålla framgår av bilaga 6, Instruktion för länsstyrelsens slutredovisning av åtgärdsobjekt.

6.7 Förenklat ansökningsförfarande

Samma regelverk gäller för åtgärder som beviljats statsbidrag genom förenklat ansökningsförfarande som för bidragsfinansierade åtgärder i övrigt.

6.7.1 Bakgrund

Det finns ett stort antal objekt som bedöms motsvara riskklass 2 enligt MIFO (Naturvårdsverket, 1999), men där föreningens omfattning ändå är begränsad. Det finns således ett åtgärdsbehov för att åtgärda en risk som överensstämmer med grundförutsättningarna för prioritering, men dessa objekt riskerar ändå att inte bli åtgärdade då de är lägre prioriterade än större riskklass 2-objekt eller riskklass 1-objekt. Eftersom Naturvårdsverket som regel ställer långtgående krav på utredningarnas omfattning finns en påtaglig risk för att kostnaderna för utredningsarbetet kan komma att överstiga kostnaderna för själva åtgärden vid denna typ av objekt. Vidare riskerar de omfattande kraven på utredningar att göra

hanteringen av denna typ av objekt mer tidskrävande än nödvändigt. Det bedöms därmed inte alltid vara motiverat med samma krav vid denna typ av objekt. En bedömning av detta behöver dock göras i det enskilda fallet utifrån den förväntade nyttan av utredningarna för att hantera riskerna på objektet relaterat till åtgärds kostnader och projektrisker.

Det förenklade ansökningsförfarandet ska göra det möjligt för den sökande att ansöka om statlig finansiering för efterbehandlingsåtgärder från 1:4-anslaget, anslagspost 1, för mindre projekt i riskklass 1 och 2, där Naturvårdsverket kan besluta om statsbidrag för åtgärder om högst 2 miljoner kronor, baserat på ett mindre omfattande utredningsunderlag.

Under beredning av ett projekt, och i god tid innan ansökan inlämnas till beslutande myndighet, bör samråd ske mellan huvudmannen och beslutande myndighet, för att säkerställa att det finns förutsättningar för att projektet kan bli beviljat statlig finansiering enligt modellen för förenklat ansökningsförfarande, samt vilken förordning som ska vara tillämplig.

6.7.2 Ansökan om statlig finansiering

Samma regelverk gäller för förenklat ansökningsförfarande som för ansökningar i övrigt det vill säga det som står angivet i bidragsförordningen, alternativt stödförordningen. Undantaget är att det vid ansökan av statlig finansiering genom förenklat ansökningsförfarande inte ställs fullt lika långtgående krav på utredningsmaterialets omfattning.

Krav på utredningsunderlag:

- En uppdaterad ansvarsutredning, som bifogas med ansökan.
- En utredning av objektet som motsvarar minst en komplett MIFO fas 2-undersökning.
- En förenklad riskbedömning.

För att säkerställa att de efterbehandlingsåtgärder som finansieras genom Naturvårdsverkets 1:4-anslag, anslagspost 1, går till att bekosta de mest prioriterade projekten och för att säkerställa att finansiering genom anslaget leder till störst miljönytta prioriteras varje tilltänkt åtgärdsprojekt på en nationell nivå. Riktlinjerna för hur detta går till beskrivs i Naturvårdsverkets nationella plan för avhjälpande av föroreningskador (Naturvårdsverket, 2020). Projekt där statsbidrag söks genom förenklat ansökningsförfarande ingår i den nationella prioriteringen och särbehandlas inte i detta avseende. De objekt som finansieras på detta sätt måste fortsatt leva upp till de miljö- och hälsomässiga grundförutsättningarna och prövas utifrån de urvalskriterier som finns i den nationella planen.

6.8 Herrelösa fastigheter

En herrelös fastighet saknar företrädare med rättshandlingsförmåga. Oftast är det frågan om en fastighet som ingått i ett aktiebolags konkursbo. Fastigheten kan ha abandonerats under själva konkursen eller lämnats osåld. Då återgår fastigheten till konkursgäldenären, dvs. det upplösta aktiebolaget, vilket gör att fastigheten blir herrelös.

Naturvårdsverket anser att det är möjligt att bevilja statsbidrag för utredningar efter en bedömning i varje enskilt fall. Statlig finansiering kan dock inte beviljas till objekt i åtgärdsskede där ägarskapet inte är fastställt. I denna situation finns det nämligen en risk för att fastigheten som åtgärdats med statlig finansiering återfår ett värde och om konkursen återupptas och fastigheten säljs så är inte staten garanterad att få tillbaka den kostnad som den statliga finansieringen stått för.

När en herrelös fastighet fått en ägare, skulle statlig finansiering i form av antingen statsbidrag eller statligt stöd kunna vara aktuell i ett åtgärdsskede.

6.8.1 Statsbidrag för utredning

Anledningen till att Naturvårdsverket anser att det är möjligt att bevilja statsbidrag för utredningar efter en bedömning i varje enskilt fall är att utredningar inte bidrar till en värdeökning av fastigheten. Det skulle även vara möjligt att bevilja statsbidrag för akuta åtgärder efter en bedömning i varje enskilt fall, då syftet med en akut åtgärd inte är att öka värdet på fastigheten utan att förhindra att en pågående föroreningssituation förvärras.

6.8.2 Vad innebär expropriation av en herrelös fastighet?

Om objektet är klart för att slutligt efterbehandlas, dvs. är klart för att gå in i åtgärdsfas, finns det en möjlighet för kommuner att överta ägandet av den herrelösa fastigheten genom expropriation. Enligt 3 kap. 2 a § expropriationslagen (1972:719) är det möjligt att förordna en god man att företräda den upplösta juridiska personen vid expropriation och inlösen enligt plan- och bygglagen (2010:900). Med stöd av 2 kap. 7 § expropriationslagen kan kommuner ansöka om tillstånd till expropriation av fastigheten, som då företräds av den gode mannen. Naturvårdsverket gör bedömningen att detta inte är ett ansvarsgrundande förvärv enligt 10 kap. 3 § miljöbalken.

6.8.3 Vad innebär köp av en fastighet som riskerar att bli herrelös?

Det kan ibland uppstå situationer där kommunen överväger att överta ägandet av fastigheten, dels när fastigheten saknar ägare (s.k. herrelös), dels när den nuvarande

fastighetsägaren av olika skäl inte kan eller bör kvarstå som ägare av fastigheten under avhjälpandeåtgärden. Om kommunen tillämpar reglerna om expropriation, anser Naturvårdsverkets att kommunen inte riskerar att köpet medför ett förvärvsansvar enligt 10 kap. 3 § miljöbalken.

Om kommunen istället väljer att köpa en fastighet kan förvärvet medföra ett ansvar enligt 10 kap. 3 § miljöbalken. I de fall köpet medför ett ansvar och köpet görs av kommunen i syfte att avhjälpa en föroreningskada kan Naturvårdsverket ändå bevilja statlig finansiering för efterbehandlingen om synnerliga skäl föreligger enligt 3 § andra stycket 3 bidragsförordningen eller 10 § 3 stödförordningen. Naturvårdsverket gör då en bedömning av förutsättningarna i ärendet där vi särskilt beaktar typ av förorening, skälet för varför inte expropriationsinstitutet är lämpligt, typ av fastighet, ägandeförhållanden och bruknings sätt.

7 Ansökan om medel och statligt stöd

Det här kapitlet beskriver förutsättningarna vid ansökan om medel och statligt stöd enligt stödförordningen samt ärendegång och roller vid statligt stöd.

7.1 Vad GBER innebär vid statlig finansiering av efterbehandling

Anpassningen till GBER innebär att fastighetsägare ska betraktas som stödmottagare av statliga medel till efterbehandling av deras fastighet om fastighetsägaren är ett företag utifrån den betydelse som avses i GBER. Betydelse för om fastighetsägare ska betraktas som företag hänger i sin tur på om de bedöms bedriva en ekonomisk verksamhet. Varje myndighet behöver själva göra denna bedömning. Till stöd i denna bedömning finns för kommunerna upphandlingsmyndigheten och för statliga myndigheter Näringsdepartementet.

7.2 Naturvårdsverkets bedömning av tillämplig förordning

Naturvårdsverkets vägledning omfattar vilken förordning som ska tillämpas vid statlig finansiering (bidragsförordningen eller stödförordningen). Naturvårdsverket vägleder översiktligt om statligt stöd inom ramarna för den statligt finansierade efterbehandlingen. Upphandlingsmyndigheten har ett övergripande processansvar för att vägleda kommuner om statligt stöd och tolkningarna i GBER. Naturvårdsverkets ansvar kan beskrivas som ett särskilt sakansvar för vägledning inom förorenade områden där frågan om statligt stöd omfattas. Vägledning till statliga myndigheter ges av Enheten för marknad och konkurrens på Näringsdepartementet.

7.2.1 Naturvårdsverkets tolkning av begreppet företag

Vad som ska anses vara ett företag har betydelse för bedömningen av vad som är ekonomisk verksamhet. Detta är i sin tur avgörande för vilka bestämmelser som ska tillämpas vid fråga om statligt stöd eller statsbidrag. Naturvårdsverket stödjer sig i sin bedömning på hur EU-kommissionen beskriver vad som ska betraktas som ett företag i ett tillkännagivande om begreppet statligt stöd som avses i artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (2016/C 262/01), (Kommissionens tillkännagivande om begreppet statligt stöd som avses i artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt):

Enheter som bedriver ekonomisk verksamhet, oberoende av deras rättsliga ställning och hur de finansieras. All verksamhet som går ut på att erbjuda varor och tjänster på en marknad utgör ekonomisk verksamhet.

Klassificeringen av en viss enhet som ett företag beror därför helt och hållet på vilken typ av verksamhet den bedriver.

1. För det första är det inte avgörande vilken rättslig form enheten har enligt nationell lagstiftning. Det kan till exempel hända att en enhet som klassificeras som en sammanslutning eller en idrottsförening enligt nationell lagstiftning ändå måste betraktas som ett företag i den mening som avses i artikel 107.1 i fördraget. Detsamma gäller en enhet som formellt är en del av den offentliga förvaltningen. Det enda relevanta kriteriet är om företaget bedriver en ekonomisk verksamhet.
2. För det andra är tillämpningen av reglerna om statligt stöd inte beroende av om enheten har upprättats i vinstsyfte. Även icke-vinstdrivande enheter kan erbjuda varor och tjänster på en marknad.
3. För det tredje är klassificeringen av en enhet som ett företag alltid relaterad till en viss verksamhet. En enhet som bedriver både ekonomisk och icke-ekonomisk verksamhet är att betrakta som ett företag endast med avseende på den ekonomiska verksamheten.

Enligt praxis är följande verksamheter som bedrivs av offentliga organ att anse som icke-ekonomisk verksamhet:

- Myndighetsutövning
- Armén eller polisen
- Flygtrafiksäkerhet och flygtrafikkontroll
- Sjötrafiksäkerhet och sjötrafikkontroll
- Föroreningsbegränsande övervakning
- Organisation, finansiering och verkställighet av fängelsedomar
- Offentliga myndigheters utveckling och förnyelse av offentlig mark
- Insamling av uppgifter som ska användas för offentliga ändamål på grundval av en lagstadgad skyldighet för de berörda företagen att lämna ut sådana uppgifter.

Är det en privatperson som äger fastigheten är det avgörande om fastigheten som stödet avser ingår i en ekonomisk verksamhet som privatpersonen ansvarar för eller inte. Kan privatpersonens verksamhet om den bedrivs någon annanstans ha ekonomisk eller annan koppling till fastigheten bedöms privatpersonen utgöra ett företag. Exempel på ekonomisk verksamhet är skogsbruk, jordbruk, uthyrning av bostäder eller lokaler, innehav av fastighet på vilken det finns industri-, affärs- eller hotellverksamhet, kommersiell verksamhet inom turist- och kultursektorn på fastigheter.

I regel är tillhandahållandet av varor och tjänster som är konkurrensutsatta att betrakta som ekonomisk verksamhet. Alla ansökningar som omfattar åtgärd av mark inför bostadsbyggande omfattas av statligt stöd och statsbidrag kan därmed inte sökas för detta enligt bidragsförordningen.

7.2.2 Kommun och stat

Om ett offentligt organ bedriver en ekonomisk verksamhet som kan särskiljas från myndighetsutövningen, agerar det organet i egenskap av ett företag med avseende på den verksamheten. Om denna ekonomiska verksamhet däremot inte kan särskiljas från myndighetsutövningen, förblir alla de verksamheter som det offentliga organet utövar knutna till myndighetsutövningen och faller därför utanför begreppet företag.

Kommunen delas in i olika delar, dels den myndighetsutövande delen som inte anses vara ekonomisk verksamhet men så kan kommuner bedriva verksamhet som konkurrerar med enskilda på marknaden. Om fastigheten har en koppling till sådan verksamhet som kommunen bedriver så ses kommunen som ett företag. I alla andra fall ses inte kommunen som ett företag. Så om kommunen kommer att använda fastigheten i någon verksamhet som kan ses som ekonomisk, exempelvis om kommunen vill använda fastigheten för att hyra ut industrilokaler eller för att sälja bostäder eller något sådant kan även kommunen anses vara ett fastighetsägande företag. Om kommunen har ett kommunalt bolag som köper fastigheten så kommer det kommunala bolagets innehav alltid klassas som ett fastighetsägande företag som träffas av stödförordningen.

När en kommun är ägare av fastigheter som ska åtgärdas är det särskilt viktigt, att det som underlag för bedömning av om verksamheten ska anses utgöra ekonomisk verksamhet, finns en detaljerad beskrivning av verksamheten på fastigheten. Detta omfattar även ett framtida syfte med verksamheten på fastigheten, dvs om syftet med åtgärden är att möjliggöra ekonomisk verksamhet.

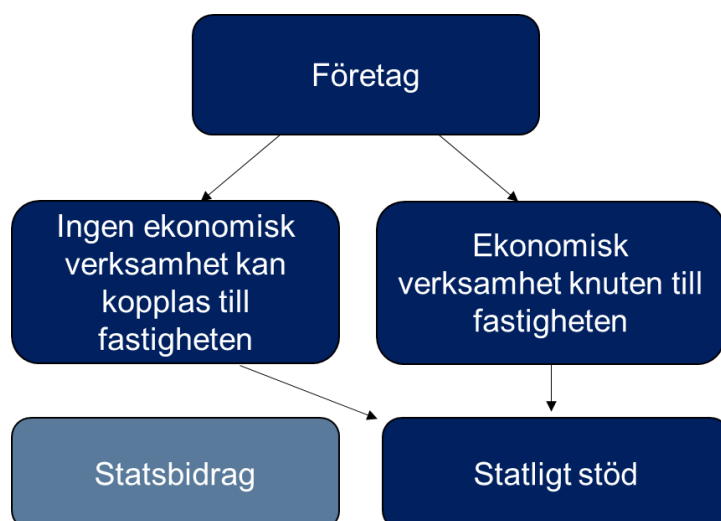
Om det är en statlig myndighet eller förvaltning som äger fastigheten omfattas de av samma regler som kommunerna (se figur 5).

Figur 5. Naturvårdsverkets bedömning av när kommunala och statliga myndigheter och förvaltningar kan utgöra fastighetsägande företag och efterbehandlingsåtgärder av fastigheter kan omfattas av statsbidrag respektive statligt stöd. Den ekonomiska verksamheten ska vara kopplad till fastigheten som efterbehandlas.

7.2.3 Företag

Om ett företag äger fastigheter som ska efterbehandlas och endast bedriver ekonomisk verksamhet anses företaget omfattas av begreppet företag utifrån den betydelse som avses i GBER även om verksamheten bedrivs på annan fastighet (se figur 6).

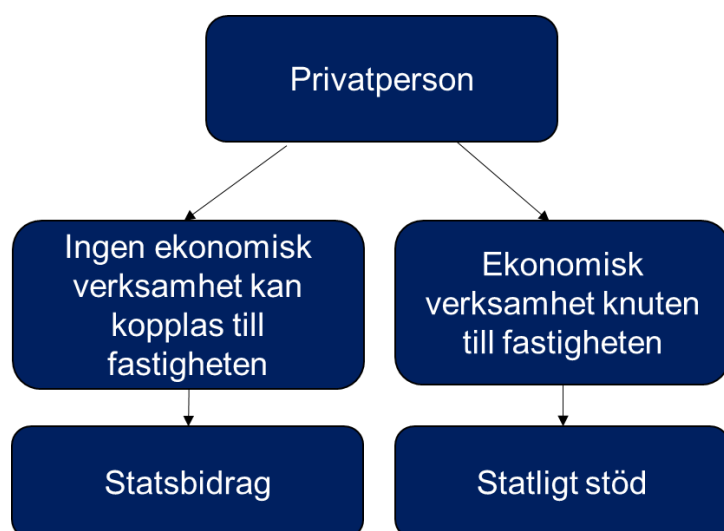
Figur 6. Naturvårdsverkets bedömning av företag som endast bedriver ekonomisk verksamhet och att de alltid omfattas av statligt stöd oavsett om den ekonomiska verksamheten bedrivs på fastigheten som efterbehandlas eller någon annanstans.

7.2.4 Privatpersoner

Privatpersoners ägande och verksamheter omfattas normalt inte av GBER frånsett i dessa fall:

- Enskild firma kan utgöra en ekonomisk verksamhet utifrån den betydelse som avses i GBER.
- Visst innehav av fastighet räknas som ekonomisk verksamhet, exempelvis skogsfastighet och lantbruk. Småhus är inte ekonomisk verksamhet såvida inte fastigheten finns upptagen i den ekonomiska verksamhetens tillgångar eller används i den ekonomiska verksamheten på något sätt.

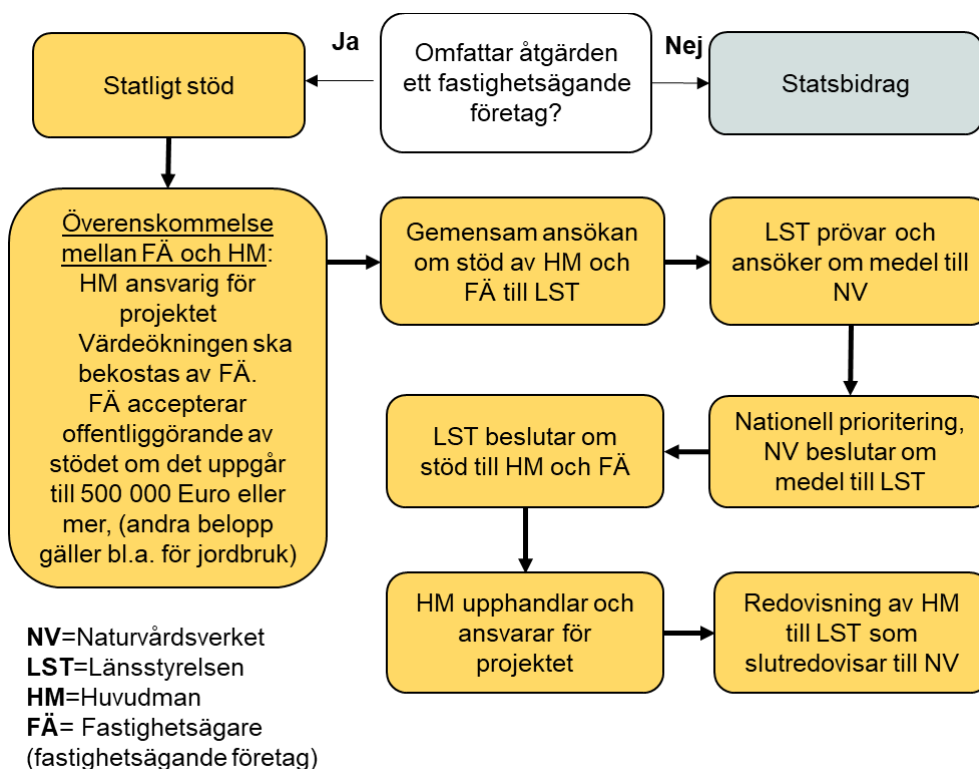
I fastighetsregistret framgår om fastigheten klassas som näringsfastighet. För att privatpersoners ägande av fastigheter ska omfattas av statligt stöd måste den aktuella fastighet som ska åtgärdas vara kopplad till ekonomisk verksamhet som privatpersonen ansvarar för (se figur 7).

Figur 7. Naturvårdsverkets bedömning av när privatpersoner kan utgöra fastighetsägande företag och efterbehandlingsåtgärder av fastigheter kan omfattas av statsbidrag respektive statligt stöd. Den ekonomiska verksamheten ska vara kopplad till fastigheten som efterbehandlas.

7.3 Roller samt ärendegång vid statligt stöd

Vid statligt stöd skiljer sig ärendegång samt Naturvårdsverkets och länsstyrelsens roller jämfört med vid statsbidrag. I figur 8 nedan beskrivs roller och ärendegången vid statligt stöd.

Figur 8. Beskrivning av ärendegången vid statligt stöd.

7.3.1 Huvudmannen och fastighetsägaren (fastighetsägande företag)

Huvudmannen behöver göra en bedömning av om åtgärden kan utgöra statligt stöd, men det prövas sedan i ärendet när ansökan lämnats in till beslutsfattande myndighet. Bedöms det vara statsbidrag tillämpas bestämmelserna i bidragsförordning och vad som framgår i övriga kapitel i kvalitetsmanualen.

Förutsättningar för ansökan om stöd

Bedöms projektet utgöra statligt stöd ska inte bara huvudmannen utan både huvudman och fastighetsägare av de fastigheter som ska efterbehandlas, gemensamt skriva under ansökan om statligt stöd till länsstyrelsen. Fastighetsägaren behöver acceptera att överlåta ansvaret för projektet till huvudmannen och att stödet utbetalas till huvudmannen. Vidare måste

fastighetsägaren medge att finansiera efterbehandlingen i den omfattning som utgör värdeökningen av fastigheten till följd av den statligt finansierade efterbehandlingen och att beloppet betalas till huvudmannen. Det är obligatoriskt att bedömningen av värdeökningen utförs av en oberoende och auktoriserad värderare med generell auktorisation. En skälighetsbedömning avseende hur stor del av värdeökningen som fastighetsägare ska stå för enligt 10 kap 9 § miljöbalken ska dock göras (se avsnitt 7.3.2 om Fastighetsvärdering och värdeökning vid statligt stöd). En förutsättning för att ge stöd är även att fastighetsägaren accepterar att information om stödet offentliggörs enligt bestämmelserna i EU:s statsstödsregler om värdeökningen överstiger ett visst belopp.

Huvudman och fastighetsägare ansvarar för att erforderligt underlag tas fram för ansökan. En ansvarsutredning ska också vara upprättad vid ansökan som visar om det finns någon som är ansvarig enligt 10 kap. miljöbalken för att bekosta delar av åtgärden (se avsnitt 5.2 om Bedömning av ansvar för utredningar och åtgärder samt bilaga 1. Vad som bör ingå i en ansvarsutredning vid ansökan om statlig finansiering). I första hand tas ansvarsutredningen fram av tillsynsmyndigheten för det förorenade området, oavsett om verksamheten som orsakat föroreningen är nedlagd eller inte. Vad det innebär att vara huvudman i övrigt beskrivs i avsnitt 4.3.

Överenskommelser vid ansökan om stöd

Vid ansökan om statligt stöd behöver ansökan göras och skrivas under gemensamt av huvudman och fastighetsägare. Fastighetsägaren behöver också tillåta att stödet utbetalas till huvudmannen och att huvudmannen ansvarar för projektet. För att stöd ska kunna betalas ut behöver det också vara säkerställt att fastighetsägare kommer att stå för värdeökningen av fastigheterna som sker med anledning av efterbehandlingen. Slutligen behöver fastighetsägaren även acceptera att information om stödet offentliggörs enligt bestämmelserna i EU:s statsstödsregler (se avsnitt 7.3.3. nedan om länsstyrelsens rapportering i TAM).

Överenskommelsen regleras skriftligt mellan huvudman och fastighetsägare. Antingen utformas ansökan så att det finns en skrivning om att fastighetsägaren, genom att underteckna ansökan, medger nedanstående eller så förankras det i avtal mellan huvudman och fastighetsägare. Detta måste oavsett finnas med och framgå:

- Underskrift av huvudman och samtliga berörda fastighetsägare.
- Att fastighetsägare överlåter ansvaret till huvudmannen för projektet och det stöd som utbetalas till efterbehandlingen.
- Att fastighetsägare kommer att finansiera efterbehandlingen med det belopp som motsvarar värdeökningen till följd av efterbehandlingen genom att betala huvudmannen.
- Att fastighetsägare accepterar stödets offentliggörande enligt artikel 9.1c i kommissionens förordning (EU) nr 651/2014.

I övrigt utformas ansökan i samråd med länsstyrelsen.

7.3.2 Fastighetsvärdering och värdeökning vid statligt stöd

Om ansökan avser statligt stöd ska värderingen och bedömningen av värdeökningen inför åtgärd alltid utföras av en av organisationen Samhällsbyggarna oberoende och auktoriserad fastighetsvärderare med generell auktorisation. Den dokumenterade värderingserfarenheten ska avse värdering inom samma ort eller region som det aktuella värderingsobjektet, dvs. den eller de förenade fastigheter som är föremål för en ansökan om statligt stöd. I andra hand godtas även motsvarande värderingserfarenhet inom delmarknader som har marknadsförutsättningar som är jämförbara med värderingsobjektets. Värderingsuppdraget ska genomföras med beaktande av god värderarsed och värderingsrapporten ska utformas enligt normal branschstandard med avseende på den aktuella typen av värderingsobjekt och värderingens syfte.

Huvudmannen ansvarar för detta såsom för övrigt underlag till ansökan. Bedömningsgrunder och slutsatser ska redovisas.

Bedömningen av värdeökningen ska innehålla följande information om respektive berörd fastighet:

1. Uppgift om fastighetsägare och eventuellt organisationsnummer.
2. Fastighetens marknadsvärde vid följande tidpunkter:
 - a. i anslutning till förvärvet, uppgift om köpeskilling. Om det har gått en längre tid sedan fastigheten förvärvades ska värderingen också inkludera en uppräknings med hänsyn till den allmänna inflationen.
 - b. innan åtgärd (dvs värdet såsom förenad fastighet, kostnaderna för åtgärd framgår av åtgärdsförberedelserna) samt
 - c. efter åtgärd (fastigheten värderas utifrån att de åtgärder som planeras genomförts och att föroreningsituationen därmed förändrats på fastigheten).
3. Bedömning av om fastigheten har köpts till reducerat pris på grund av föroreningen eller inte. För denna bedömning krävs en utförlig redogörelse som inkluderar en jämförelse med marknadsvärdet på liknande fastigheter i samma geografiska område vid tidpunkten för köpet, samt om och i så fall hur andra faktorer än föroreningen kan ha föranlett ett lägre inköpspris.
4. Redogörelse för eventuell värdeökning som uppstår på grund av åtgärden (dvs värdet före åtgärd jämfört med värdet efter åtgärd).

Med den oberoende värderingen som underlag bör huvudman och länsstyrelsen bedöma om det uppstår en värdeökning och, i förekommande fall, göra en bedömning av om fastighetsägaren kan förpliktas att svara för den värdeökning som åtgärderna medför i enlighet med 10 kap. 5 § miljöbalken. Denna bedömning sker på samma sätt som vid statsbidrag. Värderingsdokumentet ska bifogas ansökan.

7.3.3 Länsstyrelsens prövning om stöd mm

Länsstyrelsens roll vid statligt stöd skiljer sig från rollen vid statsbidrag. Vid statligt stöd har länsstyrelsen ett särskilt ansvar för granskning av ansökan och beslut. Länsstyrelsen ska bedöma om det finns förutsättningar för stöd.

Ansökan om stöd

Vad ansökan om statligt stöd till länsstyrelsen ska omfatta framgår av 18 § i stödförordningen, liksom vilka övriga uppgifter som länsstyrelsen behöver ha för sin granskning. I bilaga 3. Exempel på vad som kan ingå i en ansökan om statligt stöd till länsstyrelsen, finns ett exempel på vad en ansökan om statligt stöd till länsstyrelsen kan innehålla. Länsstyrelsen utformar slutligt vad en ansökan om statligt stöd ska innehålla.

Länsstyrelsens prövning av ansökan om stöd

Länsstyrelsen prövar ansökan om statligt stöd enligt stödförordningen. Det förutsätter bl.a. att fastighetsägare och huvudman gemensamt ansöker om stöd, att ansökan är fullständig och innehåller vad som anges i 18 § stödförordningen, samt att inga andra hinder finns för beslut och utbetalning. Länsstyrelsen prövning av ansökan om stöd omfattar bland annat bedömning av ansvaret för åtgärden och den risk som föroreningarna på aktuella fastigheter utgör. I länsstyrelsens prövning bör därutöver de kriterier som anges i förordningen och annan vägledning om vad Naturvårdsverket beaktar och prioriterar vid sin prövning, vara styrande om projektet ska kunna prioriteras för medel nationellt.

När länsstyrelsen bedömer att det finns förutsättningar för stöd ansöker de om medel till Naturvårdsverket.

Länsstyrelsens beslut om stöd samt värdeökningskostnaderna

Länsstyrelsen beslutar om stöd till fastighetsägare och huvudman och får förena beslutet med ytterligare villkor. Länsstyrelsen betalar ut stödet till den huvudman som ansvarar för att genomföra åtgärderna, i den takt som behövs för att genomföra dem. Fastighetsägare ska stå för värdeökningskostnaderna och betala dessa till huvudmannen, vilket ska vara förankrat genom dokumentation som styrker att huvudman och fastighetsägande företag har träffat en sådan överenskommelse (se avsnitt 7.3.1 ovan om Överenskommelser vid ansökan om stöd). I ett beslut om stöd ska länsstyrelsen upplysa om de uppgifter som framgår av 29 § stödförordningen.

Eftersom länsstyrelsen är beslutande om statligt stöd för efterbehandlingsåtgärden är det olämpligt att länsstyrelsen är huvudman i utredningsskedet, vilket ibland är fallet vid statsbidrag. Detta eftersom de kan försättas i en jävsituation.

Det kan också finnas tillfällen när länsstyrelsen ska besluta att inte betala ut stöd. Ett stöd ska inte ska betalas ut om det fastighetsägande företaget är föremål för betalningskrav på grund av ett beslut av Europeiska kommissionen som förklarar

ett stöd beviljat av en svensk stödgivare olagligt och oförenligt med den inre marknaden.

Övriga fall som kan vara aktuella där stöd helt eller delvis inte ska betalas ut:

1. det fastighetsägande företaget eller huvudmannen genom att ha lämnat oriktiga uppgifter eller på annat sätt orsakat att stödet har getts felaktigt eller med för högt belopp.
2. stödet av annan orsak har getts felaktigt eller med för högt belopp och det fastighetsägande företaget eller huvudmannen skäligen borde ha insett detta, eller
3. ett villkor för stödet inte har följts.

Situationerna som beskrivs i punkterna ovan kan troligen uppstå när det är ett åtgärdsprojekt som pågår under längre tid med flera utbetalningstillfällen och uppgifter framkommer under projektets gång som kan utgöra grund för beslut om att inte betala ut stöd. Länsstyrelsens beslut om att inte betala ut stöd kan överklagas. Det är också de enda beslut som går att överklaga enligt stödförordningen.

I stödförordningen framgår även när länsstyrelsen kan fatta beslut om återbetalning av stöd (se avsnitt 7.6 nedan om Återbetalning).

Länsstyrelsens rapportering i TAM

Då länsstyrelsen beslutar om statligt stöd är det också länsstyrelsen som ansvarar för den rapportering som anges i 46 § stödförordningen. Rapporteringen ska ske när stödet motsvarar 500 000 Euro eller mer och offentliggörandet inom EU sker enligt artikel 9.1 c i kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 och registreras i EU-databasen State Aid Transparency Award Module (TAM). Vid stöd till åtgärder av en fastighet som ägs av företag aktiva i jordbrukssektorer ska offentliggörandet göras vid 60 000 Euro och motsvarande för fiskeri- och vattenbrukssektorerna är 30 000 Euro (EUR-Lex - 02014R0651-20210801 - EN - EUR-Lex (europa.eu)). Stödets storlek motsvarar värdeökningen av fastigheten till följd av åtgärden. I TAM registreras bl.a. organisationsnummer eller eventuellt personnummer, stödmottagarens namn, typ av stödmottagare ("stora företag" eller "små och medelstora företag"), län där saneringen skett, sektor, registrerad bransch för företaget, datum för beviljandet av stödet och belopp för stödet (både i svenska kronor och Euro), stödets syfte och den beviljade myndighetens namn. Det finns en handledning från EU-kommissionen om hur små och medelstora företag definieras (<https://ec.europa.eu/docsroom/documents/42921/attachments/1/translations/sv/conditions/pdf>). Stora företag är till exempel våra stora industriföretag.

7.3.4 Naturvårdsverkets prövning av medel mm

Vid statligt stöd har Naturvårdsverket en mer övergripande roll och ett ansvar för granskning som är begränsat till länsstyrelsens ansökan om medel och

tillgängliggörande av medel. Huvudmannen och fastighetsägaren ansöker till länsstyrelsen om stöd och länsstyrelsen ansöker till Naturvårdsverket om medel.

Ansökan om medel

Vad ansökan om medel till Naturvårdsverket ska innehålla framgår av 21 § stödförordningen. Vad en ansökan om medel från länsstyrelsen behöver omfatta framgår av innehållet i bilaga 2. Vad som ska ingå i länsstyrelsens ansökan om medel för statligt stöd, vilket omfattar både vad som framgår av 21 § samt vad Naturvårdsverket i övrigt behöver för sin prövning av ansökan.

Naturvårdsverkets prövning av ansökan om medel

Vid beslut om medel prövar Naturvårdsverket länsstyrelsens ansökan enligt stödförordningen och som utgångspunkt utifrån prioriteringar enligt den nationella planen (Naturvårdsverket, 2020).

Vid statligt stöd granskar Naturvårdsverket inte val av åtgärd, bedömning av värdeökning eller ansvarsutredning. Om länsstyrelsen vill ha vägledning i fråga om åtgärd eller ansvarsutredning kan Naturvårdsverket ge stöd i specifika frågeställningar. Naturvårdsverket kan dock inte ge vägledning om hur bedömning ska göras i det enskilda fallet eller i frågor som rör fastighetsvärdering. I GBER artikel 45 framgår att bedömningen av värdeökningen ska göras av en oberoende expert, vilket får anses tillräckligt tillsammans med de kriterier som anges i avsnitt 7.3.2 ovan om Fastighetsvärdering och värdeökning vid statligt stöd.

Naturvårdsverkets beslut om medel

Naturvårdsverket fattar beslut om medel till stöd och länsstyrelsen fattar beslut om stöd till specifika objekt och åtgärder. I ett beslut om att bevilja medel ska Naturvårdsverket upplysa om det som framgår av 26 § stödförordningen. Naturvårdsverket beslutar om medel till länsstyrelsen och får förena beslutet med villkor.

7.4 Redovisning, uppföljning och tillsyn

Huvudmannen ska på begäran av länsstyrelsen lämna uppgifter om stödets användning, slutlig redovisning av genomförda åtgärder och specificerade skriftliga underlag som styrker de stödberättigande kostnaderna. Sex månader efter att en åtgärd har slutbesiktats ska länsstyrelsen inkomma med en slutredovisning till Naturvårdsverket. Vad slutredovisningen ska innehålla framgår av bilaga 6, Vad som ska ingå i en slutredovisning.

Ett fastighetsägende företag eller en huvudman som har tagit emot stöd ska på begäran lämna de uppgifter som länsstyrelsen eller Naturvårdsverket behöver för att utöva tillsyn eller följa upp och utvärdera stödet. Länsstyrelsens tillsyn omfattar

villkorsefterlevnaden och Naturvårdsverkets roll är att följa upp och utvärdera stödgivningen.

7.5 Vad som är stödberättigande

Stöd får inte ges till åtgärder som påbörjats innan Naturvårdsverket beslutat om medel och länsstyrelsen beslutat om stöd för aktuell åtgärd. En kostnad som annat offentligt stöd har getts för är inte stödberättigande.

7.5.1 Åtgärdsskedet

Endast åtgärdsskedet omfattas av stödförordningen. Vid stöd består det av den faktiska entreprenaden och uppföljande miljökontroll. Åtgärder av mark inför bostadsbyggande kommer att omfattas av bestämmelserna om statligt stöd. Åtgärdsförberedelser kommer normalt att omfattas av bidragsförordningen.

Bestämmelserna som nu finns om statsbidrag för återställningsåtgärder avseende natur- och kulturmiljövärden efter åtgärder i 2 § punkt 7 i bidragsförordningen omfattar inte åtgärder som är finansierade genom statligt stöd.

7.5.2 Statsbidrag för att ta fram ansökan och anlita fastighetsvärderare

Inför en ansökan om statligt stöd kan statsbidrag sökas för huvudmannens arbete med att ta fram ansökan om stöd samt för att anlita en oberoende auktoriserad värderare enligt 2 § punkt 4 och 5 i bidragsförordningen. Ansökan om statsbidrag för att anlita en fastighetsvärderare och för att ta fram ansökan sker således med stöd av bidragsförordningen och görs retroaktivt.

7.6 Återbetalning

Länsstyrelsen får besluta att ett statligt stöd som använts ska återbetalas av ett fastighetsägande företag om någon av punkterna i 40 § stödförordningen är aktuella. Om ett fastighetsägande företag är återbetalningsskyldigt, ska länsstyrelsen besluta att helt eller delvis kräva tillbaka stödet med ränta. Om Naturvårdsverket bedömer att en fastighetsägare ska betala tillbaka stödet ska Naturvårdsverket även upplysa länsstyrelsen om detta. Länsstyrelsens återbetalning av medel till Naturvårdsverket sker i enlighet med beslutsvillkor eller efter dialog med och enligt instruktion från länsstyrelsens kontaktperson på Naturvårdsverket.

När huvudmannen är en kommun kan länsstyrelsen kräva tillbaka ett utbetalat stöd om någon av punkterna i 42 § stödförordningen uppfylls.

Om det skulle uppstå en värdeökning efter en statligt finansierad efterbehandling som fastighetsägare inte bekostar, företräder Kammarkollegiet staten mot fastighetsägande företag i mark- och miljödomstolen. Kammarkollegiet ska i dessa fall samråda med Naturvårdsverket och länsstyrelsen. Eftersom värdeökningen ska vara bedömd innan utbetalningen av stöd bör denna situation inte uppkomma särskilt ofta.

7.7 Statsbidrag och statligt stöd vid samma förorenade område

Ibland omfattar ett förorenat område flera olika fastigheter med flera olika fastighetsägare och verksamheter. Det kan innebära att vissa fastighetsägare betraktas som företag. Åtgärdsansökan för dessa fastigheter behöver därför sökas enligt stödförordningen medan övriga fastigheter omfattas av statsbidrag och åtgärden söks enligt bidragsförordningen (se kap. 6, Ansökan om statsbidrag).

Vid en ansökan om statligt stöd behöver fastighetsägare vara medsökande tillsammans med huvudmannen. Vill inte alla fastighetsägare delta, bekosta värdeökningen eller acceptera förutsättningarna för stödet som nämns i avsnitt 7.3.1. ovan om Överenskommelser vid ansökan om stöd, får huvudman och länsstyrelse överväga om en åtgärd av övriga fastigheter ändå kan innebära tillräcklig riskreduktion eller om ingen åtgärd bör vidtas.

Två olika ansökningar behövs i dessa ärenden med olika ansökningsförfarande då Naturvårdsverket är beslutande om statsbidrag och medel medan länsstyrelsen är beslutande om statligt stöd. Det är en fördel om åtgärden av de fastigheter som omfattas av statligt stöd kan göras samtidigt och i samma entreprenad som åtgärden av de fastigheter som omfattas av statsbidrag. Det kan vara komplicerat och är kanske inte alltid möjligt och då får det accepteras att åtgärderna görs i olika entreprenad och att bland annat kostnaderna blir högre.

7.8 Planlagd mark motsvarande industriändamål och andra verksamheter

En fastighet som planlagts för industriändamål (mindre känslig markanvändning) och andra ekonomiska verksamheter omfattas som utgångspunkt av stödförordningen, oavsett om marken utnyttjas för detta eller inte.

7.9 Övergångsbestämmelser

I bidragsförordningen finns övergångsbestämmelser som anger att äldre föreskrifter gäller för ärenden där beslut om åtgärdsbidrag har fattats före ikraftträdandet. Det tolkar Naturvårdsverket som att det omfattar alla typer av åtgärder där Naturvårdsverket fattat beslut om åtgärden enligt bidragsförordningen innan stödförordningen trätt i kraft. Det omfattar även åtgärder av mark inför bostadsbyggande samt nya beslut i en ny etapp och liknande i samma ärende.

8 Statlig finansiering vid begränsat ansvar

I detta kapitel beskrivs statlig finansiering där ansvarig part och staten tillsammans finansierar varsin begränsad del.

8.1 När begränsad finansiering kan bli aktuellt

I efterbehandlingsprojekt strävar man efter att hitta det åtgärdsalternativ som är miljömässigt motiverat, ekonomiskt rimligt och tekniskt genomförbart. Tillsynsmyndigheten ska enligt 10 kap. miljöbalken göra en skälighetsbedömning, vilket innebär att ansvaret i många fall jämkas. Det innebär i sin tur att den ansvarige verksamhetsutövaren eller fastighetsägaren inte kan åläggas att stå för hela den miljömässigt motiverade efterbehandlingsåtgärden. En utförligare vägledning om de regler och den praxis som gäller vid utredningen av efterbehandlingsansvar finns i Naturvårdsverkets rapport 6501 (Naturvårdsverket, 2012).

Den statliga finansieringen kan skjuta till resterande del av kostnaderna för vilka det inte går att utkräva ett ansvar, under förutsättning att det finns ett avtal, ett lagakraftvunnet beslut eller en lagakraftvunnen dom som anger ett begränsat ansvar för:

- Verksamhetsutövare enligt 10 kap. 2 § miljöbalken.
- Fastighetsägare enligt 10 kap. 3 och 9 §§ miljöbalken.

Ytterligare en grundförutsättning för statlig begränsad finansiering är att området bedöms nationellt prioriterat. Möjligheterna till statlig begränsad finansiering gäller oavsett hur stor andel de efterbehandlingsansvariga ska stå för.

8.2 Val av tillvägagångssätt

Efter att ha upprättat en ansvarsutredning är det tillsynsmyndighetens uppgift att få den ansvarige att utföra eller bekosta sin del av åtgärderna. Det verktyg som i första hand står till buds enligt miljöbalken är att utfärda ett föreläggande enligt 26 kap. 9 § miljöbalken. Ett föreläggande från tillsynsmyndigheten innebär inte per automatik att parterna är oense då det ofta pågår en dialog med enighet mellan parterna innan ett beslut om efterbehandling fattas.

En överenskommelse kan befästas antingen i ett föreläggande eller i ett avtal. Om tillsynsmyndigheten bedömer att det är lämpligt i det enskilda fallet kan den istället

försöka träffa en överenskommelse i form av ett avtal med den ansvarige parten. Grund för en överenskommelse i avtal mellan tillsynsmyndigheten och den ansvarige får anses finnas i 26 kap. 1 § miljöbalken. Där framgår att tillsynsmyndigheten genom rådgivning, information och liknande verksamhet ska skapa förutsättningar för att balkens ändamål ska kunna tillgodoses. Att i samförstånd försöka hitta en lösning ger parterna större möjlighet att påverka utgången, än vid exempelvis ett domstolsutslag i högre instans. Det är dock viktigt att parterna inte lägger ner onödig tid på diskussioner, om förutsättningarna för att komma överens saknas.

Utrymmet att diskutera och komma överens om efterbehandlingsansvaret mellan den enskilde och tillsynsmyndigheten, till följd av ansvarsosäkerheter, är mycket begränsat då det föreligger ett offentligt ansvar. Det förhandlingsutrymme som kan finnas motsvarar de insatser i form av personal, utrustning och liknande som kan värderas ekonomiskt och som delansvariga själva kan gå in med i efterbehandlingsprojektet. Det finns således ett utrymme för diskussion och förhandling i fråga om hur ansvaret uppfylls i form av det faktiska utförandet.

Oavsett om dialogen resulterar i ett föreläggande eller ett avtal bör tillsynsmyndigheten och den ansvarige ha ett samtal kring den miljömässigt motiverade åtgärden och fördelningen av kostnaderna. Genom dialog kan hela den miljömässigt motiverade åtgärden bli av och ekonomiska samordningsvinster uppstå till exempel tack vare gemensam projektorganisation.

Överenskommelser bör endast träffas med solventa bolag som har möjlighet att genomföra och slutföra den lösning man kommer överens om. Observera att det inte är möjligt att bevilja ansvariga verksamhetsutövare eller fastighetsägare avbetalningsplan. En avbetalningsplan i en statligt finansierad åtgärd skulle innebära att staten förskotterar den del av kostnaderna som den enskilde ska betala. I princip blir det då fråga om utlåning av statliga medel, vilket inte är tillåtet utan regeringens medgivande.

Vid val av tillvägagångssätt ska myndigheten beakta vad som framgår av 26 kap. 9 § miljöbalken om att inte vidta mer ingripande åtgärder än vad som är nödvändigt i det enskilda fallet. I bedömningen kan exempelvis faktorer som hur brådskande åtgärden är, risken för miljö och hälsa samt den enskildes möjlighet att påverka projektet.

8.3 Miljömässigt motiverad åtgärd och ansvarsfrågan

För bedömning om objektet kan vara aktuellt för statlig finansiering så beaktar länsstyrelsen grundförutsättningarna och urvalskriterierna i den nationella planen för avhjälpande av föroreningskador (Naturvårdsverket, 2020). Det ekonomiska utrymmet på anslaget framgår av de kvartalsvisa uppdateringarna av den nationella

planens arbetsplan, som finns på Naturvårdsverkets webbsida om nationell plan för avhjälpande av föroreningskador på www.naturvardsverket.se.

Under projektets huvudstudieskede bör ansvarig, tillsynsmyndighet och länsstyrelsen ha en dialog om de miljömässigt motiverade åtgärderna utifrån en riskvärdering och ha klarlagt den ansvariges procentuella del av kostnaderna. Dialog mellan länsstyrelsen och Naturvårdsverket om den miljömässigt motiverade åtgärden förs med fördel i detta skede.

Sannolikt är storleken på den ansvariges del av kostnaderna inte klarlagd förrän en komplett huvudstudie föreligger och en mer korrekt kostnadsuppskattning av efterbehandlingsåtgärderna kan göras. Om området inte är färdigundersökt är det inledningsvis tillräckligt om ansvarets storlek anges i allmänna termer, som till exempel "till större delen", "mindre än hälften" och "endast till en mindre del". Som tidigare nämnts finansierar inte statliga medel inledande undersöknings- och utredningsåtgärder om det finns en ansvarig verksamhetsutövare, utifrån rådande praxis. Den ansvarige får dock tillgodoräkna sig kostnader för tidigare utförda utredningar och undersökningar under förutsättning att de är aktuella och kan användas i projektet. Kostnader för juridiskt stöd ingår däremot inte i de kostnader som kan tillgodoräknas.

Om kommunen är tillsynsmyndighet bör även länsstyrelsen medverka i dialogen, som representant för den statliga finansieringen. Naturvårdsverket deltar inte i dialogen med den efterbehandlingsansvarige. Naturvårdsverkets ställningstagande i ansvarsfrågan kommer formellt i samband med att ett beslut om finansiering fattas, då den slutgiltiga ansvarsutredningen ingår som underlag i ansökan.

8.4 Avtal

När parterna är eniga finns möjlighet att bekräfta överenskommelsen i ett civilrättsligt avtal. Exempel på frågor av civilrättslig karaktär som behöver regleras i avtalet berör ekonomi, genomförande, huvudmannskap och tidsplaner.

Det offentlighetsrättsliga ansvaret enligt miljöbalken för exempelvis uppföljning eller krav på ytterligare åtgärder kan aldrig avtalas bort. Det bör därför framgå tydligt av avtalstexten att parterna utgår från den bedömning som görs i dagsläget utifrån rådande kunskapsläge och motsvarar det ansvar som bedömts kunna fastställas enligt 10 kap. miljöbalken.

I avtalet bör det anges en procentsats samt ett beräknat belopp med avseende på efterbehandlingsåtgärden som den/de ansvariga ska stå för. Avtalet bör formuleras på så sätt att tillsynsmyndigheten inte begränsas i framtida krav om exempelvis nya föroreningar upptäcks eller andra avvikelser uppstår.

Det är lämpligt att fatta ett myndighetsbeslut som hänvisar till avtalet eller innehållet i det. I beslutet kan också anges att det för närvarande inte föreligger någon ytterligare tillsynsåtgärd från myndighetens sida. Förslag på avtalsutformning och tillhörande myndighetsbeslut finns i Naturvårdsverkets rapport 5490, Delfinansiering av efterbehandlingsprojekt genom avtal/överenskommelse (Naturvårdsverket, 2006). Där finns också ytterligare vägledning kring delfinansiering genom överenskommelse och avtal. I de fall skrivningarna i rapport 5490 och kvalitetsmanualen inte stämmer överens är det kvalitetsmanualen som gäller för vägledning.

8.5 Föreläggande

Ärendegången inför ett föreläggande överensstämmer i många delar med hur projektet hanteras via avtal när parterna är överens. I de fall parterna inte kan komma överens blir föreläggandet däremot föremål för ett överklagande.

Ett föreläggande bör ange vilka bestämmelser tillsynsmyndigheten grundar beslutet på och vara riktat mot en viss angiven fysisk eller juridisk person (adressat). Det måste vara så preciserat att adressaten inte behöver tveka om vad det är denne ska göra. Den ansvarige får enligt 10 kap. 4 § miljöbalken föreläggas att utföra vissa åtgärder alternativt bekosta en del av de åtgärder som bedöms vara miljömässigt motiverade att utföra.

Se även Naturvårdsverkets Handbok om operativ tillsyn 2001:4 för information om vad ett föreläggande bör innehålla.

8.6 Huvudmannaskap vid statlig begränsad finansiering

EU:s statsstödsregler innebär ett principiellt förbud mot statligt stöd som gynnar vissa företag och snedvrider konkurrensen mellan medlemsländer. Kommunala bolag, fastighetsägare och ansvariga verksamhetsutövare (andra än kommuner och statliga myndigheter) kan därför inte agera huvudman i statligt finansierade projekt. En kommun eller exempelvis SGU måste därför gå in som huvudman i dessa projekt, som i sin helhet upphandlas enligt lagen om offentlig upphandling (2016:1145), LOU.

Utgångspunkten för ett projekt är att det endast bör finnas en huvudman. När ansvarigas del kan avgränsas till ett delområde, en avgränsad entreprenad, eller dylikt i ett projekt kan det vara möjligt att driva projektet med flera huvudmän med ansvar för var sin del. I praktiken blir det då en huvudman för den statligt finansierade delen av åtgärden som upphandlas enligt LOU och en eller flera huvudmän för de delar där det finns ansvariga. Om det finns flera delansvariga i ett projekt med begränsad finansiering är det lämpligt att ett avtal upprättas mellan de

delansvariga, länsstyrelsen (som finansiär till en begränsad del) och den huvudman som är utsedd. I avtalet kan arbetsuppgifter, förhållningssätt vid fördyringar, m.m. regleras.

8.7 Förslag till arbetsprocess inför åtgärd

1. Länsstyrelsen beaktar grundförutsättningarna och urvalskriterierna i den nationella planen (Naturvårdsverket, 2020) för bedömning om objektet kan vara aktuellt för statlig finansiering.
2. Tillsynsmyndigheten upprättar en ansvarsutredning. Länsstyrelsen kan kontakta Naturvårdsverket för vägledning om ansvarsfrågor om det behövs i komplicerade fall.
3. Huvudmannen, tillsynsmyndigheten och länsstyrelsen bör samråda om de miljömässigt motiverade åtgärderna utifrån en riskvärdering. Vid behov kan länsstyrelsen kontakta Naturvårdsverket för vägledning.
4. När ansvaret är utrett och när de miljömässigt motiverade åtgärderna identifierats kan huvudmannen, tillsynsmyndigheten, länsstyrelsen och den eller de ansvariga försöka nå en överenskommelse om åtgärder och när överenskommelse är möjligt förankras det i ett avtal. Sedan är det lämpligt att meddela ett föreläggande med hänvisning till avtalet.
5. När förutsättningar för en överenskommelse saknas finns i stället möjlighet för tillsynsmyndigheten att meddela föreläggande med direkta krav.
6. Utgångspunkten är att föreläggandet vinner laga kraft innan statlig finansiering blir aktuell. I samband med ansökan ska de förelägganden eller avtal som beslutats i ärendet bifogas.
7. Huvudmannen ansöker om statlig finansiering och projektet upphandlas enligt LOU i sin helhet. I det fall det finns fler huvudmän och där åtgärden kan delas upp i separata delar, handlas de delar som finansieras av statliga medel enligt LOU. I samband med ansökan ska de förelägganden eller avtal som beslutats i ärendet bifogas.

9 Åtgärd av mark inför bostadsbyggande

Det här kapitlet beskriver förutsättningarna för statlig finansiering av efterbehandlingsåtgärder av mark inför bostadsbyggande. Mer om hur Naturvårdsverket arbetar med prioritering av statligt finansierade åtgärdsprojekt återfinns i avsnitt 4.2 Urvalskriterier för statsbidrag till avhjälpande av föroreningskador inför bostadsbyggande, i Naturvårdsverkets nationella plan för avhjälpande av föroreningskador (Naturvårdsverket, 2020).

9.1 Allmän information och bakgrund

Regeringen beslutade 2015 att utöka det statliga stödet för sanering av förorenad mark. Från och med 2016 får en del av anslag 1:4 användas specifikt till efterbehandling av förorenad mark för att möjliggöra bostadsbyggande. Syftet är att underlätta bostadsbyggandet på förorenade områden och bidra till ökat bostadsbyggande. Anslaget ska användas för efterbehandling av förorenad mark och omfattar således inte själva bostadsuppförandet eller annan infrastruktur.

Sedan stödförordningen trädde i kraft i mars 2022 kommer endast denna förordning vara tillämplig för statlig finansiering i åtgärdsskedet, med länsstyrelsen som beslutande myndighet.

Vad gäller utredning omfattar den del som avser finansiering för bostadsbyggande begränsad finansiering av utredning. Möjligheterna till finansiering är begränsade till ansvarsutredning i undantagsfall (bidragsförordningen 2 § 2) och åtgärdsförberedande utredningar i (bidragsförordningen 2 § 6 a). Det förutsätts att de utredningar som behövs för att översiktligt bedöma vilka efterbehandlingsåtgärder och efterbehandlingskostnader som det kan handla om är utförda i och med planarbetet. Då detta är en finansieringsmöjlighet som är avsedd för faktiska åtgärder skall det finnas en färdig huvudstudie. Den riskvärdering som ska ingå i huvudstudien bedöms dock inte behöva vara lika omfattande för statlig finansiering för åtgärd av förorenad mark inför bostadsbyggande som för den ursprungliga delen av anslaget, då val av åtgärdsmetod i realiteten är begränsad.

Användningen av den statliga finansieringen för åtgärd av mark inför bostadsbyggande styrs i huvudsak av stödförordningen och miljöbalken. Man behöver dock beakta och förhålla sig till annan lagstiftning däribland plan- och bygglagen (2010:900). Vidare behöver en exploatör som vill bebygga ett område som är förorenat säkerställa att marken kan användas för ändamålet.

Vid ansökan om statsbidrag för åtgärdsförberedelser eller för medel för åtgärd av mark inför bostadsbyggande, ska en bedömning av fastighetens värdeökning göras

med avseende på den markanvändning som den statligt finansierade delen av efterbehandlingen avser (se avsnitt 6.4.2). Bilaga A ska även fyllas i. Bilagan finns på Naturvårdsverkets webbsida som ett pdf-dokument som går att fylla i (se webbsidan Kvalitetsmanualen - Att söka statlig finansiering på www.naturvardsverket.se).

Den statliga finansieringen omfattar endast nybyggnation av bostäder och således inte renovering, omvandling av befintliga byggnader för bostadsändamål eller liknande.

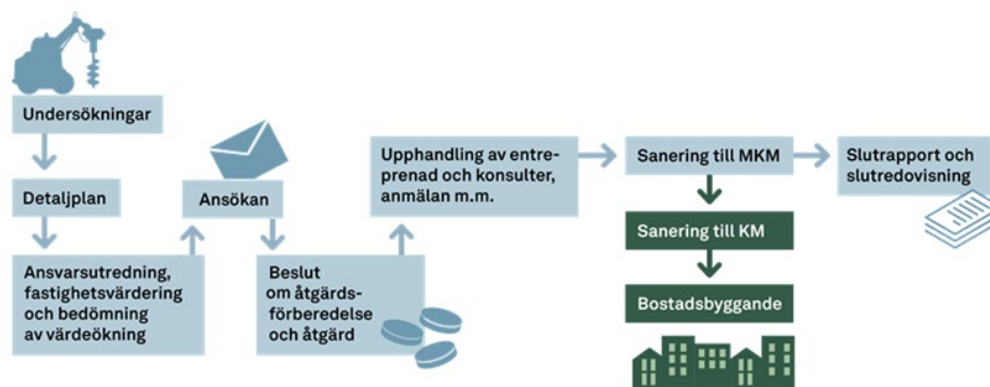
Naturvårdsverket avslutar ärendet när efterbehandlingsåtgärden slutredovisats av länsstyrelsen och godkänts av Naturvårdsverket. Naturvårdsverket kan komma att följa upp utfallet och antalet bostäder av den efterföljande exploateringen.

9.2 Mindre känslig markanvändning

Genom att den statliga finansieringen från och med januari 2021 begränsas till att endast åtgärda marken till en nivå som motsvarar mindre känslig markanvändning aktualiseras inte frågan om värdeökningen som kommer av byggrätterna. Någon lönsamhetsberäkning för planerade byggrätter behöver således inte bifogas ansökningshandlingarna som den ansökan om statligt stöd som lämnas till länsstyrelsen.

När beslut fattats på kommunen om att påbörja detaljplanearbete för bostadsändamål kan statlig finansiering sökas för åtgärden. Det statliga stödet kan komma att täcka hela eller delar av efterbehandlingskostnaderna i projektet.

Statlig finansiering för åtgärd av förorenad mark inför bostadsbyggande är ett uttalat åtgärdsstöd som kan lämnas för att återställa förorenad mark. Mätbara åtgärdsåtgärder anpassas till en oförändrad markanvändning, sannolikt utifrån scenariot för mindre känslig markanvändning. Även annan markanvändning kan vara aktuell på platsen och beaktas då. Kostnaden för förädlingen av marken, så att nybyggnation av bostäder möjliggörs, får bäras av exploatören.

Figur 9. Generell och teoretisk processbeskrivning. En del steg kan ske parallellt. Fastighetsvärderingen och bedömningen av värdeökningen görs av auktoriserad fastighetsvärderare med generell auktorisation (se avsnitt 6.4.2 om fastighetsvärdering).

Oftast behöver platsspecifika riktvärden tas fram som ett led i bedömning av de faktiska riskerna utifrån förutsättningarna på den enskilda platsen. Läs mer om riskbedömning i Naturvårdsverkets rapport nr 5977 Riskbedömning av förorenade områden - En vägledning från förenklad till fördjupad riskbedömning och rapport nr 5976 Riktvärden för förorenad mark – Modellbeskrivning och vägledning (www.naturvardsverket.se).

Uppgifter om eventuellt verksamhetsutövar- eller fastighetsägaransvar enligt Miljöbalken lämnas i bilaga A på raderna A15 och A16.

Uppgifter om värdeökning enligt miljöbalken lämnas i bilaga A på rad A17.

9.3 Grundkriterier

Följande grundkriterier måste uppfyllas för att det ska kunna bli aktuellt att bifalla en ansökan om statlig finansiering för åtgärd av mark inför bostadsbyggande:

Det måste finnas ett behov av bostäder:

- Har området för planerad bebyggelse befolkningstillväxt och bostadsbrist?
- Annars brist på bostäder?

Sökanden ska dels göra en självständig bedömning och dels kan referenser hämtas från SCB:s statistik om befolkning/mängd/-tillväxt och Boverkets Bostadsmarknadsenkät. Underlaget finns på SCB:s respektive Boverkets webbplatser.

Uppgift om behovet av nya bostäder lämnas i bilaga A på rad A13.

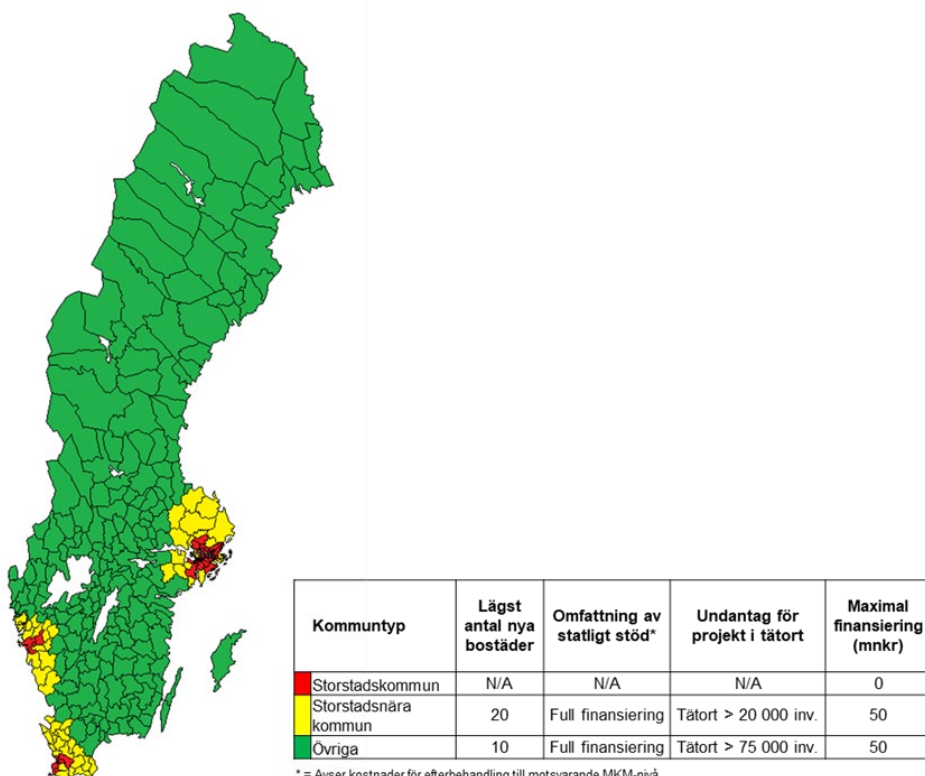
- Värdeökningen ska vara bedömd.
- Kommunen ska som minst ha beslutat om att påbörja detaljplaneläggning för bostadsändamål. Detta gäller även när markanvisning tillämpas.

Uppgifter om detaljplan lämnas i bilaga A på raderna A9 och A10.

- Det ska finnas en huvudman för efterbehandlingsåtgärden.
- Ansvarsutredningen – Den beslutande myndigheten ska instämma i den bedömning som gjorts av ansvarsfrågan.
- Området ska vara förorenat och tillhöra riskklass 1–3 eller motsvarande.
- Det ska finnas en realistisk tids- och kostnadsplan för respektive år som åtgärdsförberedelser, sanering och bostadsbyggande beräknas pågå.

Uppgifter om exploateringen lämnas i bilaga A på rad A11.

För att kunna ansöka om denna statliga finansiering ska objektet ligga utanför storstadskommun. Inom storstadsnära kommuner kan finansiering även sökas för objekt i tätorter om de har en befolkningssmängd mindre än 20 000. I övriga landet kan finansiering sökas för objekt i tätort med en befolkningssmängd mindre än 75 000 (se figur 10 nedan). Exploateringen ska ge upphov till minst 20 nya bostäder i storstadsnära kommuner och 10 nya bostäder för övriga kommuner (se figur 10 nedan samt bilaga 7).

Figur 10. Kommuntypindelning med utgångspunkt i FA-regioner och kommunindelning från Tillväxtanalys.

9.4 Indelning i kommuntyper

För att säkerställa att den statliga finansieringen främst fördelas till de projekt som är i störst behov av denna finansiering, dvs projekt i mindre tätorter och i glesbygd. Naturvårdsverkets vägledning syftar till att fästa stor vikt vid vilken typ av kommun som ansökan avser. Indelningen i olika kommuntyper har skett med utgångspunkt i funktionella analysregionerna (FA-regionerna) som tagits fram av Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (www.tillvaxtanalys.se) samt indelning i kommuntyper avseende storstadskommuner (Tillväxtanalys, 2014). Indelningen i FA-regioner tillämpas av Boverket som ett underlag för investeringsstödet för hyresbostäder och bostäder för studerande. Naturvårdsverket har förenklat indelningen i FA-regioner till att endast omfatta storstadsregioner respektive övriga landet, samt kompletterat med avgränsning för storstadskommuner inom storstadsregionerna.

Det är stora skillnader i lönsamhet i exploateringsprojekt mellan Sveriges olika kommuner och tätorter. Till största delen kommer detta av bygrätternas värde som i storstadskommunerna är många gånger högre än vad de är i glesbygd. Kommuner i kategorin storstadskommuner kommer inte att kunna erhålla något statligt stöd då det i dessa kommuner därför finns bättre kostnadstäckning för efterbehandlingsåtgärder. I kommuner som inte tillhör storstadskommunerna men som ligger inom storstadsregionerna, finns fortfarande potential för kostnadstäckning för efterbehandlingsåtgärder. Dock kan behovet av statlig finansiering vara större i tätorter med en befolkningssmängd mindre än 20 000 i dessa kommuner, varför statligt stöd kan sökas. Tätorter i övriga landet med en befolkningssmängd mindre än 75 000 bedöms generellt ha sämre kostnadstäckning för efterbehandlingsåtgärder och statligt stöd kan därför sökas. Indelningen av tätorter sker utifrån SCB:s definition av statistisk tätort och innebär sammanhängande bebyggelse med minst 200 invånare. Tabell med tätorter och befolkningssmängd framgår i tabellen Statistiska tätorter; befolkning, landareal och befolkningstäthet 2018 (2019-10-24): https://www.scb.se/contentassets/2ae651f3169142a7a5812c0aaa4a6070/mi0810_2018a01_tatorter2018_bef_arealer_200827.xlsx. Vid behov av ytterligare geografisk avgränsning finns nedladdningsbara GIS-skikt på SCB:s öppna data för tätorter (www.scb.se).

Indelning av Sveriges kommuner efter kommuntyp finns sammanställd i bilaga 7.

Uppgift om vilken kommuntyp som ansökan avser lämnas i bilaga A på rad A5.

9.5 Prioriteringsgrunder

Vid prioritering av projekt för åtgärd av mark inför bostadsbyggande via det statliga 1:4-anslaget så är, förutom föroreningssituationen, antalet nya bostäder som ska uppföras på området betydelsefullt. Hur nära förestående ett antagande av

detaljplan för bostadsändamål är kommer också att tillmätas betydelse för om projekt som saneras inför bostadsbyggande går att genomföra. Det är därmed också en viktig faktor vid prioriteringen för finansiering. I den nationella planen (Naturvårdsverket, 2020) anges hur prioriteringen genomförs på nationell nivå. Kriterierna omfattar anslaget för efterbehandling av förorenade områden.

Kortfattad och sammanvägd bedömning av kriterier specifikt för statlig finansiering till åtgärder av förorenad mark inför bostadsbyggande:

- Ju fler bostäder desto mer prioriterat för finansiering.
- Ju större risk ett område utgör, för människors hälsa eller miljön, desto mer prioriterat för finansiering.
- Om detaljplan inte vunnit laga kraft är de objekt med bäst förutsättningar för att detaljplanen ska antas de som prioriteras.
- När ovanstående urval gjorts följer samma urvalsprinciper enligt nationella planen som för den ursprungliga delen av anslaget.

9.6 Tak för den statliga finansieringen

För att inte ett enskilt projekt ska ta alltför stor del av Naturvårdsverkets 1:4-anslag i anspråk, har en övre gräns för den statliga finansieringen på 50 miljoner kronor per projekt och detaljplaneområde införts. Enligt Naturvårdsverkets erfarenhet av projekt vid åtgärd av förorenad mark inför bostadsbyggande, är belopp över denna gräns även mindre vanligt förekommande.

9.7 Aktörer och ansvarsfördelning

Huvudmannen och byggherren har båda en viktig roll i exploateringsprojekt som ska efterbehandlas och bebyggas. Ansvar för utförandet fördelas mellan huvudmannen för den del av projektet som finansieras av det statliga stödet respektive byggherren som ansvarar för den övriga delen av projektet som finansieras på annat sätt (se även avsnitt om huvudman i avsnitt 4.3).

9.8 Återbetalning av statlig finansiering

Om det sker förändringar av projektet som inte är av ringa betydelse, under arbetet med projektets genomförande kan det utgöra skäl för återbetalning, beroende på hur stor avvikelser är och orsaken till denna. Likaså om bebyggelse inte uppförs i enlighet med vad sökanden har angett i ansökan eller om andra villkor inte uppfylls. Genom att huvudmannen för en dialog om eventuella avvikelser gentemot ansökan med beslutande myndighet, under projektets gång kan krav på återbetalning av det statliga stödet ofta undvikas. Mer information om återbetalning finns tillgänglig i avsnitt 7.6. Naturvårdsverket avslutar ärendet när själva saneringsåtgärden är utförd och länsstyrelsens slutredovisning har godkänts.

10 Sökvägar till styrande och vägledande dokument samt referenser

10.1 Styrande och vägledande dokument

Dokument	Sökväg
Miljöbalken	www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/miljobalk-1998808_sfs-1998-808
Naturvårdsverkets instruktion	www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2012989-med-instruktion-for_sfs-2012-989
Naturvårdsverkets regleringsbrev	www.esv.se/statsliggaren/
Förordning (SFS 2022:98) om statligt stöd till åtgärder för efterbehandling av föroreningskador ("stödförordningen")	https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-202298-om-statligt-stod-till_sfs-2022-98
Förordning (SFS 2004:100) om statsbidrag för avhjälpande av föroreningskador ("bidragsförordningen")	https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2004100-om-avhjalpande-av_sfs-2004-100
Branschlistan	Inventering av förorenade områden (naturvardsverket.se)
Nationell plan för avhjälpande av föroreningskador	Se webbsidan för nationella planen på www.naturvardsverket.se

10.2 Naturvårdsverkets rapporter om avhjälpande och efterbehandling

Dokument	Sökväg
Lista med länkar till Naturvårdsverkets vägledningar för förorenade områden	Förorenade områden (naturvardsverket.se)
Naturvårdsverkets kunskapsprogram Hållbar sanering (2006–2009)	Kunskapsprogrammet Hållbar sanering (naturvardsverket.se)

10.3 Ansökan om statlig finansiering

Dokument	Sökväg
Ansökan om statsbidrag för utredningar	Aktuella instruktioner skickas ut till länsstyrelserna årligen inför sommaren. Ansökan görs 15 oktober och 15 februari
Ansökan om medel för statligt stöd	Se bilaga 2
Ansökan om statligt stöd för efterbehandlingsåtgärder	Se bilaga 3
Ansökan om statsbidrag till åtgärdsförberedelser och åtgärder	Se bilaga 4
Bilaga A, Ansökningsformulär (bifogas med ansökan om åtgärd av mark inför bostadsbyggande)	se webbsidan för kvalitetsmanualen på www.naturvardsverket.se

10.4 Länsstyrelsernas regionala webbsidor för förorenade områden

Produkt	Sökväg
Regionala webbsidorna för förorenade områden	Se avsnitt 6.3.2
Prioriteringslista	Listan tas ut via EBH-stödets verktyg för prioriteringslistan
Exempel	https://www.lansstyrelsen.se/kalmar/miljo-och-vatten/fororenade-omraden.html

10.5 Länsstyrelsens projektredovisning till Naturvårdsverket

Dokument	Sökväg
Ekonomisk redovisning av utredningar, åtgärder och tillsynsprojekt	Instruktion och uppdaterad Excelmall för den årliga ekonomiska redovisningen den 31 januari skickas ut till länsstyrelsen årligen för kommande år, under april. Länsstyrelsen lämnar även en prognos av medelsförbrukning i åtgärdsprojekt till Naturvårdsverket den 31 augusti och prognos för utredningsprojekt den 15 oktober i samband med ansökan om statsbidrag för utredningar.
Statusredovisning avslutade utredningsobjekt	Länsstyrelsen uppdaterar i EBH-stödet i samband med att utredningar färdigställts. Om ett utredningsprojekt (huvudstudie) inte drivs vidare till åtgärd ska det skriftligen redovisas till Naturvårdsverket i samband med att utredningen färdigställs. Se även avsnitt 6.3.4.
Statusredovisning avslutade åtgärdsobjekt	Länsstyrelsen uppdaterar i EBH-stödet i samband med slutredovisning av objektet.

10.6 Redovisning av utredning som ej går vidare till åtgärd

Hänvisning	Sökväg
Ekonomisk slutredovisning	Se avsnitt 6.3.4
Motivering	Se avsnitt 6.3.4

10.7 Slutrapportering (från huvudmannen) av åtgärdsobjektet

Instruktion	Sökväg
Instruktion för slutrapport, som huvudmannen använder	Se bilaga 5
Nyckeltal för miljö respektive ekonomi	se webbsidan för kvalitetsmanualen på www.naturvardsverket.se

10.8 Slutredovisning (från länsstyrelsen) av åtgärdsobjektet

Instruktion	Sökväg
Instruktion slutredovisning, som länsstyrelsen använder	Se bilaga 6
Nyckeltal för miljö respektive ekonomi	se webbsidan för kvalitetsmanualen på www.naturvardsverket.se

10.9 Övrigt

Hänvisning	Sökväg
AMP-guiden	AMP-Guiden Byggföretagen (byggforetagen.se)
Frågor och svar om åtgärd av mark inför bostadsbyggande	se webbsidan för kvalitetsmanualen på www.naturvardsverket.se
Upphandling	www.konkurrensverket.se
AU-tomaten, ett interaktivt verktyg för att utreda ansvar för förorenade områden	https://www.ebhportalen.se/juridik-ansvar/automaten-start/

11 Referenser

ABK 09. Allmänna Bestämmelser för konsultuppdrag inom arkitekt- och ingenjörsvetenskap av år 2009.

Kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget.

Naturvårdsverket (1994a): Vägledning för miljötekniska markundersökningar. I Strategi. Naturvårdsverket rapport 4310.

Naturvårdsverket (1994b): Vägledning för miljötekniska markundersökningar. II Fältarbete. Naturvårdsverket rapport 4311.

Naturvårdsverket (1997a): Efterbehandling av förorenade områden. Vägledning för planering och genomförande av efterbehandlingsprojekt, Naturvårdsverket rapport 4803.

Naturvårdsverket (1997b): Åtgärdskrav vid efterbehandling. Vägledning för att acceptabla resthalter och restmängder uppnås – metoder och säkerhet, Naturvårdsverket rapport 4807.

Naturvårdsverket (1999): Metodik för inventering av förorenade områden – bedömningsgrunder för miljö kvalitet – vägledning för insamling av underlagsdata, Naturvårdsverket rapport 4918.

Naturvårdsverket (2001): Operativ tillsyn, Handbok för tillsynsmyndigheten. Naturvårdsverket handbok 2001:4.

Naturvårdsverket (2006): Delfinansiering av efterbehandlingsobjekt genom avtal/överenskommelse. Delrapport inom projektet Tillsyn - efterbehandling av förorenade områden, Naturvårdsverket rapport 5490.

Naturvårdsverket (2009a): Att välja efterbehandlingsåtgärd. En vägledning från övergripande till mätbara åtgärds mål. Naturvårdsverket rapport 5978.

Naturvårdsverket (2009b): Riskbedömning av förorenade områden. En vägledning från förenklad till fördjupad riskbedömning. Naturvårdsverket rapport 5977.

Naturvårdsverket (2009c): Riktvärden för förorenad mark. Modellbeskrivning och vägledning. Naturvårdsverket rapport 5976.

Naturvårdsverket (2012): Efterbehandlingsansvar. En vägledning om miljöbalkens regler och rättslig praxis. Naturvårdsverket rapport 6501.

Naturvårdsverket (2020): Nationell plan för prioritering av ansökningar om statligt stöd för avhjälpande av föroreningsskador. Utgåva 3.

NFS (2001:3): Naturvårdsverkets allmänna råd om tillsyn [till 26 kap. miljöbalken, förordningen (1998:900) om tillsyn samt förordningen (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll].

Nordtest (2015): Nordtest Sampler certification Scheme handbook version 2-1 NT ENVIR 008. Approved 2015-4. www.nordtest.info

Norrman, J., Back, P-E., Engelke, F., Segó, L. och Wik, O. (2009a): Provtagningsstrategier för förorenad jord. Naturvårdsverkets rapport 5888 (Hållbar sanering).

Norrman, J., Purucker, T., Back, P-E., Engelke, F. och Stewart, R. (2009b): Metodik för statistisk utvärdering av miljötekniska undersökningar i jord. Naturvårdsverkets rapport 5932 (Hållbar sanering).

Prop. 2008/09:217: Miljöbalkens försäkringar och avhjälpande av förorenade områden m.m.

Prop. 2000/01:130: Svenska miljömål – delmål och åtgärdsstrategier, ”Miljömålspropositionen”.

Prop. 2001/02:1: Budgetpropositionen för 2002.

SFS 1972:719: Expropriationslag (1972:719)

SFS 1998:808: Miljöbalk (1998:808)

SFS 1998:899: Förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

SFS 2004:100: Förordning (2004:100) om statsbidrag för avhjälpande av föroreningsskador.

SFS 2008:1233: Förordning (2008:1233) med instruktion för Sveriges geologiska undersökning.

SFS 2010:900: Plan- och bygglag (2010:900).

SFS 2012:989: Förordning (2012:989) med instruktion för Naturvårdsverket.

SFS 2016:1145: Lag (2016:1145) om offentlig upphandling.

SFS 2017:900: Förvaltningslag (2017:900).

SFS 2022:098: Förordning (2022:098) om statligt stöd till åtgärder för efterbehandling av föroreningskador.

SGF (2011a): Hantering och analys av prover från förorenade områden. Osäkerheter och felkällor. Svenska Geotekniska Föreningen rapport 3:2011.

SGF (2011b): Klorerade lösningsmedel i mark och grundvatten – Att tänka på inför provtagning och upphandling. Svenska Geotekniska Föreningen rapport 2:2011.

SGF (2013): Fälthandbok för undersökningar av förorenade områden. Svenska Geotekniska Föreningen rapport 2:2013.

SGF (2021): Certifierad provtagning i praktiken - Handbok i certifierad provtagning enligt NT Envir 008. Svenska Geotekniska Föreningen rapport 3:2021.

SGF (2022): Marksanering - Om hälsa och säkerhet vid arbete i förorenade områden. Svenska Geotekniska Föreningen rapport 1:2022.

SGI (2018): Klassning av förorenade jordmassor in situ, Information och råd, SGI Publikation 40, Utgåva 2, november 2018, Statens geotekniska institut, SGI, Linköping.

Tillväxtanalys (2014): Bättre statistik för bättre regional- och landsbygdspolitik. Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, Tillväxtanalys, Rapport 2014:4.

Bilagor

Bilaga 1. Vad som bör ingå i en ansvarsutredning vid ansökan om statlig finansiering

1. INLEDNING

Beskrivning av uppdragets och underlagets omfattning (varför ansvarsutredningen har tagits fram och vad den har för syfte). Mycket kort om tillsynsmyndighetens arbete med förorenade områden, varför objektet är prioriterat. Bedömning av om kommun, länsstyrelse eller Försvarsinspektören för hälsa och miljö är tillsynsmyndighet. Sammanfattning av ansvarsutredningens viktigaste slutsatser.

2. MILJÖBALKEN

Inledningsvis bör redogöras för vilken version av miljöbalken som tillämpas i ansvarsutredningen. Detta eftersom miljöansvarsdirektivets införlivande i miljöbalken ledde till förändringar i gällande lagtext. För de allra flesta förorenade områden är det aktuellt att tillämpa miljöbalken i dess lydelse före den 1 augusti 2007 samt hänvisa till övergångsbestämmelserna. Hänvisningar till paragrafer i den här vägledningen följer därmed paragraferna i 10 kap. miljöbalken i dess lydelse före den 1 augusti 2007.

Kort beskrivning av relevanta lagrum, exempelvis avseende verksamhetsutövares ansvar för förebyggande åtgärder och för avhjälpande av skador och olägenheter, betydelsen av ansvaret för förvaring, fastighetsägares ansvar, efterbehandlingsansvarets omfattning (skälighetsbedömningen) samt det solidariska ansvaret.

3. FÖRORENAT OMRÅDE

Det förorenade området beskrivs mer allmänt utifrån geografi, geologi, topografi. Ange vilka fastigheter som berörs, fastighetsbeteckningar och ägare. Ange vad som finns på fastigheterna i form av bostäder, industrier, lokaler för vård och utbildning o.s.v. samt skyddsvärden som till exempel kulturminnesmärkta områden. Redogör kortfattat för detaljplanens och översiktsplanens bestämmelser för området samt vilka exploateringsförutsättningar som föreligger i ärendet.

Beskrivning av det aktuella området, byggnaden eller anläggningen med avseende på föroreningssituationen (ämnen, farlighet, mängder, halter o.s.v.) och omgivningspåverkan (spridningsförutsättningar, exponeringsvägar o.s.v.). Det måste slås fast att området är konstaterat förorenat för att 10 kap. miljöbalken ska kunna tillämpas. Redogör för de miljömässiga motiven till att arbeta med området och vilken förorening som är dimensionerande, d.v.s. motiverar efterbehandling.

Redogör för varför objektet behöver utredas eller efterbehandlas, ange vad som hotas och på vilket sätt.

Beskriv hur, när och varför föroreningssituationen uppstått. Redogör kortfattat för den eller de som bidragit till föroreningens uppkomst, på vilket sätt och i vilken omfattning. Den närmare redogörelsen över förorenande verksamhetsutövare följer i nästa del av ansvarsutredningen.

Sammanfatta gjorda utredningar (om sådana finns) och riskklassning/bedömning o.s.v. för att ge stöd åt ovanstående. Beskriv, om möjligt, vilka åtgärder som är aktuella (reparativa eller preventiva) och åtgärds mål och ange, om möjligt, kostnadsuppskattningar för olika åtgärdsalternativ.

4. VERKSAMHETSUTÖVARE

Här beskrivs de verksamhetsutövare som kan komma i fråga för ett ansvar. Beskrivningen bör resultera i en kedja där respektive förorening kopplas till en verksamhet, som i sin tur kopplas till ett företag (en juridisk person) eller till en fysisk person.

Inledningsvis bör konstateras om det är fråga om nedlagd eller pågående verksamhet. Är verksamheten nedlagd bör bestämmas om det skett före eller efter den 1 juli 1969. Är verksamhetens faktiska drift avslutad före det datumet kan inget verksamhetsutövaransvar utkrävas.

Varje verksamhetsutövare som identifieras måste kopplas till föroreningssituationen och verksamhetsutövarens bidrag till föroreningen avgöras. Detta kan exempelvis göras utifrån en beskrivning av olika processer som respektive bolag haft i sin verksamhet. Redogör för hur verksamheten bedrivits.

Underlag som erfordras för verksamhet som upphört före den 1 juli 1969:

- Indikationer på att den ursprungliga verksamheten kan ha fortsatt, exempelvis genom överlåtelse till ny verksamhetsutövare eller efter omlokalisering.
- Eventuella villkor avseende efterbehandling i tillstånd (till exempel äldre vattenlagen).
- Typ av skada (indikationer på att ”förvaringsfall” föreligger, det vill säga att en pågående miljöfarlig verksamhet kan anses bedrivas.)

Underlag som erfordras för verksamhet som pågått efter den 30 juni 1969:

- Utredning om när verksamheten upphörde (eller om den fortfarande pågår).
- Utredning om verksamhetsutövare.
- Eventuella villkor om efterbehandling i tillstånd (till exempel miljöskyddslagen eller äldre vattenlagen).

- Typ av skada. (indikationer på att ”förvaringsfall” föreligger, det vill säga att en pågående miljöfarlig verksamhet kan anses bedrivas.)
- Förteckning över verksamhetsutövare och verksamhetstid.

Den förteckning som ska tas fram ska som huvudregel utgå från utövarens organisationsnummer eller personnummer (om det är en fysisk person) och redovisa utövare i en kedja från verksamhetens start. Det är viktigt att denna del av utredningen är utförlig och uppgifter om bolagsförvärv, fusioner, fissioner, konkurser, likvidationer, inkråmsförvärv, organisationsnummer, associationsformer etc. måste tas upp. Från Bolagsverket kan beställas s.k. historiska registreringsbevis för bolag (av vilka bland annat namnbyten framgår).

Ställning bör också tas till om tillsynsmyndigheten anser att ansvaret är solidariskt, två eller flera verksamhetsutövare emellan.

Även om den verksamhet som gett upphov till den ursprungliga föroreningen inte längre bedrivs kan verksamhet anses bedrivas i fråga om så kallade förvaringsfall. Det är oftast fastighetsägaren som ansvarar vid förvaringsfallen och detta oavsett förvärvstidpunkt. Krav på fastighetsägare såsom verksamhetsutövare kan ställas med stöd av 2 kap. 3 och 7 §§ samt 9 kap. miljöbalken.

Underlag som erfordras vid förvaringsfall:

- Typ av skada (indikationer på att ”förvaringsfall” föreligger, det vill säga att en pågående miljöfarlig verksamhet kan anses bedrivas.)
- Efterbehandlingsbehov och kostnader för möjliga åtgärder
- Fastighetsbeteckning
- Fastighetsägare (utdrag ur inskrivningsregistret som utvisar lagfaren ägare eller, om överlåtelse har skett som ej har registrerats i registret, uppgift om nuvarande ägare och utredning om fångeskedjan från den senast lagfarne ägaren).

5. FASTIGHETSÄGARENS SUBSIDIÄRA ANSVAR

Här beskrivs fastighetsförhållandena inom området. Om fastigheten har förvärvats från och med den 1 januari 1999 kan fastighetsägaren få ett subsidiärt ansvar i förhållande till den eller de verksamhetsutövare som gett upphov till föroreningsituationen. Fastighetsägarens ansvar är begränsat till föroreningar på dennes fastighet.

Underlag som erfordras:

- Fastighetsbeteckning
- Fastighetsägare (utdrag ur inskrivningsregistret eller, om överlåtelse har skett som ej har registrerats i registret, uppgift om nuvarande ägare och utredning om fångeskedjan från den senast lagfarne ägaren). Ansvar blir aktuellt endast vid förvärv efter den 31 december 1998.

- Uppgift om eventuell kännedom om föroreningen hos fastighetsförvärvare eller om föroreningen var sådan att förvärvaren borde ha upptäckt den. Av betydelse är bland annat om det är fråga om en industrifastighet eller en fastighet med privatbostad.

Notera att fastighetsägarens ansvar aldrig kan bli större än verksamhetsutövarens ansvar.

I ansvarsutredningen bör tillsynsmyndigheten ta ställning till om solidariskt ansvar för två eller flera av fastighetsägarna föreligger.

6. BEDÖMNING

Ansvar för åtgärder och utredning

I denna del av ansvarsutredningen redovisas en bedömning av ansvaret inklusive en skälighetsbedömning. Hänvisning bör löpande ske till praxis och förarbeten för att understödja tillsynsmyndighetens tolkning av ansvarsreglerna.

Underlag som erfordras för utredningar:

- Undersökningsbehov. Vad som är miljömässigt motiverat och ekonomiskt rimligt.
- När föroreningen inträffade
- Underlag som visar att det inte finns någon som är ansvarig verksamhetsutövare

För de fall där ansvarig verksamhetsutövare finns ska denne stå för utredningskostnaderna (se MÖD 2014:2 och Mark- och miljööverdomstolens avgörande den 11 december 2017 mål nr M 682-17 och 683-17). När projektet framöver kommer in i åtgärdsfas kan denna kostnad avräknas från totalbeloppet.

Underlag som erfordras för åtgärder:

- Efterbehandlingsbehov och kostnader för möjliga åtgärder. Vad som är miljömässigt motiverat, tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt.
- När föroreningen inträffade – tidsaspekten
- Skyldighet att förhindra förorening
 - Tillstånd och villkor
 - Förelägganden
 - Lagefterlevnad
 - Egenkontroll
- Omständigheter i övrigt
 - Branschpraxis
 - Sedvana
 - Informella åtaganden
 - För dåtiden accepterat sätt

Andra omständigheter av betydelse i förvaringsfall (t.ex. vilka krav som rimligen kan ställas på verksamhetsutövaren i förvaringsfall med stöd 2 kap. 3 och 7 §§ miljöbalken – samt vilken detalj- eller annan plan som finns för området).

INFORMATIONSKÄLLOR FÖR UNDERLAG TILL ANSVARsutredningen

Myndighetens ärendesystem och arkiv

EBH-stödet (webbaserad databas med information om misstänkt samt konstaterat förorenade områden hos länsstyrelsen).

Näringslivsregistret, Bolagsverket, www.bolagsverket.se

Fastighetsregistret, Lantmäteriet,

www.lantmateriet.se/sv/Fastigheter/Fastighetsinformation/Fastighetsregistret/

Efterbehandlingsansvar - En vägledning om miljöbalkens regler och rättslig praxis, Naturvårdsverket rapport 6501, 2012. www.naturvardsverket.se

Domar, www.rattsinfosok.dom.se/lagrummet/index.jsp

Rättsfall och domar (EBH-portalen): <https://www.ebhportalen.se/juridik-ansvar/vagledande-rattsfall/>

AU-tomaten är ett handläggarstöd som tagits fram av länsstyrelserna i form av en interaktiv process för utredning av ansvar och upprättande av ansvarsutredningar. www.ebhportalen.se/juridik-ansvar/automaten-start/

Bilaga 2. Vad som ska ingå i länsstyrelsens ansökan om medel till statligt stöd

Här presenteras vad ansökan om medel ska innehålla stödförordningen. En ansökan ska minst omfatta nedanstående punkter men kan komma att behöva kompletteras utifrån specifika platsförhållanden. **Uppgifter i samtliga tabeller måste dock fyllas i.**

Ansökan ska innehålla ett antal obligatoriska uppgifter som behövs för att Naturvårdsverket ska kunna bedöma ansökan och bevilja medel till statligt stöd.

ADMINISTRATIVA OCH ÖVRIGA UPPGIFTER

Ange i tabell 1 vilken länsstyrelse som söker statsbidrag, vilken åtgärd som kommer att genomföras och var (vilken kommun samt vilka fastigheter som omfattas), vem som är huvudman, objektets identitet i EBH-stödet, samt länsstyrelsens prioritering, uppföljning och bedömningar. Länsstyrelsen utökar antal rader i tabellen med fastighetsägande företag när fler företag är sökande.

Tabell 1. Information om sökande, objektets lokalisering, vilka fastigheter som omfattas samt länsstyrelsens prioritering, uppföljning och bedömning

Länsstyrelse som söker medel	
Kontaktperson hos länsstyrelsen samt kontaktuppgifter	
Huvudman som söker statligt stöd samt namn på kontaktperson och kontaktuppgifter	
Fastighetsägande företag 1 som söker statligt stöd samt namn på kontaktperson och kontaktuppgifter	
Fastighetsägande företag 2 som söker statligt stöd samt namn på kontaktperson och kontaktuppgifter	
Objektsnamn enligt EBH-stödet	
Objekts-id i EBH-stödet	
Objektets riskklass	
Kommun där objektet är beläget	
Fastighetsbeteckning (-ar)	
Länsstyrelsens bedömning av ansvarsutredningen. Ange hur mycket av åtgärdskostnaden som ansvariga ska finansiera i tabell 4	
Länsstyrelsens prioritering mellan objekt inom länet	
Vilken åtgärd som medel söks för	
Beskrivning av eventuella projektrisker och hur de ska hanteras	

De urvalskriterier som länsstyrelsen anser tillämpliga utifrån Naturvårdsverkets nationella plan¹ för avhjälpande av föroreningskador:

ANSÖKT MEDELSBELOPP

Länsstyrelsen ansöker om medel om **totalt X kr** för åtgärder inklusive uppföljande miljökontroll. För åtgärder söks **totalt Y kr** och för uppföljande efterkontroll söks **totalt Z kr**.

I tabell 2 nedan redovisas hur beloppen fördelas per år på respektive delmoment. Belopp som motsvarar värdeökning och ansvarigas del av kostnaderna ska vara avdragna från det sökta beloppet (se tabell 3).

Tabell 2. Årsvis fördelning av medel för åtgärd och uppföljning.

Delmoment	Vilket år	Total kostnad för året (kr)
Åtgärder	2022	Y kr
Åtgärder	2023	Y kr
Uppföljning/uppföljande miljökontroll	2024	Z kr
Uppföljning/uppföljande miljökontroll	2025	Z kr
Uppföljning/uppföljande miljökontroll	2026	Z kr

TOTAL KOSTNAD FÖR ÅTGÄRD SAMT MEDELSBELOPP EFTER AVDRAG

I tabell 3 anges vad den totala kostnaden uppgår till för åtgärd, vilka kostnadsavdrag som görs med avseende på den finansiering som ansvariga enligt 10 kap. miljöbalken ska stå för, kostnadsavdrag för fastigheter värdeökning till följd av åtgärden för samt vilket medelsbelopp det mynnar ut i.

¹Nationell plan för prioritering av ansökningar om statligt stöd (naturvardsverket.se)

Tabell 3. Beräkning av stödberättigade medel efter avdrag för ansvar samt avdrag för värdeökning.

Kostnader för åtgärdsskedet (kr)	
Avdrag för verksamhetsutövaransvar enl. 10 kap 2 § miljöbalken * (kr)	
Avdrag för fastighetsägaransvar enl. 10 kap 3 § miljöbalken * (kr)	
Avdrag för värdeökning enl. 10 kap 5 § miljöbalken * (kr)	
Medel (kr)	X

* Lydelse före 1 augusti 2007.

TILL ANSÖKAN SKA ÄVEN FÖLJANDE BIFOGAS:

1. Ansökan till länsstyrelsen om statligt stöd med fastighetsägares och huvudmannens underskrifter
2. En aktuell ansvarsutredning
3. Övriga bilagor (numrerade)

Bilaga 3. Exempel på vad som kan ingå i en ansökan om statligt stöd till länsstyrelsen

Här presenteras ett exempel på vad en ansökan enligt stödförordningen till länsstyrelsen kan innehålla.

Ansökan kan börja med ett antal obligatoriska uppgifter som behövs för att länsstyrelsen ska kunna bedöma och besluta om statligt stöd.

OBLIGATORISKA UPPGIFTER

Är något av de fastighetsägande företagen i ansökan, föremål för betalningskrav på grund av ett beslut av Europeiska kommissionen som förklarar ett stöd beviljat av en svensk stödgivare olagligt och oförenligt med den inre marknaden?

(ja/nej): _____

(om ja, får inget statligt stöd betalas ut till åtgärder kopplade till aktuellt fastighetsägande företag)

Upplysningar om allt annat offentligt stöd som det fastighetsägande företaget eller någon annan har sökt eller beviljats och som avser samma kostnader som ansökan avser (om ja ange vilket stöd och hur stort belopp): _____

I vilken kommun objektet ligger: _____

Tabell 1. Uppgifter om sökanden

	Kontakt- person	Kontakt- uppgifter					
Sökande om statligt stöd (huvudman)							
Kommunen X/annan statlig myndighet							
Sökande om statligt stöd (fastighetsäg- are)			Organisati- ons- /person- nummer	Firma- tecknare	Antal anställda	Årsomsät- tning	Balansom- slutning
FÄ 1							
FÄ 2							
FÄ 3							

ANSÖKT BELOPP

Fastighetsägare och huvudman ansöker om statligt stöd om **totalt X kr** för åtgärder. För åtgärder söks **totalt Y kr** och för uppföljande miljökontroll söks **totalt Z kr**.

I tabell 2 nedan redovisas hur beloppen fördelas per år på respektive delmoment och i tabell 3 och 4 redovisas beräknat stödbelopp efter avdrag.

Tabell 2. Årsvis fördelning av medel för åtgärd och uppföljning.

Delmoment (lägg till vilken punkt och paragraf som avses i nya förordningen)	Vilket år	Total kostnad för året (kr)
Åtgärder	2022	Y kr
Åtgärder	2023	Y kr
Uppföljning/Efterföljande miljökontroll	2024	Z kr
Uppföljning/Efterföljande miljökontroll	2025	Z kr

Tabell 3. Uppgifter om fördelning av kostnader på respektive fastighet, fastigheters värdeökning samt det stödbelopp som söks.

Fastighets-ägare	Fastighet	Värdeökning av respektive fastighet** (kr)	Efterbehandlingskostnad – värdeökningen (kr)	Belopp som söks för respektive fastighet (kr)	Procentuell del av totala beloppet som söks (se tab. 2) för respektive fastighetsägare
FÄ 1	x				
	y				
	z				
FÄ 2	å				
	ä				
FÄ 3	ö				

**Bedömning av värdeökningen sker av en oberoende, auktoriserad fastighetsvärderare med oberoende och generell auktorisation (se mer om värdering och värderare i Naturvårdsverkets Kvalitetsmanual)

Tabell 4. Beräkning av stödberättigat statligt stöd efter avdrag för ansvar enligt 10 kap. miljöbalken samt värdeökning (se tabell 3 och 4)

Kostnader för åtgärdsskedet (kr)	
Avdrag för verksamhetsutövaransvar enl. 10 kap 2 § miljöbalken *(kr)	
Avdrag för fastighetsägaransvar enl. 10 kap 3 § miljöbalken *(kr)	
Avdrag för värdeökning enl. 10 kap. 5 § miljöbalken *(kr)	
Statligt stöd (kr)	X

* Lydelse före 1 augusti 2007.

ÖVRIGA UPPGIFTER

De projektspecifika förhållandena kan avgöra hur nedanstående rubriker i ansökan utformas och i vilken omfattning.

Bakgrund och historik

Vilken förorenande verksamhet finns/fanns? Hur har det förorenade området uppstått? Är området en del av ett större objekt (t ex en delåtgärd) eller hänger det ihop med andra objekt i närområdet. Nuvarande och kommande markanvändning.

Beskrivning av ansvarsutredning och tillsynsmyndighet

Är ansvarsutredningen aktuell? (Ansvarsutredningen är ett levande dokument som ska uppdateras utifrån regeländringar, nyttillkommen praxis och ändring av faktiska förhållanden.) Finns det några tvivelaktigheter kring vem som är ansvarig eller ansvarets omfattning? Finns det ett delat ansvar? Vem är tillsynsmyndighet?

Föroreningssituationen

Var finns föroreningen i området? Hur ser geologin ut? Platsspecifik information. Vilka är föroreningarna, i vilka halter, var påträffas de högsta föroreningshalterna, vilka riktvärden finns, hur ser spridningen ut? Vilken recipient och vattenförekomst riskerar föroreningen att spridas till? Förekommer fyllningsmassor med annat ursprung?

Riskbedömningen och miljö- och hälsomässiga skäl

Sammanfattning av den miljö- och hälsomässiga risksituationen. Föreligger det någon akut eller mycket allvarlig risk för miljön eller människors hälsa? Är det risker på kort eller lång sikt? Vilka är skyddsobjekten och vilka risker vill man reducera? Vilka exponeringsvägar finns? En sammanfattning av riskbedömningen beskrivs här.

Åtgärdsutredning och riskvärderingen

En beskrivning och sammanfattning av vad åtgärdsutredningen kommit fram till för alternativ för åtgärd och varför. En sammanfattning av genomförd riskvärdering. Visar valt alternativ på en god måluppfyllelse för riskreduktion hälsa och miljö, markanvändning, långtidsverkan och beständighet, reduktion av toxicitet, mobilitet och volym? Ger vald åtgärd mervärden för huvudmannen och samhället i större perspektiv? Är nya tekniker eller innovativa lösningar (i bredare bemärkelse) beaktade? Vad är åtgärdsmålen satta till?

Projektrisker

Här ska osäkerheter och projektrisker och hur dessa ska hanteras tydligt framgå. Vilka osäkerheter finns och hur man analyserat dem och vad man gör för att utreda hur osäkerheterna ska hanteras eller vad som motiverar att man ändå går vidare med ansökan. Hur tänker man sig finansiera eller hantera en oförväntad situation? Är projektrisker belysta, till exempel med avseende på upphandling och genomförande?

Uppföljning (uppföljande miljökontroll)

Hur kommer miljökontrollen ske? Finns det specifika projekteringsdirektiv och hur beskrivs de i ansökan? Hur kommer dessa att följas upp?

Huvudmannens och fastighetsägares bedömning och slutsats

En motivering till ansökan, med tydlig utgångspunkt i miljö- och hälsoeffekter av projektet. Prioriteringar i enlighet med Naturvårdsverkets nationella plan för avhjälpande av föroreningsskador (Naturvårdsverket, 2020).

Fastighetsägares samt huvudmannens underskrifter av ansökan

Huvudmannen och samtliga fastighetsägare som undertecknar denna ansökan accepterar att:

1. huvudmannen ska ansvara för att efterbehandlingen genomförs och att den genomförs i enlighet med denna ansökan, och
2. länsstyrelsen betalar ut stödet till huvudmannen, och
3. fastighetsägare ska stå för värdeökningen som efterbehandlingen medför och betala motsvarande belopp till huvudmannen inför åtgärden, och
4. uppgifter om stödet offentliggörs enligt artikel

9.1 c i kommissionens förordning (EU) nr 651/2014

Underskrifter av fastighetsägare och huvudman

Den slutliga formuleringen fastställs i dialog med länsstyrelsen

TILL ANSÖKAN SKA ÄVEN FÖLJANDE BIFOGAS:

1. En aktuell ansvarsutredning
2. En fullständig huvudstudie
3. En förteckning över kostnaderna för att genomföra åtgärden (budget för ingående moment)
4. Värderingsutlåtande med bedömning av värdeökning av en oberoende auktoriserad värderare med generell auktorisation
5. Ifyllt bilaga A, vid ansökan om statsbidrag för åtgärd av mark inför bostadsbyggande (se Kvalitetsmanualen – att söka bidrag (naturvardsverket.se))
6. Övriga bilagor, numrerade (där den första är fastighetsägares och huvudmannens gemensamma ansökan till länsstyrelsen om statligt stöd) samt eventuellt avtal.

Bilaga 4. Vad som ska ingå i länsstyrelsens ansökan om statsbidrag till åtgärdsförberedelser och åtgärder

Här presenteras vad en ansökan om statsbidrag enligt bidragsförordningen ska innehålla. En ansökan ska minst omfatta nedanstående punkter men kan komma att behöva kompletteras utifrån specifika platsförhållanden. **Uppgifter i samtliga tabeller måste dock fyllas i.**

UPPGIFTER OM FASTIGHETSÄGARE SOM STYRKER ATT PROJEKTET INTE UTGÖR STATLIGT STÖD

För att kunna söka statsbidrag enligt bidragsförordningen, behöver ansökan styrka att ansökan inte omfattas av statligt stöd enligt EU:s statsstödsregler (se kapitel 7). Uppgifterna i tabell 1 nedan ska därför redovisas.

Tabell 1. Kontrollfrågor

Uppgift om fastighetsägare	ja/nej	Övriga uppgifter
Är någon av sökanden ett fastighetsägende företag ² ? (annan än kommun)		
Kan ekonomisk verksamhet kopplas till fastigheten?		
Bedriver fastighetsägaren någon ekonomisk verksamhet på fastigheten?		
Är syftet med åtgärden att möjliggöra ekonomisk verksamhet på fastigheten?		Typ av ekonomisk verksamhet

Är det nej på frågorna ovan är det statsbidrag. Är svaret ja på någon av frågorna bedöms ärendet omfatta statligt stöd och då ska hanteringen ske enligt vad som anges i kap 7 om Ansökan om medel och statligt stöd.

ADMINISTRATIVA OCH ÖVRIGA UPPGIFTER

De urvalskriterier som länsstyrelsen anser tillämpliga utifrån Naturvårdsverkets nationella plan³ för avhjälpande av föroreningskador:

² Definition i förordning (2022:98) om statligt stöd till åtgärder för efterbehandling av föroreningskador: en fysisk eller juridisk person som bedriver ekonomisk verksamhet genom att tillhandahålla varor eller tjänster på en marknad och som äger en fastighet som är föroreningskadad.

³Nationell plan för prioritering av ansökningar om statligt stöd (naturvardsverket.se)

Ange i tabell 2 vilken länsstyrelse som söker statsbidrag, var åtgärdsförberedelser eller åtgärd kommer att genomföras (vilken kommun samt vilka fastigheter som omfattas), vem som är huvudman, objektets identitet i EBH-stödet.

Tabell 2. Information om sökande, objektets lokalisering, vilka fastigheter som omfattas samt länsstyrelsens prioritering.

Administrativa uppgifter	
Utgåva av Kvalitetsmanualen som statsbidrag söks utifrån	
Vilken länsstyrelse som söker statsbidraget	
Länsstyrelsens kontaktperson samt kontaktuppgifter	
Huvudman	
Objektsnamn enligt EBH-stödet	
Objekts-id i EBH-stödet	
Objektets riskklass	
Kommun för åtgärd	
Fastighetsbeteckning (-ar)	

ANSÖKT BELOPP

Länsstyrelsen ansöker om totalt X kr för åtgärdsförberedelser. För åtgärder söks totalt Y kr och för uppföljande miljökontroll söks totalt Z kr. I tabell 3 nedan redovisas hur beloppen fördelas per år på respektive delmoment. Belopp som motsvarar värdeökning och ansvarigas del av kostnaderna ska vara avdragna från det sökta beloppet (se tabell 5).

Tabell 3. Årsvis fördelning av medel för åtgärd och uppföljning samt delmoment.

Delmoment	Vilket år	Total kostnad för året (kr)
Åtgärdsförberedelser	2022	X kr
Åtgärder	2023	Y kr
Åtgärder	2024	Y kr
Uppföljning/uppföljande miljökontroll	2025	Z kr
Uppföljning/uppföljande miljökontroll	2026	Z kr

LÄNSSTYRELSENS BEDÖMNING AV ANSVARET

Är ansvarsutredningen aktuell? (Ansvarsutredningen är ett levande dokument som ska uppdateras utifrån regeländringar, nytillkommen praxis och ändring av faktiska förhållanden.) Har ansvarsutredningen granskats av Naturvårdsverket och i så fall när? Finns det några tvivelaktigheter kring vem som är ansvarig eller ansvarets omfattning? Finns det ett delat ansvar?

Ange hur mycket av åtgärdskostnaden som ansvariga ska finansiera i tabell 5.

UPPGIFTER OM VÄRDEÖKNING

Tillsynsmyndigheten och länsstyrelsen bedömer om fastigheter köpts till reducerat pris på grund av föroreningsituationen (se avsnitt 6.4.2). Om fastigheter köpts till reducerat pris ska bedömningen av värdeökningen till följd av den statligt finansierade åtgärden göras av en oberoende och auktoriserad värderare med generell auktorisation (se mer om värdering och värderare i avsnitt 7.3.2). Tillsynsmyndigheten och länsstyrelsen gör därefter en skälighetsbedömning enligt 10 kap. 5 § miljöbalken. Uppgifterna ska föras in i tabell 4.

Tabell 4. Tillsynsmyndighetens och länsstyrelsens bedömning av värdeökningen

Fastighetsägare (namn och organisations- /personnummer)	Fastighetsbeteckning	Har fastigheten köpts till reducerat pris? (ja/nej)	Värdeökning av respektive fastighet* (kr)	Värdeökning som fastighetsägaren ska bekosta** (kr)

*Värdeökning bedömd av oberoende fastighetsvärderare vid reducerat inköpspris.

**Skälighetsbedömning enligt 10 kap. 5 § miljöbalken.

TOTAL KOSTNAD SAMT BIDRAGSBELOPP EFTER AVDRAG

I tabell 5 anges vad den totala kostnaden uppgår till för åtgärdsförberedelse och eller åtgärd, vilka kostnadsavdrag som görs med avseende på den finansiering som ansvariga enligt 10 kap. miljöbalken ska stå för samt vilket bidragsbelopp det resulterar i.

Tabell 5. Kostnader för åtgärdsförberedelse eller åtgärd och avdrag samt slutligt bidragsbelopp

Kostnader för åtgärdsförberedelser / åtgärd (kr)	
Avdrag för verksamhetsutövaransvar enl. 10 kap 2 § miljöbalken (kr)*	
Avdrag för fastighetsägaransvar enl. 10 kap 3 § miljöbalken (kr)*	
Avdrag för värdeökning enl. 10 kap 5 § miljöbalken (kr)*	
Bidrag (kr)	

* Lydelse före 1 augusti 2007.

SAMMANFATTNING AV HUVUDSTUDIEN OCH HUVUDMANNENS ANSÖKAN

De projektspecifika förhållandena avgör hur nedanstående rubriker i ansökan utformas och i vilken omfattning. Om något eller några av nedanstående delmoment utesluts eller ska kompletteras senare, ska detta kommenteras och

motiveras. Ansökan i dessa delar behöver inte se ut exakt så här utan ska vara ett stöd i att skriva en ansökan.

Här ska det följa en icke-teknisk beskrivande text, som sammanfattar huvudstudien och huvudmannens ansökan, där följande punkter bör finnas med:

Bakgrund och historik

Vilken förorenande verksamhet finns/fanns? Hur har det förorenade området uppstått? Är området en del av ett större objekt (t ex en delåtgärd) eller hänger det ihop med andra objekt i närområdet. Nuvarande och kommande markanvändning.

Information om huvudman och tillsynsmyndighet

Vem är huvudman och tillsynsmyndighet?

Föroreningssituationen

Var finns föroeningen i området? Hur ser geologin ut? Platsspecifik information. Vilka är föroeningarna, i vilka halter, var påträffas de högsta föroreningshalterna, vilka riktvärden finns, hur ser spridningen ut? Vilken recipient och vattenförekomst riskerar föroeningen att spridas till? Förekommer fyllningsmassor med annat ursprung?

Riskbedömningen och miljö- och hälsomässiga skäl

Sammanfattning av den miljö- och hälsomässiga risksituationen. Föreligger det någon akut eller mycket allvarlig risk för miljön eller människors hälsa? Är det risker på kort eller lång sikt? Vilka är skyddsobjekten och vilka risker vill man reducera? Vilka exponeringsvägar finns? En sammanfattning av riskbedömningen beskrivs här.

Åtgärdsutredning och riskvärderingen

En beskrivning och sammanfattning av vad åtgärdsutredningen kommit fram till för alternativ för åtgärd och varför. En sammanfattning av genomförd riskvärdering. Visar valt alternativ på en god måluppfyllelse för riskreduktion hälsa och miljö, markanvändning, långtidsverkan och beständighet, reduktion av toxicitet, mobilitet och volym? Ger vald åtgärd mervärden för huvudmannen och samhället i större perspektiv? Är nya tekniker eller innovativa lösningar (i bredare bemärkelse) beaktade? Vad är åtgärdsmålen satta till?

Projektrisker

Här ska osäkerheter och projektrisker och hur dessa ska hanteras tydligt framgå. Vilka osäkerheter finns och hur man analyserat dem och vad man gör för att utreda hur osäkerheterna ska hanteras eller vad som motiverar att man ändå går vidare med ansökan. Hur tänker man sig finansiera eller hantera en oförväntad situation? Är projektrisker belysta, till exempel med avseende på upphandling och genomförande?

Uppföljande miljökontroll och projekteringsdirektiv

Hur kommer miljökontrollen ske? Finns det specifika projekteringsdirektiv och hur beskrivs de i ansökan? Hur kommer dessa att följas upp?

Länsstyrelsens bedömning och slutsats

Ett kort förslag till beslut från länsstyrelsen beskrivs här med motivering till ansökan, med tydlig utgångspunkt i miljö- och hälsoeffekter av projektet. Innebär projektet minskning av den totala belastningen på recipienterna enligt nationell plan för avhjälpande av föroreningskador (Naturvårdsverket, 2020): till exempel genom att prioritera objekt för åtgärd där den totala belastningen på skyddsobjektet, inklusive samtliga föroreningskällor, bedöms kunna ge en betydande påverkan.

TILL ANSÖKAN SKA ÄVEN FÖLJANDE BIFOGAS:

1. En aktuell ansvarsutredning
2. En fullständig huvudstudie
3. Budget för ingående moment
4. Värderingsutlåtande från länsstyrelse eller i förekommande fall, auktoriserad fastighetsvärderare
5. Övriga bilagor, numrerade (där den första är huvudmannens ansökan till länsstyrelsen om åtgärdsbidrag)

Bilaga 5. Instruktion för huvudmannens slutrapport av åtgärdsobjekt

I detta avsnitt finns en instruktion för utformningen av huvudmannens slutrapport, som ska bifogas med länsstyrelsens slutredovisning (se bilaga 6).

Slutrapporten för avslutad åtgärd (åtgärdsobjekt) ska minst omfatta nedanstående punkter och besvara samtliga punkter under respektive rubrik. Det är huvudmannen som tar eller låter ta fram slutrapporten. I de fall slutrapporteringen sker som separata delrapporter är det lämpligt att i varje rapportdel inkludera en kortfattad, översiktlig beskrivning av projektet. Om något eller några av nedanstående punkter utesluts eller ska kompletteras senare, ska detta kommenteras och motiveras. Efterkontrollen kan pågå ett antal år efter att åtgärden avslutats. I de fallen ska redovisning ske separat från slutredovisningen när efterkontrollen avslutas, enligt punkt tre nedan.

Slutrapporten från huvudmannen ska innehålla:

1. BESKRIVNING AV ÅTGÄRDENS GENOMFÖRANDE

Sammanfattning

En översiktlig icke-teknisk sammanfattning av projektet på cirka tio sidor inleder slutrapporten.

Bakgrund och historik

- Allmänna uppgifter: administrativa uppgifter (aktuell/-a fastighetsbeteckning-/ar, uppgifter om huvudman, tillsynsmyndighet, länsstyrelsens kontaktperson etc.).
- Vilken utgåva av kvalitetsmanualen som slutrapporten utgår från. Denna utgåva ska överensstämma med vad som specificerats i villkoren för det senaste beslutet från Naturvårdsverket.
- Bakgrund till projektet, beskrivning av objektet och dess påverkansområde/-n.
- Historik kring verksamheten/verksamheterna på objektet.
- Sammanfattning av genomförda utredningar och vad dessa kom fram till.
- Annat av relevans som ger en bild av varför objektet åtgärdats.

Föroreningssituation och risker innan åtgärden

- Problembeskrivning inklusive bland annat föroreningssituation innan åtgärd ("vad och var", transport- och spridningsvägar, miljö- och hälsorisker, behov av riskreduktion), detta omfattar även områden som ligger utanför det förorenade området och som påverkas eller riskerar att påverkas negativt, så som yt- och grundvattenförekomster.
- Sammanfattande riskbedömning etc.

- Kartor, fotografier och liknande kan vara till hjälp för att förklara situationen innan åtgärd.

Val av åtgärd, åtgärds mål och åtgärds krav

- Beskrivning av vilken åtgärd som valdes, varför och hur man kom fram till vald metod.
- Redovisa vilka andra metoder som utvärderades och vilka innovativa åtgärder som beaktades.
- Beskrivning av vilka åtgärds mål (övergripande och mätbara) och åtgärds krav som sattes upp för projektet.
- Om det fanns andra målsättningar och krav för projektet (till exempel innovation och utveckling av tekniker, metoder och arbetssätt, hänsyn till kulturmiljö, etc.).

Organisation och planering av åtgärden

- En beskrivning av projektorganisationen.
- Hur åtgärden planerades. Beslutsprocesser och strategiska överväganden. Vilka upphandlingar som genomförts.
- Vilka miljökrav som ställdes i upphandlingen.
- Beskriv med tyngdpunkt på erfarenhetsåterföring sådant som kan vara till nytta i kommande projekt.

Tillsyn, anmälningar och tillstånd

- Hur tillsynsfrågorna löstes.
- Vilka anmälningar och tillstånd som behövdes.
- Administrativa åtgärder, restriktioner etc.

Genomförande av åtgärden (entreprenaden)

- Beskrivning av förberedande arbeten och själva genomförandet (schaktarbeten, mellanlagring, vattenrening, transporter, mottagning vid behandlingsanläggningar, återställning, återfyllning, val av massor, etc).
- Beskriv hur väl åtgärdsförberedande utredningar och undersökningar motsvarade den verkliga situationen.
- Beskriv med tyngdpunkt på erfarenhetsåterföring sådant som kan vara till nytta i kommande projekt.

Arbetsplatsorganisationen

- Beskriv hur arbetsplatsorganisationen såg ut under genomförandet.

Säkerhet och arbetsmiljö under åtgärden

- Beskriv hur man planerade för säkerhet och arbetsmiljö i projektet, och om planering motsvarade den faktiska situationen.
- Eventuell samverkan med Arbetsmiljöverket, etc.

Föroreningssituationen efter åtgärden

- Beskrivning av föroreningssituationen efter utförda åtgärder.
- Ange hur stora volymer massor (i ton) som åtgärdats, transporterats bort och till vilken deponikategori (icke farligt avfall, farligt avfall, inert deponi, behandlingsanläggning, annat).
- Ange hur stora mängder av dimensionerande föroreningar som åtgärdats respektive kvarlämnats (i kg).
- Om föroreningar lämnats kvar, redovisa dessa i situationsplan över området.
- Ange reduktionen av föroreningsmängd i % av dimensionerande föroreningar samt i förekommande fall reduktion av spridning i %.
- Redovisa här även en uppdaterad riskbedömning baserad på situationen efter utförd åtgärd. Det inkluderar även hur spridningsrisken förändrats till områden som ligger utanför det förorenade området, så som yt- och grundvattenförekomster.
- Om behov kvarstår av ytterligare insatser, beskriv dessa samt förslag till kompletterande åtgärder.

Miljökontroll

- Beskrivning av miljökontroll under entreprenadfasen (omgivning och åtgärdsområde). Beskriv hur miljökontrollen skulle genomföras respektive hur den genomfördes.
- Om någon miljöpåverkan uppkom vid genomförandet av åtgärderna, ange hur det kontrollerades (till exempel störningar och utsläpp)
- Resultat och diskussion av miljökontrollen redovisas tillsammans med till exempel, kartor, relationshandlingar, fotografier, dagbok och analysprotokoll.

Efterkontroll

- Beskrivning av referensmätningar före åtgärd. Beskriv hur mätningarna skulle genomföras respektive hur de genomfördes.
- Beskrivning om möjligt av den efterkontroll (de miljöeffektmätningar) som genomförs eller har genomförts efter åtgärd.
- Beskriv hur efterkontrollen skulle genomföras respektive hur den genomfördes.

Informations- och kommunikationsinsatser

- Beskriv informations- och kommunikationsinsatser före, under och efter åtgärdsfasen respektive efterkontrollfasen.
- Inhämtades synpunkter från allmänhet?
- Utfördes undersökningar, enkäter? Om ja, i vilket skede?
- Fanns det en kommunikationsplan/-strategi?

2. BESKRIVNING AV UPPFÖLJNING OCH ANNAT EFTERARBETE

Beskrivning av måloppfyllelse - resultat och diskussion

Resultat och diskussion utifrån mätdata från miljökontrollen samt efterkontrollen efter åtgärd.

Administrativa åtgärder, restriktioner etc.

- Information om det uppkommit eller kvarstår behov av restriktioner etc. efter genomförda åtgärder.
- Om behov av restriktioner kvarstår, beskriv vilka.
- Vem beslutade om dessa?
- Är relevanta uppgifter införda i fastighetsregistret?

3. SAMMANFATTNING OCH UTVÄRDERING AV ERFARENHETER

- Sammanfattning av genomförandet av åtgärden samt efterkontrollen.
- Uppfylldes åtgärdsmålen?
- Om åtgärdsmålen inte uppfylldes, beskriv vad det berodde på.
- Lärdomar och erfarenheter av projektet.
- Vad som har fungerat och inte.

4. REDOVISNING AV EKONOMIN

Finansiering

Redovisning av finansiärer och erhållna summor.

Kostnader för åtgärdsprojektet

- Redovisning av kostnader för projektledning/-projektstöd.
- Kostnader för projektering inklusive kompletterande undersökningar.
- Kostnader för entreprenörer, schakt m.m.
- Transportkostnader
- Kostnader för omhändertagande av massor.
- Miljökontroll i samband med entreprenaden.
- Efterkontroll
- Miljötillsyn

Kostnader för huvudmannen

- Redovisning av eventuell egeninsats.
- Vilka andra kostnader förekom för huvudmannen (egen tid och övrigt).

Kostnader för eventuell ansvarig eller annan aktör

Redovisning av kostnader för ansvarig enligt 10 kap. miljöbalken och eventuell annan aktör.

Ekonomisk slutredovisning - sammanställning och slutsatser

Sammanställning av åtgärdsprojektet med ekonomisk slutsummering samt slutsatser.

Bilaga 6. Instruktion för länsstyrelsens slutredovisning av åtgärdsobjekt

Villkoren i Naturvårdsverkets beslut om statsbidrag eller medel för åtgärder specificerar enligt vilken utgåva av Naturvårdsverkets kvalitetsmanual för användning och hantering av statlig finansiering till avhjälpande av föroreningskador som länsstyrelsen ska lämna en slutredovisning av projektet.

Slutredovisningen från länsstyrelsen ska innehålla:

- ID-nummer för objektet i EBH-stödet. Se till att objektet gjorts tillgängligt för Naturvårdsverket.
- Ange vilken utgåva av kvalitetsmanualen som slutredovisningen utgår från. Denna utgåva ska överensstämma med vad som specificerats i villkoren för det senaste beslutet från Naturvårdsverket.
- Länsstyrelsens bedömning av projektets genomförande med motivering avseende om ställda villkor följts och om uppsatta övergripandeåtgärds mål har uppnåtts.
- De punkter som huvudmannens slutrapport ska innehålla ska sammanfattas i länsstyrelsens slutredovisning. Vad huvudmannens slutrapport ska innehålla framgår av Naturvårdsverkets instruktion för slutrapport av åtgärdsobjekt (bilaga 5). Om något eller några delmoment i huvudmannens slutrapport eller nyckeltal utesluts ur länsstyrelsens slutredovisning eller ska kompletteras senare ska detta kommenteras och motiveras.
- Enligt villkoren i beslutet för åtgärder ska EBH-stödet vara uppdaterat. Åtgärder, uppfyllda åtgärds mål och eventuella resthalter och lägen ska bevaras för framtiden. Redovisa i slutredovisningen vilka uppgifter och dokument som förts in i EBH-stödet. Uppgifterna ska stämma överens med vad som redovisas i nyckeltalen och slutredovisningen.
- Om åtgärder utförts inför bostadsbyggande anges hur många bostäder som vid slutredovisningen planeras.
- En ekonomisk redovisning av åtgärden samt bifogade nyckeltal för ekonomi och miljö från huvudmannen. På nyckeltalsredovisningens ekonomiflik ska även länsstyrelsens kostnader fyllas i av länsstyrelsen (sökväg till Excelmall för nyckeltal med avseende på ekonomi och miljö för åtgärdsobjekt finns i avsnitt 10.8). Om några delmoment i slutrapporten eller nyckeltalen utesluts eller ska kompletteras senare, ska det kort motiveras varför och en aktuell tidsplan ska redovisas. Den ekonomiska

slutredovisningen ska stämma överens med länsstyrelsens senast inlämnade årsredovisning av projektkostnader.

- En ekonomisk sammanställning av de utförda utredningar som är kopplade till objektet.
- En ekonomisk redovisning av länsstyrelsens kostnader, inklusive samtliga kostnader och nedlagd tid för t.ex. hantering av statlig finansiering, projektstöd, uppföljning och eventuella tillsynsinsatser.
- Huvudmannens slutrapport samt nyckeltal för ekonomi och miljö ska bifogas med slutredovisningen.

Naturvårdsverket granskar länsstyrelsens slutredovisning, och vid behov även huvudmannens slutrapport och godkänner alternativt begär kompletteringar inom tre månader efter inlämnad slutredovisning, om inte annat överenskommit med länsstyrelsen. Godkännande meddelas skriftligt.

I slutredovisningen ska efterkontrollen redovisas så långt den kommit och det ska tydligt framgå om det kommer att ske ytterligare efterkontroll. Om efterkontrollen inte slutrapporteras med övriga delar ska en komplettering till tidigare inlämnad slutredovisning lämnas.

Bilaga 7. Kommuntypsindelning

I nedanstående tabell 1 sammanfattas uppdelningen av Sveriges kommuner efter kommuntyp. I tabellen anges för vilka kommuner det är möjligt att ansöka om full statlig finansiering för stödberättigade efterbehandlingskostnader till motsvarande MKM-nivå samt vilka tätorter som, baserat på befolkningsstorlek, exkluderas från denna finansiering.

Observera att eftersom kommuntypsindelningen bygger på underlag från SCB och Tillväxtverket som är under ständig förändring, kan den kommuntyp som en kommun tillhör komma att ändras.

Tabell 1. Uppdelningen av Sveriges kommuner efter kommuntyp.

Kommun	Kommuntyp	Omfattning av statlig finansiering	Exkluderade tätorter
Ale	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Alingsås	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	Alingsås
Alvesta	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Aneby	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Arboga	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Arjeplog	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Arvidsjaur	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Arvika	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Askersund	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Avesta	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Bengtstors	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Berg	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Bjurholm	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A

Bjuv	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Boden	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Bollebygd	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Bollnäs	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Borgholm	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Borlänge	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Borås	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Botkyrka	Storstadskommuner	Ej möjligt att söka statlig finansiering	N/A
Boxholm	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Bromölla	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Bräcke	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Burlöv	Storstadskommuner	Ej möjligt att söka statlig finansiering	N/A
Båstad	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Dals-Ed	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Danderyd	Storstadskommuner	Ej möjligt att söka statlig finansiering	N/A
Degerfors	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Dorotea	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Eda	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A

Ekerö	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Eksjö	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Emmaboda	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Enköping	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	Enköping
Eskilstuna	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Eslöv	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Essunga	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Fagersta	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Falkenberg	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	Falkenberg
Falköping	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Falun	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Filipstad	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Finspång	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Flen	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Forshaga	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Färgelanda	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Gagnef	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Gislaved	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A

Gnesta	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Gnosjö	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Gotland	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Grums	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Grästorp	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Gullspång	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Gällivare	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Gävle	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	Gävle
Göteborg	Storstadskommuner	Ej möjligt att söka statlig finansiering	N/A
Götene	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Habo	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Hagfors	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Hallsberg	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Hallsthammar	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Halmstad	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Hammarö	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Haninge	Storstadskommuner	Ej möjligt att söka statlig finansiering	N/A
Haparanda	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A

Heby	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Hedemora	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Helsingborg	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	Helsingborg
Herrljunga	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Hjo	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Hofors	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Huddinge	Storstadskommuner	Ej möjligt att söka statlig finansiering	N/A
Hudiksvall	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Hultsfred	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Hylte	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Håbo	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Hällefors	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Härjedalen	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Härnösand	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Härryda	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Hässleholm	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Höganäs	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Högsby	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A

Hörby	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Höör	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Jokkmokk	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Järfälla	Storstadskommuner	Ej möjligt att söka statlig finansiering	N/A
Jönköping	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	Jönköping
Kalix	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Kalmar	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Karlsborg	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Karlshamn	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Karlskoga	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Karlskrona	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Karlstad	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Katrineholm	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Kil	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Kinda	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Kiruna	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Klippan	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Knivsta	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A

Kramfors	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Kristianstad	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Kristinehamn	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Krokom	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Kumla	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Kungsbacka	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	Kungsbacka
Kungsör	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Kungälv	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Kävlinge	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Köping	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Laholm	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Landskrona	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	Landskrona
Laxå	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Lekeberg	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Leksand	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Lerum	Storstadskommuner	Ej möjligt att söka statlig finansiering	N/A
Lessebo	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Lidingö	Storstadskommuner	Ej möjligt att söka statlig finansiering	N/A

Lidköping	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Lilla Edet	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Lindesberg	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Linköping	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	Linköping
Ljungby	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Ljusdal	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Ljusnarsberg	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Lomma	Storstadskommuner	Ej möjligt att söka statlig finansiering	N/A
Ludvika	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Luleå	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Lund	Storstadskommuner	Ej möjligt att söka statlig finansiering	N/A
Lycksele	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Lysekil	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Malmö	Storstadskommuner	Ej möjligt att söka statlig finansiering	N/A
Malung-Sälen	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Malå	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Mariestad	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Mark	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A

Markaryd	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Mellerud	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Mjölby	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Mora	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Motala	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Mullsjö	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Munkedal	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Munkfors	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Mölnadal	Storstadskommuner	Ej möjligt att söka statlig finansiering	N/A
Mönsterås	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Mörbylånga	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Nacka	Storstadskommuner	Ej möjligt att söka statlig finansiering	N/A
Nora	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Norberg	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Nordanstig	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Nordmaling	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Norrköping	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	Norrköping
Norrhälje	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	Norrhälje

Norsjö	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Nybro	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Nyckvarn	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Nyköping	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Nynäshamn	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Nässjö	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Ockelbo	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Olofström	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Orsa	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Orust	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Osby	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Oskarshamn	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Ovanåker	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Oxelösund	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Pajala	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Partille	Storstadskommuner	Ej möjligt att söka statlig finansiering	N/A
Perstorp	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Piteå	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A

Ragunda	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Robertsfors	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Ronneby	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Rättvik	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Sala	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Salem	Storstadskommuner	Ej möjligt att söka statlig finansiering	N/A
Sandviken	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Sigtuna	Storstadskommuner	Ej möjligt att söka statlig finansiering	N/A
Simrishamn	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Sjöbo	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Skara	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Skellefteå	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Skinnskatteberg	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Skurup	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Skövde	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Smedjebacken	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Sollefteå	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Sollentuna	Storstadskommuner	Ej möjligt att söka statlig finansiering	N/A

Solna	Storstadskommuner	Ej möjligt att söka statlig finansiering	N/A
Sorsele	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Sotenäs	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Staffanstorps	Storstadskommuner	Ej möjligt att söka statlig finansiering	N/A
Stenungsund	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Stockholm	Storstadskommuner	Ej möjligt att söka statlig finansiering	N/A
Storfors	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Storuman	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Strängnäs	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Strömstad	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Strömsund	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Sundbyberg	Storstadskommuner	Ej möjligt att söka statlig finansiering	N/A
Sundsvall	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Sunne	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Surahammar	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Svalöv	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Svedala	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Svenljunga	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A

Säffle	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Säter	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Sävsjö	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Söderhamn	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Söderköping	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Södertälje	Storstadskommuner	Ej möjligt att söka statlig finansiering	N/A
Sölvesborg	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Tanum	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Tibro	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Tidaholm	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Tierp	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Timrå	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Tingsryd	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Tjörn	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Tomelilla	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Torsby	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Torsås	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Tranemo	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A

Tranås	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Trelleborg	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	Trelleborg
Trollhättan	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Trosa	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Tyresö	Storstadskommuner	Ej möjligt att söka statlig finansiering	N/A
Täby	Storstadskommuner	Ej möjligt att söka statlig finansiering	N/A
Töreboda	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Uddevalla	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Ulricehamn	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Umeå	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	Umeå
Upplands Väsby	Storstadskommuner	Ej möjligt att söka statlig finansiering	N/A
Upplands-Bro	Storstadskommuner	Ej möjligt att söka statlig finansiering	N/A
Uppsala	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	Uppsala
Uppvidinge	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Vadstena	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Vaggeryd	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Valdemarsvik	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Vallentuna	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	Vallentuna

Vansbro	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Vara	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Varberg	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	Varberg
Vaxholm	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Vellinge	Storstadskommuner	Ej möjligt att söka statlig finansiering	N/A
Vetlanda	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Vilhelmina	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Vimmerby	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Vindeln	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Vingåker	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Värgårda	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Vänersborg	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Vännäs	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Värmdö	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	Gustavsberg
Värnamo	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Västervik	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Västerås	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	Västerås
Växjö	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A

Ydre	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Ystad	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Åmål	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Ånge	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Åre	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Årjäng	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Åsele	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Åstorp	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Åtvidaberg	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Älmhult	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Älvdalen	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Älvkarleby	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Älvsbyn	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Ängelholm	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	Ängelholm
Öckerö	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Ödeshög	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Örebro	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	Örebro
Örkellunga	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A

Örnsköldsvik	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Östersund	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Österåker	Storstadskommuner	Ej möjligt att söka statlig finansiering	N/A
Östhammar	Storstadsnära kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Östra Göinge	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Överkalix	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A
Övertorneå	Övriga kommuner	Möjligt att ansöka om statlig finansiering	N/A

Avhjälpande av förorenings-skador

Kvalitetsmanual för användning och hantering av statlig finansiering till avhjälpande av förorenings-skador.

Det finns ett stort antal förorenings-skadade områden i Sverige som är ett resultat av vår gamla industrihistoria. Många av områdena behöver undersökas och avhjälpas för att inte utgöra risk för människors hälsa och miljön. I de fall ingen kan ställas till svars för förorenings-skadan, kan staten genom Naturvårdsverket bevilja statlig finansiering till undersökningar och avhjälpandeåtgärder.

Kvalitetsmanual för användning och hantering av statlig finansiering till avhjälpande av förorenings-skador, syftar till att ge vägledning i det statligt finansierade avhjälpande- och efterbehandlingsarbetet. Kvalitetsmanualen ska även utgöra basen för ett kvalitetssäkert och hållbart statligt avhjälpande- och efterbehandlingsarbete. Det bidrar till att nå det nationella miljökvalitetsmålet Giftfri miljö och även andra miljökvalitetsmål samt flera av målen i Agenda 2030. Det statligt finansierade avhjälpande- och efterbehandlingsarbetet medför att de nationellt prioriterade förorenade områdena undersöks och vid behov åtgärdas.